

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

708700

ŞEYHÜLİSLAM EBUSSUUD EFENDİ'NİN

TÜRKÇE MEKTUPLARI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

108700

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Abdülkadir DAĞLAR

Danışman: Prof. Dr. Tunca KORTANTAMER

İZMİR 2001

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 25/07/2001 tarih ve 16/8 sayılı kararı ile oluşturulan jüri, Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Abdülkadir DAĞLAR'ın Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları başlıklı tezini incelemiş ve adayı 17/08/2001 günü saat 14⁰⁰'da tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı olduğuna oybirliğiyle /oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Tunca KORTANTAMER

ÜYE
Doç. Dr. İlhan GENÇ

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Şerife YAĞCI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum *Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları* adlı Yüksek Lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada gösterdiğimi onurumla doğrularım.

17 / 07 / 2001

Adı Soyadı

Abdülkadir DAĞLAR

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
GİRİŞ	3
1. İnşâ-Kitâbet	4
2. Münşî-Kâtib	5
3. Münşeât-Mektûb	6
I. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektuplarının Konuları	7
II. Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları	15
1. Mektup Nüshalarının Tespiti	15
2. Mektup Nüshalarının Tavsifi	17
3. Mektup Metinlerinin Kurulmasında Takip Edilen Yol	19
4. Metin	22
Sonuç	104
Bibliyografya	106

ÖNSÖZ

Gelenekle gelecek arasında sağlam köprüler kurabilmek için kültürel tarihin tüm yönleriyle aydınlatılması, günümüz insanına ve yeni nesillere gerektiği gibi tanıtılması gerekmektedir.

Tarihe mal olmuş, nâmı hâlâ dillerde dolaşan kişilerin şahsiyetlerini, kişisel ve sosyal ilişkilerini, kültür ve medeniyete katkılarını sağlıklı bir şekilde ortaya koyabilmek için, doğrudan veya dolaylı olarak bıraktıkları eserleri gün ışığına çıkarmak ilk yapılacak işlerden olmalıdır.

Yazanla gönderilen arasındaki özel dünyanın, ilişkilerin doğrudan yansıması sayılan mektuplar, maddî birer belge olmaları dolayısıyla da kültür tarihi açısından önemli kaynak malzemelerdir. Bu yüzden, tarihî şahsiyetlere ait mektuplar su yüzüne çıkarılmalı ve incelenmelidir.

Eski Türk Edebiyatı alanında yapılan çalışmalarda, mektup geleneğimiz, genelde “Türk Edebiyatında Münşeât” başlığı altında mercek altına yatırılmaktadır. Bunda, mektup örneklerinin, çoğunlukla, münşeât mecmualarında yer almalarının payı büyüktür. Bunun yanında mektup geleneğimiz üzerinde yapılan çalışmalar sayılıdır.

Onaltıncı asır Osmanlı İmparatorluğu’nda verdiği fetvalarla devrin sosyal, siyasî, dinî hayatında mühim bir rol oynayan Şeyhülislâm Ebussuud Efendi (M. 1490 – 1574) tefsir, fıkıh, ibâdet gibi dinî konularda Türkçe, Arapça birçok eser vermiş, devletin iç ve dış siyaseti ile ilgili fetvalarıyla şöhret kazanmıştır. Günümüzde, Ebussuud Efendi’yi tanımaya yönelik çalışmalar ise, daha çok, onun dinî, hukukî, sosyal konular üzerindeki eserleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Dil ve edebiyat yönünden Ebussuud Efendi sayılı bir kaç çalışmanın konusu olmuştur.

Yapılan bu çalışmada, kültür tarihimizin tanınmış şahsiyetlerinden biri olan ve Osmanlı şeyhülislamı içinde, 29 sene görevde kalarak bu alandaki rekorun sahibi olan Ebussuud Efendi’nin Türkçe mektupları bir araya getirilmeye çalışıldı. Şeyhülislamın kimlerle yakın ilişki içinde olduğu, duygu ve düşünce dünyasının nelerden oluştuğu, dili kullanmadaki mahareti gibi konularda önemli ipuçlarını bünyesinde bulunduran bu

mektupları, toplu halde araştırma dünyasının hizmetine sunmak bu çalışmanın ana gayesidir.

Çalışmamız bir *Önsöz*'ün ardından mektup türü hakkında temel bilgileri özetlediğimiz bir *Giriş*'ten ve iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe mektuplarının konuları özetlenmiştir. İkinci ana bölüm dört ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık altında Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe mektuplarının nüshaları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci kısımda metnin kurulmasında esas alınan iki ana nüshanın tavsifi yapılmıştır. Üçüncü kısımda mektup metinlerinin kurulmasında takip edilen yol açıklanmıştır. Son kısımda ise mektup metinleri verilmiştir. Çalışmamızın sonuna, vardığımız neticeleri özetleyen bir *Sonuç* bölümü ile *Bibliyografya* eklenmiştir.

Çalışmalarımıza maddi ve manevi yönden her zaman destek olan ailemin tüm fertlerine, metnin Arapça olan kısımlarını okuyup anlamlandırmada kendisine başvurduğum büyükbabam Ahmet DAĞLAR'a, metnin kontrollerini ve düzeltmelerini yaparken yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Fatih ÜLKEN'e, tavsiyeleriyle sürekli yanımızda olan Yrd. Doç. Dr. Şerife YAĞCI'ya, metnin Farsça olan kısımlarını anlamlandırmada yardımcı olan Prof. Dr. Mustafa ÖZ'e, bilhassa, bizi bu konuda çalışmaya teşvik eden hocam Prof. Dr. Tunca KORTANTAMER'e çok şey borçlu olduğumu burada belirtmeliyim.

Abdülkadir DAĞLAR

İzmir 2001

Özel veya resmî mektup nüshalarını bünyelerinde bulunduran münşeât mecmuaları üzerinde de sayılı çalışma bulunmaktadır¹. Münşeât mecmuaları üzerinde yapılmış en geniş çalışma ise Halil İbrahim Haksever'in, "Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeâtı"² adlı doktora tezidir. Bu çalışmasında Haksever, münşeâtların muhtevasını, yazım tekniğini, dil ve üslup özelliklerini incelemiş, Eski Türk Edebiyatı'nda yer alan yüzün üzerinde münşeâtı kronolojilerine (yüzyıl olarak) ve çeşitli gruplarına göre tanıtmış ve münşeâtlar üzerinde bazı tasnif denemesine girişmiştir.

Bu çalışmanın ana amacı olan Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe mektuplarına geçmeden önce *inşâ-kitâbet*, *münşî-kâtib*, *münşeât-mektûb* kelimeleri üzerinde durmak yerinde olacaktır.

1. İnşâ-Kitâbet

Sözlüklerde önceleri "yaratmak, üretmek, icat etmek, kurmak, ortaya çıkarmak" anlamlarına gelen "inşâ" kelimesi daha sonra "yazmak, yazma sanatı, kompozisyon" gibi anlamları kazanmış, zaman içerisinde resmî ve özel yazışmaların belirli kurallar dahilinde yapılmasını tespit eden bir ilim haline gelmiştir. Ayrıca zamanla bu kelime fıkıh ve gramer ilminde, farklı anlamlarda kullanılan bir terim olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Arap edebiyatında inşâ kelimesi, "inşâü'l-kitâb" (belirli bir usule göre mektup yazma), "kitâb münşe" (kuralına uygun yazılmış mektup) ve "meclisü'l-inşâ" (dîvân-ı inşâ) şeklinde terim olarak kullanılmış, daha sonra genel olarak "mektup yazma işi" şeklinde bir anlam kazanmıştır³.

¹ Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Ağâh Sırrı Levend: Türk Edebiyatı Tarihi –Giriş-, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, C.1, s. 113-116; Bekir Kütükoğlu: *Münşeât Mecmualarının Osmanlı Diplomatîği Bakımından Ehemmiyeti*, Tarih Boyunca Paleografya Diplomatik Semineri, Bildiriler, İstanbul 1988; Halil İbrahim Haksever: *Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi*, İlmî Araştırmalar, S. 10, (İstanbul 2000), s. 65-76.

² Halil İbrahim Haksever: *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeâtı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995.

³ Arap edebiyatında edebî tür olarak "inşâ" için bkz. İsmail Durmuş: *İnşâ* (İnşa, Arap Edebiyatı). İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, C. 22, s. 334-337.

Fars edebiyatında “inşâ”, önceleri Pehlevî dilindeki “nâme-nüvîsî” (mektup yazma) kelimesinin karşılığı olarak kullanılırken İslâmiyet’in İran’a girmesinden sonra “mektup yazma sanatı” anlamında kullanılmaya başlanmıştır¹.

Türk edebiyatında bir nevi kompozisyon tekniği, güzel yazı yazma sanatı olarak anlaşılan inşâ daha çok nesirle alakalı bir ilim olarak görülmüş, “inşâü’n-nesr” tabiri, “tahrîren ifâde-i merâm etme fenni” veya “yazıların münşî adıyla anılan usta yazarların beğenecekleri özelliklere sahip olması için bilinmesi gerekenleri öğreten fen” olarak tarif edilmiştir. Dar anlamıyla “inşâ” kelimesi, daha çok her türlü resmî yazışma ile bunların bir parçası sayılabilecek mektup vb. metinlerin kaleme alınmasını ve bunları kurallarla disiplin altına alan ilim dalını ifade eder².

İnşâ ile ilgili eserlerden, “kitâbet” kelimesinin de inşâ kelimesi ile yakın anlamlarda kullanıldığı anlaşılır. Selçuklu ve Osmanlılarda bir devlet kurumu olarak karşımıza çıkan “kitâbet”, bu eserlerde, “şiiir gibi Allah vergisi bir manevî istidat” olarak algılanmış ve bu işin gelişi güzel bir yazıcılık işi olmadığı vurgulanmıştır³.

2. Münşî-Kâtib

Sözlüklerde “yapan, inşâ eden, yaratan” manalarına gelen “münşî”, edebî bir terim olarak “inşâ ilmiyle uğraşan, nesir ustası” gibi ifadelerde anlamını bulur.

İnşâ sanatındaki ustalık derecelerine göre bir kaç sınıfa ayrılan münşîlerde, çeşitli vasıflara sahip olmaları şartı aranmıştır. Bütün ilim ve sanat dallarından haberdâr olmaları gereken münşîler, aynı zamanda, şiiir ve düz yazıda kullanılan kelime dünyasını çok iyi bilen, hafızaları bir çok ayet ve hadisle, tarih ve İslâm tarihiyle alakalı pek çok anekdotla dolu olan, belagat ilmini iyi tahsil etmiş, tatlı dilli, yumuşak sözlü kişiler olarak düşünölmüştür⁴.

¹ Fars edebiyatında “inşâ”nın gelişimi için bkz. Mehmet Kanar - Rıza Kurtuluş, *İnşâ (Fars Edebiyatında İnşâ)*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2000, C. 22, s. 337-338.

² Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Uzun, *İnşâ (Türk Edebiyatında)*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 22, s. 338-339; Haksever: agt., s. 1-6.

³ bkz. Haksever: agt., s. 7.

⁴ bkz. Haksever: agt., s. 12-15.

Devlet kalemlerinde, resmî belgeleri kusursuz bir şekilde yazma hüneline sahip olarak yetişen münşiler, genellikle, vakanüvislik, reisülküttaplık, nişancılık, sadrazamlık gibi devletin üst makamlarında görev yapmışlardır¹.

Lugat manası itibariyle kâtib “yazan, yazıcı, kitabet işiyle uğraşan” anlamlarına gelir. Bazı inşâ kitaplarında münşileri çeşitli gruplara ayıran hakiki münşiler, kâtipleri münşiliğin en alt kısmında ele alsalar da müelliflerin çoğu, münşilerle kâtiplerin özelliklerinin aynı olduğundan bahsederek “münşî” ve “kâtib” kelimelerine birbirine yakın manalar vermişlerdir².

3. Münşeât - Mektûb

Ahter-i Kebîr münşeât kelimesini “müsvedde, inşâ itdikleri kağıt ve dahı yelkeni çekilmiş gemi” şeklinde anlamlandırmıştır³. Edebiyat terimi olarak ise münşeât “bir münşinin yazdığı şeyler, özel ve resmî yazışmalar, kaleme alınmış güzel nesir yazıları” anlamlarına gelmektedir. Bunların yanında inşâ ilmiyle ilgili bilgilerin yer aldığı, süslü ve sanatlı inşâ örneklerinin, genelde de mektupların toplandığı kitapların, mecmuaların ortak adıdır; daha çok bu anlamıyla yaygınlaşmıştır⁴.

“Yazılmış olan şey” olarak sözlüklerde karşılık bulan, yazanın ve gönderilenin kimliğine ve kişiliğine göre “arîza, kâime, şukka, nâme, tezkire, varak-pâre, kağıt” şeklinde isimlendirilen “mektûb”, konusu bakımından da “arzhâl, tebriknâme, takriz, teşekkürnâme, tehniyenâme, taziyenâme, cevâbnâme, davetnâme, niyâznâme, tezkire, müzekkire vb.” gruplara ayrılır⁵.

Mektup yazmanın bir gelenek halini aldığı Eski Türk Edebiyatında, mektupların şekli, muhtevası, dili de çok çeşitli kurallarla tespit edilmiş, disiplin altına alınmıştır. Buna karşılık esnek davrananlar da çıkmıştır.

¹ Tansel: agm., s. 386.

² bkz. Haksever: agt., s. 14-15.

³ Mustafa b. Şemseddin: Ahter-i Kebîr, İstanbul 1256, s. 614.

⁴ Münşeât konusunda en tafsilatlı bilgi için Haksever’in adı geçen doktora tezine bakınız.

⁵ Mektup konusunda en ayrıntılı bilgi için bkz. Mübahat S. Küttükoğlu, Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik), İstanbul 1998; Orhan Şaik Gökyay, *Tanzimat Dönemine Değın Mektup*, Türk Dili Mektup Özel Sayısı, XXX/274, (Temmuz 1974), s. 20.

Yazan ve gönderilene göre farklılıklar gösterse de her mektup “elkâb, dîbâce, asıl konu, dua, imzâ” kısımlarından oluşur. Mektupların başına “hû” ve “bedûh” kelimeleri; sonuna da “mim, ayn, râ, vav” gibi harfler yazılır¹.

Tek kişiye veya çeşitli şahıslara ait mektup örneklerinin münşeât mecmualarında yer almalarından dolayı “mektûb”la “münşeât” arasında sıkı bir ilişki vardır.

I. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektuplarının Konuları

Çalışmanın metin kısmında Ebussuud Efendi'nin 100 adet Türkçe mektubu bulunmaktadır. Bunlar Ebussuud Efendi'nin genelde devlet ricaline, saray çevresine gönderdiği tavsiyenâme, şikayetnâme, tehniyenâme, tesellînâme, terbiyenâme, taziyenâme, izinnâme türünde mektuplarıdır.

Mektupların içinde bir adet manzum mektup yer almaktadır. Başka birisinin şiiri için göndermiş olduğu iki adet matla beytini ihtiva eden mektup da yine çalışmanın metin kısmındadır. Bunların dışındaki diğer bütün mektuplar mensurdur.

Ebussuud'un münşeâtı içinde bulunan mektupların bir kısmı tam olarak istinsah edilmemiş, bunlardan bazılarının başları, bazılarının sonları müstensihler tarafından münşeâta alınmamıştır.

Ebussuud Efendi'nin mektuplarında yer yer ağdalı bir dil dikkati çekmektedir. Bununla beraber mektupların Türkçe kısımları, gönderildiği çevreler dikkate alınacak olursa, anlaşılır bir şekildedir. Mektuplarda dua kısımları genelde Arapçadır.

Mektuplarda Ebussuud Efendi konuyla alakalı ayet, hadis, kelâm-ı kibar, şiir alıntıları ve tarihî anekdotlardan istifade etmiştir. Şiirler, kelâm-ı kibârlar Arapça'dır.

Mektupların konuları kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. Mektup(s.23): Sultan II. Bayezid'a gönderilmiştir. Edirne'ye gelen Bayezid'a hoş geldin mahiyetinde yazdığı mektupta Ebussuud, sultanın Edirne'yi şereflendirdiğini ifade eder.

2. ve 3. Mektuplar(s.25): Çocuğu ölmüş kimselere yazdığı bu tesellînâmelerde Ebussuud Efendi çocukların ana babalarından çok Allah'a yakın olduklarını vurgulayarak onları tesellî eder. Bu mektuplar tam değildir.

¹ Gökyay: agm., s. 20-21.

4. Mektup(s.25): Bezenzâde Efendi'ye gönderdiği bu mektupta ona Rodos'tan gönderdiği hediyeler için teşekkür etmektedir.

5. Mektup(s.26): Malûlzâde Efendi'ye ona olan özlemini dile getirdiği mektupta Ebussuud, onun geleceğini haber almasına çok sevindiğini ve bunun yakında gerçekleşmesini dilediğini yazar.

6. Mektup(s.26): Ahmet Paşa'nın sadrazamlığını tebrik etmek için yazılan bu mektupta görevinin kutsal olduğunu ve sorumluluğunun büyük olduğunu bildirir.

7. Mektup(s.27): Kime gönderildiği belli olmayan bu mektubunda Ebussuud'un idâri görevlerin emanet olarak kabul edilip bunun bilincinde olunması gerektiğini vurgulamasından mektubun devletin en üst makamlarından birine yazıldığı anlaşılmaktadır.

8. Mektup(s.29): Ebussuud Efendi, Kanûni'nin damadı ve sadrazamlarından olan Rüstem Paşa'ya yazdığı bu mektupta, Rüstem Paşa'dan aldığı mektuptan dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirir.

9. Mektup(s.29): Padişaha yazıldığı anlaşılan bu mektupta Ebussuud, padişahın, kutsal görevinde dâim olmasını istemektedir.

10. Mektup(s.30): Halep'te görev yapan bir kişiye yazdığı anlaşılan mektupta Ebussuud, onun merkezî idareyi orada temsil ettiğinden, görevinin öneminden bahseder. Yazılanlar göz önünde bulundurulduğunda bu kişinin kadı olma ihtimali artmaktadır.

11. Mektup(s.30): Sultan III. Murad'ın Manisa'daki şehzadeliği sırasında lalasına gönderilen mektupta Ebussuud, ondan aldığı mektuptaki haberlere sevindiğini belirterek Mevlânâ Mahmud Çelebi'nin, görevine devam edebilmesi için daha fazla gayret göstermesi gerektiğini bildirmektedir.

12. Mektup(s.31): Ebussuud Efendi bu mektubu, sadrazamın gönderdiği mektuba cevap olarak göndermiş, onun hakkındaki iyi düşüncelerini belirterek ona görevinde başarılar dilemiştir.

13. Mektup(s.32): Kime yazıldığı belli olmayan bu kısa mektupta özlem dile getirildikten sonra, gönderilen şahsın yapması gereken bazı işlerin ortaya çıktığı belirtilmektedir.

14. Mektup(s.33): Manisa'da bulunan bir şehzadeye gönderilen bu mektupta şehzâdenin geleceğinin parlak olması temennisi yer almaktadır.

15. Mektup(s.34): Ebussuud'un Şam Paşasına göndermiş olduğu bu mektubun elimizdeki metni tam değildir. Mektubun eksik olan kısmında Muhammed isimli bir şahsın göreviyle ilgili bir istekte bulunacağı anlaşılmaktadır.

16. Mektup(s.35): Yine bir şehzâdeye gönderilen bu mektupta, şehzâdeyi bilgilendirmek, onu çeşitli haberlerle sevindirmek için Ebu'l-meâlî Mevlânâ Bûstân adında bir şahsın ona gönderdiği mektup yazılıdır.

17. Mektup(s.35): Bu mektupta Ebussuud Efendi Mekke ve Medine ziyaretleri için padişahın izin istemektedir.

18. Mektup(s.36): Mektupta Ebussuud Efendi'nin Budin Paşa'sına hediye olarak iyi bir at gönderdiği yazılıdır.

19. Mektup(s.36): Boşalan bir müderrislik makamına Mevlânâ Ahmed adlı birisinin getirilmesi için Ebussuud Efendi'nin bir yöneticiye yazdığı mektuptur.

20. Mektup(s.37): Padişah ailesinden bir sultan hanımın ölümü üzerine padişaha yazılmış bir taziyenâmedir.

21. Mektup(s.38): Kanûni'ye yazılan bir mektubun sadece elkâb kısmının yer aldığı bir mektuptur.

22. Mektup(s.39): II. Selim'e şehzâdeliği sırasında gönderdiği bu mektupta Ebussuud, şehzâdenin geleceğiyle alakalı iyi düşüncelerini ve dualarını ifâde etmektedir.

23. Mektup(s.39): Ebussuud'un seferdeki sadrazama gönderdiği bu mektupta onun için muvaffakiyet (fetih) ve mutluluk dilemektedir.

24. Mektup(s.40): Vezîr-i azâmın, mektubunda sefere çıkan ordunun başarısı için Ebussuud'dan Enam sûresini okumasını ve dua etmesini istemesi üzerine Ebussuud mektupta duanın öneminden, faydalarından bahsederek ordunun başarısı için dua eder.

25. Mektup(s.41): Yine vezîr-i azâmın gönderdiği mektuba cevap niteliğindeki bu mektubunda Ebussuud, ondan istenen dua talebine cevap olarak her zaman dua ve ibadetle meşgul olduğunu bildirir.

26. Mektup(s.42): Bu mektupta Ebussuud yeni göreve gelen sadrazamı tebrik edip onun için Allah'tan yardım dilemektedir.

27. Mektup(s.43): Ebussuud'un bir şehzâdeye gönderdiği bu mektup onun başarısı için dua niteliğindedir.

28. Mektup(s.43): Şemsi Paşa'nın Türkçe vikâyesine iki adet matla beytinin gönderildiği yazılıdır.

29. Mektup(s.44): Vezîr-i azâma yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi ondan Medine kadılığının Mevlânâ Fazıl Çelebi'ye verilmesi isteğinde bulunur.

30. Mektup(s.44): Vezîr-i azâma yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi ondan Mekke kadılığının Mevlânâ Fazıl Çelebi'ye verilmesi isteğinde bulunur.

31. ve 32. Mektuplar(s.45-46): Kanûnî'nin kızı Rüstem Paşa'nın eşi Mihrimah Sultan'a yazdığı bu mektuplarda Ebussuud Efendi tesellî ve nasihat içeren ifadelerle taziye dileklerini bildirir. Bu mektuplar eksiktir.

33. Mektup(s.47): Vezîr-i azâma yazılan bu mektup, Derviş Mehmed adlı şahsa gösterilmiş olan ilgiye teşekkür mahiyetindedir.

34. Mektup(s.48): Bu mektup da vezîr-i azâmın dua istediği mektuba cevap olarak yazılmıştır. Mektupta duanın önemini ve duada ısrarcı olmanın gereğini anlatan bir anekdot da yer almaktadır.

35. Mektup(s.49): Devletin bekâsı için sürekli dua ile vakit geçirdiğini söyleyen Ebussuud bu mektubu da vezîr-i azâma yazmıştır.

36. Mektup(s.49): Ebussuud'un şehzâde hocasına gönderdiği bu mektupta Mehmed adlı bir şahsın yanlış anlaşıldığını söyleyerek hatasının affedilmesini ister.

37. Mektup(s.50): Kâbe'nin bazı tamirat ve tadilatıyla ilgili bilginin verildiği bu mektup devletin üst makamlarına yazılmıştır.

38. Mektup(s.51): II. Selim'in şehzâdeliği sırasında ona gönderdiği bu mektupta Ebussuud, Ali Ağa adlı bir şahsın hizmetinden dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirir.

39. Mektup(s.52): Ataullah Efendi'ye gönderdiği mektupta Ebussuud, Mevlânâ Pir Ahmed Çelebi ismindeki kişinin yaptığı hizmetlerin, olduğundan kat kat fazla gösterilmesinden duyduğu hayreti ve şaşkınlığı dile getirir.

40. Mektup(s.53): Bir medresenin Mevlânâ Şeyh İbrahim'den alınıp daha beceriksiz bir kişiye verilmesini hazmedemeyen Ebussuud, medresenin kötü halini de bu mektupla kazaskere bildirmiştir.

41. Mektup(s.54): Ebussuud Efendi bu mektubunda bazı vilayetlerdeki vakıflarla ilgili verdiği fetvalara karışan kimseleri bu mektupla kesin bir dille uyarır.

42. Mektup(s.55): Ebussuud bu mektubunda, Ahmed Çelebi'nin medresede görevlendirilmesine sebep olduğu için Mihrimah Sultan'a teşekkür eder.

43. Mektup(s.56): Şehzâdeye gönderdiği bu mektupta Ebussuud, şehzadenin neşeli olmasından duyduğu sevinci dile getirerek onun için dua eder.

44. Mektup(s.56): Kime yazıldığı belli olmayan bu eksik mektupta Ebussuud muhatabının konumunun yüceliğinden bahsederek onun makamında daim olması için dua eder.

45. Mektup(s.57): Vezîr-i azâma yazdığı bu cevâbî mektupta Ebussuud Efendi, onun için sürekli dua ettiğini belirtir.

46. Mektup(s.58): Yine vezîr-i azâma göndermiş olduğu bu mektubunda Ebussuud, vezirin av için Yanbolu taraflarına gittiğini öğrendiğini belirterek onun için başarı dileklerinde bulunur.

47. Mektup(s.58): Kime yazdığı belli olmayan bu eksik mektupta Ebussuud, verilen görevleri en iyi şekilde yapmaya çalıştığı ve daha büyük görevlere de, en iyi şekilde yapa bileceği inancıyla, talip olduğunu bildirir.

48. Mektup(s.59): Bu mektubunda Ebussuud, Rüstem Paşa'ya adaletli olmayı tavsiye ve ihtar eder.

49. Mektup(s.60): Şam kadısına gönderdiği mektubunda Ebussuud Efendi, ondan görevde bulunduğu sırada ölen Mevlana Halim Çelebi'nin geride kalanlarıyla ilgilenmesini istemektedir.

50. Mektup(s.61): Muhatabı belirsiz olan bu mektupta, işleri fitne ve fesat çıkarmaktan ibaret olan insanların belli makamlarda bulunmalarından şikayetçi olan Ebussuud, muhatabına bu tür çirkinlikleri ortadan kaldırmakla yükümlü olduğunu ve herkesi aynı kefeye koymaması gerektiğini belirtir.

51. Mektup(s.62): Mihrimah Sultan'a yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi, haline şükrettiğini bildirir.

52. Mektup(s.63): Kazaskere yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi, Şeyhzâde'nin maaş açısından daha iyi bir göreve getirilmesini ister.

53. Mektup(s.64): Mekke şerifine yazdığı cevabî mektubunda ona olan özlemini dile getiren Ebussuud Efendi, mektubunu özlem konulu Arapça şiirlerle süsler.

54. Mektup(s.66): Bu mektubunda, ileri gelenlerden birinin kızının ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getiren Ebussuud, muhatabını teselli ve taziye eder.

55. Mektup(s.67): Ebussuud Efendi bu mektubunda, muhatabının Ramazan bayramını tebrik ederek görüşme talebinde bulunur.

56. Mektup(s.67): Mektubunda ülke içinde ve dışında adaleti sağlamak için gayret göstermek gerektiğini belirten Ebussuud, muhatabını bu yönde teşvik eder ve düşüncelerini tarihî bir anekdotla destekler.

57. Mektup(s.68): Mihrimah Sultan'a yazdığı bu mektubunda Ebussuud Efendi, sürekli ilgisinden dolayı ona teşekkür eder ve içinde bulunduğu durumdan Allah'a şükreder.

58. Mektup(s.69): Mevlânâ Fazlî hakkında üst makamlardan birine yazdığı bu mektupta bu şahsın âdil bir kimse olduğunu, başkalarından kötü yönde etkilenebileceğini dile getirerek önlem alınmasını ister.

59. Mektup(s.69): Ebussuud bu mektupta muhatabının görevinin ve yerinin daim olması için dualar eder.

60. Mektup(s.70): Bu yarım mektupta Ebussuud Efendi terfî etmiş birini tebrik etmektedir.

61. Mektup(s.70): Bu mektupta Ebussuud mülkün ve dinin Allah'a ait olduğunu insanların idrakinin çok ötesinde olduğunu anlatır. İnsanların isyanları ve gururlarının kendi basitliklerinden kaynaklandığını ifade eder.

62. Mektup(s.70): Padişaha yazdığı anlaşılın mektubunda onun Kütahya'ya gelişinden duyduğu memnuniyeti dile getiren Ebussuud, onun için dua eder.

63. Mektup(s.71): Bu mektubunda Ebussuud Efendi yaptığı gaza ve cihatta muhatabının başarılı olması dileğinde bulunur ve bunu hakkettiğini kaydeder.

64. Mektup(s.71): Ebussuud Efendi padişaha gönderdiği anlaşılın bu mektubunda ordular arasında barışın sağlanmasını diler.

65. Mektup(s.72): Ebussuud Efendi'nin Celal isimli bir şahsın kendisine yaptığı hakaretleri ve attığı iftiraları muhatabına şikayet ettiği bu mektubunda bu şahıs hakkında gerekenin yapılmasını ister.

66. Mektup(s.74): Fetva mahiyetindeki bu mektupta Ebussuud Efendi ders vermekle görevli kişilerin görev yerleri konusunda bazı hususlara açıklık getiriyor.

67. Mektup(s.74): Cami mütevellilerinden Mehmed Bey Ensârî adlı şahsa, güvenilir olmasından dolayı, Sultan Yıldırım Han vakfının sorumluluğunun da verildiğini belirten Ebussuud Efendi, muhatabına vakıf hesaplarını muhasebe zamanının geldiğini hatırlatır.

68. Mektup(s.75): Yüksek kademedede birine yazdığı anlaşılan bu mektupta Ebussuud Efendi kendisine gönderilen ve muhtevastındaki bazı vaatlerden duyduğu memnuniyeti dile getirir, muhatabına teşekkür eder.

69. Mektup(s.75): Bu eksik mektupta Ebussuud Efendi dünyada her insanın çeşitli sıkıntılar içine düşebileceğini, sıkıntılardan uzak olmadığını ifade ediyor.

70. Mektup(s.76): Ebussuud Efendi bu mektupta Rumeli'yi, ziyaretiyle şereflendiren muhatabına burada yaşayan insanların bu ziyaretten duydukları sevinci dile getirmektedir.

71. Mektup(s.76): Açıkta bulunan müderrislik kadrosuna bir müderris tavsiye etmesini isteyen muhatabına Ebussuud, muhatabının en uygun olan kişiyi daha iyi seçebileceğini bildiriyor.

72. Mektup(s.76): Padişaha yazdığı anlaşılan bu mektupta Ebussuud Efendi, geliri kendisine ikram edilen tuzla arazisi için padişaha teşekkür etmektedir.

73. Mektup(s.77): Bu mektupta ibadetin öneminden bahseden Ebussuud en makbul ibadetin de ilim ve irfan yolunda çaba göstermek olduğunu belirtiyor.

74. Mektup(s.77): Padişaha teselli mahiyetinde yazdığı bu mektubunda taziyelerini bildiren Ebussuud Efendi padişahın, üzülmüş kendisine zarar vermemesini ister.

75. Mektup(s.78): Ebussuud Efendi bu mektubunda muhatabından, Şeyh Abdülazizü'z-Zemzemî'ye, geçimini iyileştirme konusunda yardım etmesini ister.

76. Mektup(s.79): Padişaha gönderdiği bu mektubunda Ebussuud Efendi, bütün ilim ve fazilet erbabı gibi kendisinin de padişah ve aile efradı için gece gündüz dua ettiğini bildirmektedir.

77. Mektup(s.79): Fetva niteliğinde bir mektup sayabileceğimiz bu mektupta Ebussuud Efendi, toplumdaki içki alış-verişinde müslim ve gayrimüslim halkın tâbi olduğu kanunu açıklar.

78. Mektup(s.80): Ebussuud Efendi'nin yazdığı bu mektup savaş zamanında zengin mallarının orduya göre durumu hakkında bir fetva mahiyetindedir. Gerekli ferman için padişaha gönderilmiştir.

79. Mektup(s.81): Padişaha yazdığı bu mektupta duanın önem ve gereğinden bahseden Ebussuud, padişahın mutluluğu için dua ettiğini, insanların duadan başka sığınacak kapıları olmadığını belirtiyor.

80. Mektup(s.82): Padişaha tavsiye mahiyetinde yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi, padişahın yardım elinin her yere ve herkese uzanması gerektiğini ifade ediyor.

81. Mektup(s.83): Ebussud'un vezir-i azama yazdığı bu mektupta Molla Çelebi'ye görev vermesini ister.

82. Mektup(s.83): Vezir-i azama yazdığı bu mektupta Ebussuud Efendi, Celal adlı şahsın, kendisine yaptıklarından şikayet etmektedir.

83. Mektup(s.84): Bu mektupta da Ebussuud, Celal'in yaptıklarını muhatabına şikayet etmektedir.

84. Mektup(s.84): Ebussuud Efendi bu mektupta da, büyük bir ihtimalle, Celal'in yaptığı terbiyesizliklerden, aşırılıklardan davacı olduğunu belirterek, muhatabının bu belayı ortadan kaldırması gerektiğini ifade eder.

85. Mektup(s.85): Eksik olan bu mektupta Ebussuud Efendi savaş sırasında insanların mümkün olan en üstün gayreti göstermeleri gerektiğini ve bunun dünya üzerindeki adaletin temini için önemli olduğunu vurgulamaktadır.

86. Mektup(s.85): Padişaha yazdığı anlaşılan bu mektubunda Ebussuud Efendi padişahın, evine teşrif edip Kur'ân okuma merasimine iştirak etmesini istemektedir.

87. Mektup(s.86): Ebussuud Efendi, padişaha yazdığı bu mektupta ondan, bütün halkı korumasını, onlara her zaman yardım elini uzatmasını ister.

88. Mektup(s.86): Bu eksik mektupta Ebussuud Efendi, kendisine Mevlânâ Tâcüddin'in ilmî durumunu soran muhatabına bu konuda fazla bilgisi olmadığını bildirir.

89. Mektup(s.87): Padişaha yazdığı bu mektupta Ebussuud, padişah için sürekli dua ve niyazda bulunduğunu belirterek, ondan, içinde bulunduğu maddî ve manevî zor durumda kendisine kol kanat gemesini talep etmektedir.

90. Mektup(s.89): Bu mektupta Ebussuud, padişahın hacca gitmek için izin istemektedir.

91. Mektup(s.90): Bu mektup Ebussuud'un Mevlânâ Fazlullah'a nasihatlerini ihtiva etmektedir.

92. Mektup(s.90): Bu mektupta Ebussuud Efendi Edirne kadısı olan Şah Efendi'ye nasihat etmektedir.

93. Mektup(s.91): Yüksek makamdaki birine yazdığı anlaşılan bu mektubunda Ebussuud, kendisinden dua bekleyen muhatabına duaların karşılıklı ve müşterek olduğunu hatırlatır.

94. Mektup(s.92): Savaşta bulunan Piyâle Paşa'ya gönderdiği bu mektupta Ebussuud, herkesle beraber kendisinin de ordunun zaferi için gece gündüz dua ve niyazda bulunduğunu bildirir.

95. Mektup(s.94): Padişaha yazdığı anlaşılan bu mektubunda Ebussuud, ona halkın mutluluğu ve huzuru için adaletli olmasını tavsiye eder, hatırlatır.

96. Mektup(s.95): Bu mektupta Ebussuud Efendi, kendisine yeri olmayan binaların vakfiye durumuyla alakalı sorulan soruya fetva mahiyetinde cevap vermiştir.

97. Mektup(s.96): Kânûnî'ye gönderdiği bu mektubunda Ebussuud, yine duanın faziletlerinden bahsederek alemler içinde çok küçük bir varlığa sahip olan insanın, ancak dualar sayesinde güçlü ve rahat olabileceğini ifade etmektedir.

98. Mektup(s.98): Padişaha yazdığı mektubunda Ebussuud Efendi, sultanların ve ailelerinin zekat karşısındaki şer'î durumlarını izah eder.

99. Mektup(s.100): Bu manzum mektupta Ebussuud, oğlu Nuh'a birçok konuda nasihatta bulunur.

100. Mektup(s.102): Oğluna yazdığı bu mektupta Ebussuud, kendi toplumsal statüsünü ortaya koyduktan sonra, oğlundan kendisine layık bir kişi olmasını ve yüzünü karartacak işlerden kaçınmasını ister.

II. Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları

Ebussuud Efendi'nin, devlet ricali başta olmak üzere bir çok kimseye yazdığı yüz civarında Türkçe mektubun varlığı çeşitli bibliyografya ve kataloglarda bildirilmiştir. Bu kaynaklarda bildirilen mektuplar, yalnızca varlığı bilinen, tespit edilebilen mektuplardır. Bu çalışmada bilinenden yola çıkılarak Ebussuud Efendi'nin Türkçe mektupları derlenmeye çalışıldı.

1. Mektup Nüshalarının Tespiti

Ebussuud Efendi'nin mektuplarının büyük bir kısmı onun adına sonradan düzenlenmiş "Münşeât-ı Ebussuud" adlı eserde bulunmaktadır. Bu eserin varlığı Atsız'ın "Ebussuud Bibliyografyası" ve A. S. Levend'in "Türk Edebiyatı Tarihi"nde kaydedilmiştir¹. Bu kaynaklara göre Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitapları 3291 numarada bu eserin bir nüshası mevcuttur. Bu eser kütüphane kataloglarında "Münşeât-ı

¹ Atsız: İstanbul Kütüphanelerine Göre Ebussuud Bibliyografyası, İstanbul 1967, s. 51; Levend: age., s. 115.

Abi'l-su'ûd" adıyla fişlenmiştir. Ali Yardım'ın "İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu" adlı çalışmasından aynı eserin bir nüshasının İzmir Milli Kütüphane'de bulunduğu anlaşılmaktadır¹. Aslında bu nüsha bir mecmuanın ilk bölümünde yer almaktadır. Ebussuud münşeatinin bu iki nüshası aşağıda tavsif edilmiştir.

Atsız aynı eserinde Esad Efendi 3431 numara 126b, 161a-b'de iki mektup nüshasının varlığını bildirir. Bu numaradaki eserin adı "Mecmuâtü'r-Resâ'il"dir.

Esad Efendi 3436 numaradaki eserin 22a-24b, 62b varaklarında altı mektup bulunduğu bildiren Atsız, 24a-b'de yer alan mektubun Arapça olduğunu belirtir. Bu yazmanın ismi ilgili katalog fişinde "Mecmua-i Nefise" olarak geçmektedir.

Esad Efendi kitapları arasında 3505 numaradaki "Mecmûa-i Risâle" adlı mecmuanın 58b-59a varaklarındaki iki mektubun varlığı Atsız'ın bibliyografyasında yazılıdır.

Atsız'ın, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 656 numaralı eserin 245b sayfasında olduğunu bildirdiği tek mektup "Mecmuâtü'l-Letâ'if" adlı bu eserin 238b sayfasında tespit edilmiştir.

Yine, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi kitapları arasında bulunan 2396 numaralı "Mecmûa-i Nefise"nin 191b-193a varaklarındaki bir mektubu Atsız bildiriyor.

Aynı kütüphanede Lala İsmail kitaplarından 706 numaralı eserin 360b sayfasında Ebussuud'a ait bir mektubun bulunduğunu aynı bibliyografyadan öğreniyoruz.

"Ebussuud Bibliyografyası"nın 52. sayfasında Atsız, Süleymaniye Kütüphanesi Şehid Ali Paşa 2828 numaradaki "Mecmûa"nın 116a-117a varaklarında bir mektubun bulunduğunu bildirmektedir.

Atsız, eserinin aynı sayfasında, Beyazıt Kütüphanesi Veliyyüddin Efendi 2735 numaradaki "Mecmûa-i Mekâtib-i Mütenevvi'a" adlı eserin 47a-b varığında Ebussuud'a ait bir mektuptan bahseder.

Son olarak Atsız "Peçevî Tarihi, İstanbul 1282" 1. cildin 63-66. sayfalarında bir mektubun yer aldığını belirtir.

Günay Kut, "Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu" eserinde, kütüphanenin yazmalar bölümünde, Y. 141 numaralı "Fevâ'id Mecmûası"nın 45a sayfasında Ebussuud Efendi'ye ait bir mektubun; Y. 160 numaralı "Mecmûa"nın 70b-77b

¹Ali Yardım: İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu, İzmir Millî Kütüphane Vakfı Yayınları, İzmir 1997, C. III, s. 330.

varaklarında da yine Ebussuud'a ait bir mektupla ona ait bir risâle bulunduğundan bahseder¹. İkinci eserdeki mektup 70a'da yer almaktadır.

“Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu Yazmalar İndeks Kataloğu”nda, Nuri Arlasez 59 numaralı yazmada Ebussuud'un bir mektubunun bulunduğu yazılıdır².

Türk Tarih Kurumu kütüphanesinin yazmalar kataloğunda bulunan ilgili fişte, Y/256 numaralı yazmada Ebussuud'un Ali Paşa'ya bir mektubu bulunduğu yazılmaktadır. Yapılan araştırmada, aynı yazmanın 72b-92a varaklarında bir mektup değil de Ebussuud'un Ali Paşa'ya göndermiş olduğu bir “duâ risâlesi” yer almaktadır.

Beyazıt Kütüphanesi'nin yazma kataloglarında, Veliyyüddin Efendi 3197'de kayıtlı yazmanın fişinde bahsedilen, 28b-30b varaklarındaki Ebussuud'un mektubunun Arapça olduğu tespit edildi.

Fehmi Edhem Karatay'ın hazırladığı “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu”nda, kütüphane M. 428'de kayıtlı bulunan “Du'ânâme-i Ebussu'üd” adlı eserde, Ebussuud'un Vezir-i Azam Ali Paşa'ya yazdığı mektup ile duanâmesinin bulunduğu belirtilmektedir³.

2. Nüshaların Tavsifi

Mektupların büyük bölümü Ebussuud'un münşeatında yer aldığından dolayı bu kısımda yalnızca münşeatın Süleymaniye ve İzmir nüshaları tavsif edilecektir.

a. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitapları 3291 “Münşe'ât-ı Ebu's-su'üd”

Vişne çürüğü renginde deri kaplı kapakların ortaları çıkarılarak yerine kavuniçi muşamba yapıştırılmış (muhtemelen kıymetli süslemeler alınmış), kapakların kenarlarda kalan deri kısımları altın suyu ile boyanmış dört adet cetvel ve bir adet baskı zencirekle çerçevelenmiş, çivit mavisi kağıtla kaplı mukavva cilt; boyuna su yolu eninde baskı

¹ Günay Kut: Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu I, İstanbul 1989, s. 249-252.

² Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu Yazmalar İndeks Kataloğu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1991, s. 8.

³ Fehmi Edhem Karatay: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, İstanbul 1961, C. I s. 138.

filigranlı, âharlı, orta kalınlıkta, kirli beyaz kağıt; 200 x 139-170 x 90 mm ölçülü, 21 satır, 41 varak, metin siyah, başlıklar kırmızı mürekkepli talik yazı.

1a'da "Min-munşe'âti Hazreti Şeyhu'l-islâm Mevlânâ Ebu's-su'ûdi'l-merhûm" yazılıdır. 39b'de "Temme munşe'âtu Şeyhu'l-islâm ve Müftiü'l-enâm Hazreti Mevlânâ Ebu's-su'ûd aleyhi rahmetuhu'l-Meliki'l-Vedûd" yazılıdır.

1a'da Esad Efendi'ye ait vakıf mührü ve numarası mevcut.

Baş 1b: Merhûm Şeyhu'l-islâm Ebu's-su'ûd hazretlerinin Türkçe vakfiyye tescîlidür ki hatt-ı şerîflerinden nakl olındı.

Meblag-ı mezbûrun sıhhat-i vakfiyyetine...

Son 40b: Bâkî emr dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidârûndur e'azzellâhu ensârehu ve zeyyin bi'l-hulûdi a'sârehu

b. İzmir Millî Kütüphanesi Y. 1436 "Mecmûa"

Kapakları siyah bez kaplı, sırtı dört boğumla süslenmiş bombeli ince siyah deri kaplı, yine sırtında "Ebussuud" yazılı mukavva cilt; boyuna su yolu filigranlı, âharlı, orta kalınlıkta, açık sarı kağıt; 225 x 86-193 x 56 mm ölçülü, 24-28 satır, 119 varak, metin siyah, başlıklar kırmızı mürekkepli talik-nestalik yazı.

Mecmua altı bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde 1b-43b varakları arasında Ebussuud'un münşeâtı yer almaktadır. Talik hatla, 25 satır halinde yazılmıştır. 1b'de "Merhûm Mollâ hazretlerinüñ Türkçe vakfiyye tecîlidür ki hatt-ı şerîfinden nakl olındı" şeklinde başlayıp 43b'de "... zıll-ı vücûd-ı şerîflerin dâ'im kılup inzâr-ı 'inâyetlerin cenâb-ı refî'iñüz şâmil" sözleriyle bitiyor.

İkinci bölümde 65b-79a varakları arasında "Münşe'ât-ı Nergisî Efendi el-merhûm" başlıklı Nergisî'nin münşeâtı bulunmaktadır. Nestalik hatla 28 satır halinde yazılmıştır.

79b-95a varakları arasındaki üçüncü bölümde talik ve nestalik hatlarla kaleme alınmış karışık inşâ örnekleri yer almaktadır.

Dördüncü bölümde 95b-96a'da nestalik hattıyla yazılmış birer adet şecere ve icazet sureti bulunmaktadır.

Talik ve rik'a hatlarıyla yazılmış karışık inşâ örneklerinin yer aldığı beşinci bölüm 96b-106a varakları arasındadır.

Son bölümde 106b-119b'de çok düzensiz bir şekilde yazılmış ta'lik ve rik'a hatlı yazılar var.

Mecmuanın ön zahriyesinde (1a) "Huve'l-muvaffık, Merhûm ve magfûrun-leh Şeyhi meşâyıhu'l-islâm Muftiu kâffeti'l-enâm Mevlânâ ve mevle'l-mevâliu'l-'izâm Ebu's-su'ûd Efendi hazretlerinin müsveddelerinden ihrâc olınanlardur ki yazıldı" yazısı ile üzerinde "Nebîh İsmâ'îl" ismi yazılı bir mühür vardır.

61a'da "Ketebehu'l-fakîr Mehmed Ra'ûf el-Keşmîrî" şeklinde bir ketebe kaydı mevcuttur.

3. Mektup Metinlerinin Kurulmasında Takip Edilen Yol

Bu çalışmanın amacı, daha önce de belirtildiği gibi, Ebussuud Efendi'nin Türkçe mektuplarının metinlerinin toplu halde ortaya konmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, varlıkları tespit edilebilen mektuplar bir sistem dahilinde bir araya getirildi.

İlk olarak, mektupların büyük kısmının yer aldığı Ebussuud'un münşeati ele alındı. Bu münşeatin Süleymaniye ve İzmir nüshaları karşılaştırıldı. Süleymaniye nüshasına göre 1b/1 ve 2a/5'de başlayan iki vakfiye tescili ile 2b/2'de başlayan bir hüccet sureti, mektup metinlerinin bütünlüğünü sağlama kaygısıyla metinlere dahil edilmedi.

Münşeatin İzmir nüshasında yer almayan, Süleymaniye nüshasına göre 36a/12'de başlayan Farsça mektup ile başlangıçları 37b/11 ve 38a/10'da bulunan iki adet Arapça mektup, Türkçe mektupların bütünlüğü düşünülerek metin kısmına alınmadı.

Münşeatin İzmir nüshası 43b'de Süleymaniye nüshası 36a'da son buluyor. Süleymaniye nüshası da 39b/7'deki "Temme munşe'âtu Şeyhu'l-İslâm ve Muftiu'l-enâm Hazreti Mevlânâ Ebu's-su'ûd aleyhi rahmetuhu'l-Meliki'l-Vedûd" kaydı ile bitmektedir. Nüshanın bundan sonra 40b'ye kadar olan kısmında yer alan müstensihe ait olması muhtemel olan inşâ örnekleri de metinlere alınmadı.

Esad Efendi 3431 numarada kayıtlı olan mecmuanın 160a-b varağındaki mektup ile Veliyyüddin Efendi 2735 numarada kayıtlı mecmuanın 59a-b varağındaki mektubun, münşeatin 4b sayfasındaki mektubun (6. Mektup) nüshaları olmasından dolayı bu nüshalar ayrıca metinlerin arasına alınmadı.

Nuri Arlasez 59'da bulunan yazmanın 63b-64a varaklarındaki mektup ile Esad Efendi 3436 numarada kayıtlı mecmuanın 22a-b varağındaki mektup, yine münşeatin 28b sayfasındaki mektubun (60. Mektup) nüshaları olmasından dolayı metinlere dahil edilmedi.

Lala İsmail 706'daki eserin 354b sayfasındaki mektubun Esad Efendi 3431 numaradaki mecmuanın 125b sayfasındaki mektubun (85. Mektup); Hacı Beşir Ağa 656 numarada kayıtlı mecmuanın 238b sayfasındaki mektubun Hacı Mahmud Efendi 2396'daki mecmuanın 191b-193a varaklarında yer alan mektubun (92. Mektup) nüshaları olmasından dolayı bunlar da ayrıca metinlere alınmadı.

Veliyyüddin Efendi 3197 numarada kayıtlı bulunan yazmanın 28b-30b varaklarındaki mektup da Arapça olduğu için metinlerde yer almadı.

Topkapı Sarayı Kütüphanesi M. 428'deki mektup kendisine ulaşamadığından dolayı metinlere dahil edilmedi.

Bunların dışında kalan kaynaklardaki yüz civarında Türkçe mektubun metni bu çalışmanın "metin" kısmında yer almaktadır.

Ebussuud Efendi münşeatinin bilinen iki nüshası olan Süleymaniye ve İzmir nüshalarına, bir şecere oluşturabilmek için bakıldığı zaman şu hususiyetler göze çarpacaktır:

a. Süleymaniye nüshasında 33b/10'da başlayıp 34a/4'de yarım olarak biten mektup İzmir nüshası 39a-40a'da; yine, Süleymaniye nüshası 34a/11-20'deki yarım mektup İzmir nüshası 40a-b'de tam olarak bulunmaktadır.

b. İzmir nüshası, Süleymaniye nüshasında 36a'ya tekabül eden 43b'de bitmektedir; Süleymaniye nüshasında 36a-39b arasında bulunan bir Farsça, iki Arapça ve bir Türkçe mektup (84. Mektup) İzmir nüshasında yoktur.

c. Süleymaniye nüshasının ön zahriyesinde (1a) "Min-munşeâti Hazreti Şeyhu'l-İslâm Mevlânâ Ebu's-su'ûdi'l-merhûm", İzmir nüshasının ön zahriyesinde "Huve'l-muvaffık Merhûm ve magfûrun-leh Şeyhi meşâyihu'l-İslâm Muftîi kâffeti'l-enâm Mevlânâ ve mevle'l-

mevâliu'l-'izâm Ebu's-su'ûd Efendi hazretlerinin müsveddelerinden ihrâc olınanlardur ki yazıldı" ibareleri vardır.

Bu bilgilerden yola çıkıldığında iki nüshanın, birbirinden istinsah edilmiş olma ihtimali azalmakta; her iki nüshanın da kendisinden istinsah edildiği, bilinmeyen bir üçüncü nüshanın var olma ihtimali artmaktadır.

Mektupların transkripsiyonlu metinlerinin oluşturulmasında aşağıdaki hususiyetlere de dikkat edildi:

- a. Metinlerdeki Türkçe kelimelerin transkripsiyonunda 16. asır Osmanlı Türkçesinin dil ve imlâ özellikleri göz önünde bulunduruldu.
- b. Arapça ve Farsça kelime ve kelime gruplarının transkripsiyonunda, İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"¹ adlı makalesine bağlı kalındı.
- c. Mukayeseleri yapılan iki nüshanın farkları aparatta gösterilirken Ahmed Ateş'in "Metin Tenkidi Hakkında"² adlı makalesinde göstermiş olduğu işaretlerden faydalanıldı.
- d. Metin tenkidinde münşeâtın Süleymaniye nüshası esas alındı.
- e. Aparatlarda Süleymaniye nüshası "S", İzmir nüshası "İ" harfiyle gösterildi.
- f. Mektuplar sıra sayısı verilerek "1. Mektup, 2. Mektup, ..." şeklinde sıralandı.
- g. Mektupların İzmir nüshasında başladığı varak numaraları dipnotlarda mukayese edildi.
- h. Metinde varak numaralarını gösteren köşeli parantezlerden sonra 1. satır numaraları (1) konulmadı.
 1. Nüsha farkları ilgili mektup numarasına ait dipnottan sonra gösterildi.
 - i. Mektuplarda alıntı olan ayetler, hadisler, şiirler vb. dipnotta açıklandı. Ayetlerin meallerinde Türkiye Diyanet Vakfı'nın "Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli" kullanıldı³. Hadis kaynaklarında bulunan hadislerin kaynakları verildi, diğerlerinin sadece anlamları verildi.

¹İsmail Ünver: *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, (Ankara 1993), C. 2. s. 1, s. 51-89.

²Ahmed Ateş: *Metin Tenkidi Hakkında*, Türkiyat Mecmuası, VII-VIII, 1 (1942), s. 253-267.

³Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, (haz. Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıncı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1997.

4. METİN

Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3291

İzmir Milli Ktp. Y. 1436

1. Mektup¹

[3a] (5) Merhûm Ebu's-su'ûd merhûm Sulţân Bâyezîd Hân hazretlerine
Edirne'ye himâyet için geldükde gönderdügi mektûb şüretidür

(6) Enâmil-i deryâ-nevâl şifâh-ı i'zâm u iclâl ile taķbîl ve da'vât-ı 'izzet ü iķbâl
elsine-i (7) zarâ'at ü ibtihâl ile tilâvet ü tertîl olınuķdan soñra mevķıf-ı refî'î-i 'azamet-
penâh ve maħfil-i menî'î-i (8) celâlet-destgâha inhâ'î-i zerre-i nâ-peydâ budur ki ârâ'î-i
'âlem-ârâ ve zamîr-i münîr-i gîti-nümâya hâfi degüldür (9) ki cenâb-ı Rabbü'l-erbâb ve
Mâlikü'r-riķâb cemmet bedâyi' na'mâ'ihî'z-zâhire 'ammet şanâyi' âlâ'ihî'l-bâṭneti (10)
ve'z-zâhire hazretinüñ kâffe-i kâ'inât ve 'âmme-i mevcûdâta her ânda mevâ'id-i ni'amı
şâmil ve 'avâ'id-i (11) birr ü keremi mütevâtîr ü mütevâşıldur. Dergâh-ı refî'inde zümre-i
rühâniyân ve fırķa-i cismâniyândan (12) bir ferd yokdur ki luṭf u imdâdından maḫzûr ve
cûd-ı bî-nefâdından maḫrûm u mehcûr ola. Şî'r:

- (13) Sübhâne men aẓhâ ḫarîmu 'aṭâ'ihî
Hâlen li-kulli mu'emmîlin ve munâcin
Lâ-yeṭrudu'l-'âkîfüne 'an-eknâfihi
(14) Kellâ ve leyse hunâke ḫaybetu râcin²

Fâzîl-ı şâmîli cemî'î-i ezmine vü a'şârda yeksân ve feyz-i kâmilî (15) cümle-i emkine
vü emşârda muttaridü'l-cereyândur. Lâkin teẓâ'if-î eyyâm u şuhûr ve teṭâvi-î a'vâm u
duhûrda (16) taķdir-î 'Azîz-î 'Alîm ve tedbir-î şâni'î-i Ḥakîm ḫasebince ba'z-ı evķât-ı
celîletü'l-miķdâr ve sâ'ât-ı cemîletü'l- (17) âşâr vâķi' olur ki revâyi'î-i âşâr-ı 'avârif-î

¹ 1. İ3b.

⁵ Ebu's-su'ûd: Mollâ İ.

² "Varlığını, tüm eksikliklerden uzak olan Allah'a adayıp, yalnız ona el açıp da eli boş dönen kimse yoktur.

Yalnız ondan bir şey ümit eden, onun kapısında bekleyen, hiç bir zaman kovulmaz."

Rabbāniyyeye maşdar ve levāmi‘-i envār-ı ‘avāṭıf-ı Sübhāniyyeye (18) maşhar olmağla sâ‘irinden mümtâz ve nazâ‘irinden ser-firâz olur. Hâzret-i eşrefü’l-mürseli’l-kirâm (19) ‘aleyhi ve ‘aleyhim şerâifü’t-taḥiyyeti ve’l-İslâm “İnne lillâhi fi-eyyâmi dehriküm nefehâti min-raḥmetihi elâ fe-te‘arrażü li-nefehâtillâh”¹ (20) buyurdıkları ol sırr-ı meknûna tenbih ve vücûh-ı nâm-ı cihet-i ‘aliyyesine tevcih için vârid olmuştur. (21) Ol maḳûle ez mân-ı meymenet-‘ünvân ve evân-ı bereket-feşân vâқи‘ olduḳda erbâb-ı himem-i ‘âliye [3b] ve eşḫâb-ı ‘âzâ‘im-i mâziye temhîd-i mebâdi-i metâlib-i râ‘ika ve teşyîd-i mebâni-i me‘ârib-i lâ‘ika bâbında bezl-i mechûd (2) ve mücâveze-i ḥadd-i ma‘hûd iderler ki ḥuşûl-i devlet-i dâreyn ve vuşûl-i sa‘âdet-i neş‘eteyn müyesser ola. (3) Hâlâ mışdâḳ-ı ḥadiş-i şerîf bürüz idüp ol nefehât-ı raḥmet-i vâsi‘adan bir nefḫa-i ‘azîmetü’l-âşâr (4) ve leme‘ât-ı re‘fet-i râ‘ıkadan bir lem‘a-i sâṭı‘atü’l-envâr zâhir olup dârü’l-ḫilâfeti’l-ḳadîmeti’ş-şâmiḫa (5) ve medâru’r-riyâseti’l-‘azîmeti’r-râsiḫa maḫmiye-i Edirne sa‘âdet-i nüzûl-i ḥümâyün-ı ḫüsrevânî ve şeref-i (6) ḫulûl-i meymün-i ḫâḳânî ile teşrif buyurılıp mevâṭi-i ikdâm-ı ḫayl ü rikâb farḳ-ı farḳadeyne hem-ser (7) ve mevâқи‘-i zılâl-i a‘lâm-ı zafer-me‘âb zirve-i eflâkden berter ḳılınduḳda ol diyâr-ı ‘izzet-medâra şeref-i (8) civâr ile behremend ve sa‘âdet-i ḳurb-ı dâr ile ser-bülend olanlarıñ ‘uluvv-i rütbeleri dâ‘ire-i beyândan birün (9) ve sumuvv-i menziletleri merâtib-i a‘dâddan efvân oldı. Şi‘r:

Yâ rif‘ate bâbin ve ‘izze cenâb
Tübâ lehum ve ḫusne me‘âb²

(10) Lâ-cerem bu dâ‘i-i dirîne-i devlet-ḫvâh ve muḫliş-i kemîne-i bî-iştibâh ol diyâr-ı şerîfü’l-aḫâdan (11) dür ve aḳṭâf-ı münîfetü’l-ercâdan mehcür nâhiye-i nâ‘iyetü’l-eṭrâfdan ulûf-ı ‘alâ‘ik-i eşḡâlile (12) maḫfûf ve şukḳa-i ḳâşiyetü’l-eknâfdan ḫurûf-ı ‘avâik-i aḫvâlle maşrûf olup müṭâla‘a-i (13) ṭal‘at-i bedi‘atü’l-mişâlle aḳşâ-medâric-i ‘izzet-i irtikâya ṭâḳat ve esnâ-me‘âric-i rif‘at-i i‘tilâyâ (14) istiṭâ‘at olmamağın meclis-i şerîf-i şâmiḫu’l-eyvân ve nâdi-i münif-i bâziḫu’l-erkânda (15) baş-ı bisât-ı i‘tizâr u tavṭi‘a mihâd-ı ‘aciz ü izṭırâr için risâle-i zarâ‘at ü ibtihâl irsâl (16) olunup ḫânḳâh-ı hicret ve şavma‘a-i ‘uzletde ḫidmet-i ḳadîme-i lâzîmemüz olan da‘vât-i devlet-i (17) ebed-efzûn ve taḫiyyât-ı ‘izzet-i sa‘âdet-i maḳrûna kâffe-i evḳâtda ve ‘âmme-i sâ‘âtda tazarru‘ u ḫuzû‘ (18) ve sekânet ü ḫuşû‘-ı birrle müdâvemet ü muvâzabet ihtiyâr olındı. Hemîşe Rabb-i ‘izzet-i ceberût (19) ve Mâlik-i ‘âlem-i mülk-i melekût ol südde-i seniyye-i ‘âliyetü’ş-şâni ve ‘atebe-i ‘aliyye-i sâmiyetü’l-mekânı menât-ı (20) nizâm-ı ‘âlem ve medâr-ı meşâliḫ-i kâffe-i ümem olmaḳdan ḫâlî ḳalmayup de‘â‘im-i devletini şâbit ü üstüvâr (21) ve kavâ‘im-i şevketini pâyende vü ber-ḳarâr idüp revâḳ-ı câh u celâlini evtâd-ı ḫulüvvda

1 “Muhakkak, zamanınızda Allah’ın rahmetinden ferahlıklarla dolu olan günler vardır. Dikkat edin! Allah’ın rahmetinden gelen bu ferahlıkları kaçırmayın.”

2 “Ey kapısı yüce, şerefi büyük olan! Güzel sondan dolayı onlara müjdeleyin.”

ku‘ūd ve zılāl-i [4a] iqbālını mefāriḳ-ı berāyâ üzerine memdūd kılvire. ‘mîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn ve recâ’ü’l-müemmelîn (2) ve Rabbü’s-semāvāti ve’l-arzîn ‘aleyhi netevkelü ve ileyhi nesta‘în. El-‘abdü’ d-dâ‘î Ebu’s-su‘üdi’l-ḥaḳîr.

2. Mektup¹

(3) Tesellî için yazılmışdır

(4) Bu dil-i şad-pārede olan eski yaralar yeñilenüp vüs‘at-i ‘âlem gözimize teng ü tār ve ḳalb-i (5) āvārede olan şabr u ḳarār tārmar oldu. Lâkin evlādımızuñ bize ‘alâḳalarından Rabb-i Ḥāliḳlarına (6) ‘alâḳaları aḳvâ ... İlähire.

3. Mektup²

Bu daḳı öyledür

Çün ki irâdet-i ezeliyye-i Rabbāniyye böyle imiş. Sem‘ (7) u t̄â‘atden ḡayrı vech yokdur. “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raci‘ün”.³ Evlādımızuñ bizden ise Rabblarına (8) alâḳaları aḳvâdur. Ve Rabb-i ‘izzetüñ bizden anlara re‘feti ülâdur. Rücüdür ki anlara civâr-ı Ḥudâ (9) rahmetinde derecât-ı ‘âliye müyesser idüp bize daḳı dünyâda ve âhiretde anlardan enfa‘ ecrler ‘inâyet buyura. (10) Āmîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn. Ebü Ca‘fer Manşuruñ oğlu Ca‘fer fevt olıcaḳ İmâm-ı A‘zam ḫazretleri: “Yâ emire’l-mü‘minîn! (11) Ca‘ferüñ Rabbi Ca‘fere senden ḫayrdur ve Ca‘fer muḳâbelesinde saña virdüḡi şevâb saña Ca‘ferden ḫayrdur.” (12) diyü ‘azâ itdüḳde ḫalife müteselli olmuşdur ... İlähire.

4. Mektup⁴

Merḫûm Bezen-zāde Efendiye Rodos’da iken gönderilendür

(13) Da‘vât-ı şāfiyât-ı muḫibbâne ve taḫiyyât-ı vāfiyât-ı bi-kerâne ithāfından şofıra inhâ‘-i risāle-i vedād (14) budur ki zamîr-i münîr bu cânib aḫvâli tefāḳḳudine müteveccih olur ise el-hamdü lillâhi ta‘ālâ cemî‘-i ta‘alluḳât ile ‘āfiyet (15) üzere şeref-i mülâḳâta müştāḳ-ı mülâḫaza ḳılma. Vallâhu’l-müeyyisiri’l-Mu‘în ve bihi nesta‘în. Ba‘de nazm:

(16) Ve mâ ene mimmen yerteci min ḫalilihi
Sivâ ḫaberi ḫayrin ve ḫusni likâ⁵

1 2. İ4b.

2 3. İ4b.

3 “Biz Allah’ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz.” Bakara (2): 156.

4 4. İ5a.

5 “Ben, dostundan iyi bir haber ve güzel bir karşılaşmadan başka bir şey beklemeyen kimseyim.”

muḳteżāsınca bize ekrem-i hedāyā-yı (17) rā'īḳa ve a'zam-ı 'aṭāyā-yı fā'īḳa ḥaber-i ḥayruñuz ile ḥayr-du'āñuz iken ol diyāruñ tuḥaf-ı seniyyesinden (18) şarāb-ı leymün-ı a'lā ve üç fuḳı 'asel-i muşaffā irsāl itmişsiz. Gelüp bī-ḳuşūr vāşıl (19) oldu. Luṭf idüp tekellüfāt-ı şüriyyeden ferāğat olunup ḥayr-du'ā ve ḥaber-i ḥayrlarıñuz (20) irsāli ile iktifā idesiz. Ve's-selāmu 'aleykum ve't-taḥiyyātu ve'l-berekāt. Muḥibbetü'l-fakīr Ebu's-su'ūd.

5. Mektup¹

[4b] (3) Ma'fūl-zāde Efendiye Brusa'da iken gönderilendür

(4) Da'vāt-ı şāfiyāt-ı muḥabbet-āyāt ve taḥiyyāt-ı vāfiyāt-ı meveddet-gāyāt ithāf ḳılınduḳdan şofıra inhā'-ı risāle-i (5) du'ā budur ki mektüb-ı merḡüb-ı berā'at-üslüb tazā'ifinde bu cānibi teşrif niyyet olunduḳ (6) i'lām olunmuş ol merām-ı sa'ādet-encāma derüni birüni iltiyā' u iştiyākımız daḫı a'zamdur. (7) Lākin ber-vech-i cemil müyesser olmaḳiçün Ḥaḳḳ Sübhānehu ve ta'ālā dergāhına tazarru'dayuz. Vālidü'l-müste'ān.

6. Mektup²

(8) Merḥūm maḳtūl Aḫmed Pāşā vezīr-i a'zam olduḳda tehniyet için gönderdikleri mektüb şüretidür

(9) Mevḳıf-ı refi'ci 'azamet-medār ve maḥfil-i menī'ci celālet-nigār mehmedallāhu ta'ālā kavā'id-i 'izzuhu ve devletuhu (10) ilā-yevmi'l-ḳarār cenābına fūnūn-ı iclāl u i'zām ve şunūf-ı tefḥīm ü iḥtirām ile dürer-i da'vāt-ı (11) şāfiyāt-ı iḥlās-āyāt ve ḡurer-i taḥiyyāt-ı vāfiyāt-ı iḥtişāş-gāyāt nişār ḳılınduḳdan şofıra inhā'-ı risāle-i du'ā (12) budur ki zamir-i münir-i mihr-tenvīr ve müşteri-tedbire ḥāfi degüldür ki taḡayyurāt-ı aḫvāl-i ebnā'-ı nāsūt ve tebeddülāt-ı (13) eṭvār-ı 'ālem-i mülk ü melekūt ve sā'ir muḥāṭ-ı ḥayṭa-i imkān olan zevāt u ḥaḳāyık ve muḥavvā-i dā'ire-i (14) ḥudūs olan celā'il ü daḳāyık cenāb-ı Rabbu'l-erbāb ve Māliḳu'r-riḳāb ḳāhiru'l-ḳudreti bāhiru'l-ceberūt (15) zāhiru'l-kibriyā'ı vāsi'u'l-'azamūt 'azzet subuḫātu celālihi men en yulāḫiżaha'l-'uyūn ve cellet surādīḳātu (16) celālihi 'an en yenālehā eydi'l-efkāri ve'z-zunūn ḥazretinüñ icād u ibdā'ına menūṭ ve inşā' (17) u iḥtirā'ına merbūṭdur. Mebde-i ezelden müntehā-yı ebede varınca efrād-ı āferideden bir ferd yokdur ki (18) 'ilm-i muḥiṭ-i nā-mütenāhide şābit ü muḳarrer ve levḥ-i tekvin-i İlahide meşṭūr u muḥarrer olmaya. Lākin evāmīr-i (19) celiletü'l-aḳdārı ḳuṭb-ı ḥikem-i fā'īḳa üzerine deverān ve aḫkām-ı cemiletü'l-āşarı minhāc-ı meşāliḥ-i (20) lā'īḳa üzerine

¹ 5. İ5a.

² 6. İ5b.

Esad Efendi 3431 (160a-b) ve Veliyyüddin Efendi 2735'te (59a-b) bu mektubun birer nüshası mevcuttur.

cereyân eylemek sünen-i seniyye-i Rabbâniyye ve ‘âdet-i behiyye-i Sübhâniyye olmağın mezâhir-i (21) vücûdda zâhir ve mehâzır-ı vukû‘a hazır olacak evzâ‘ u ahvâl ve ef‘âl ü eṭvâr [5a] u âşâruñ her birine bir ḥadd-i maḥdûd ta‘yîn ve ecel-i ma‘dûd tebyîn buyurulmuşdur. Hic biri miḳât-ı (2) ma‘hûdından taḥallüfe mecâl ve mi‘âd-ı mev‘ûdınan tecävüze ihtimâl yokdur. “Zâlike taḳdiru’l-‘Azizi’l-‘Alim”¹ (3) El-ḥâletu hâzihi ol taḳdir-i münir ve tedbîr-i bî-tağyîr muḳtezâsınca verâ-yı estâr-ı ğaybden bir şun‘-ı bedî‘ (4) ibrâz buyurup emânet-i ‘uzmâ-yı dîn ü devleti ceñab-ı A‘lâya tevsîd ve riyâset-i kübrâ-yı (5) mülk [ü]² milleti zimmet-i himmet-i ‘ulyâya tefvîz ü taḳlid buyurup zimâm-ı evâmîr-i aḥkâmı yed-i beyzâñuza (6) teslim ve umûr-ı naḳz u ibrâmı re‘y-i ‘âlem-ârâñuza tevcih ü taḳdim buyurmuş. Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta‘âlâ (7) mübârek ü meymûn ve fûnûn-ı ‘izzete mülâbis ü maḳrûn ve vesîle-i ḥuşûl-i devlet-i dâreyn ve vuşûl-i (8) sa‘âdet-i neş‘eteyn kılıvire. Âmin yâ Rabbe’l-‘âlemin.

7. Mektup³

Ḥâtır-ı ‘âtır-ı ḥaḳâyıḳ-nişâna mestûr degüldür (9) ki ol maḳâm-ı ‘Azizü’l-merâm aḳşâ-yı me‘âric-i ‘izz ü iḳbâl ve a‘lâ-yı medâric-i câh u celâl ve müntehâ-yı ‘azâ‘im-i (10) eşḫâb-ı düvel ve esnâ-yı me‘ârib-i erbâb-ı ‘ıḳd ü ḥall olup menâzil-i mecd ü ḥaşmete vürûd (11) ve merâḳî-i ‘izz ü rif‘ate şu‘ûd şadedinde olup ol merâḥ-ı şâmiḥu’l-‘imâda irtikâ ve mesned-i (12) râsiḥu’l-evtâda ittikâ itmek şânından olan esâṭin-i a‘yân-ı millet ve şanâdid-i erkân-ı (13) devletüñ maṭmaḥ-ı enzârı ve maṭrâḥ-ı efkârıdur. Anuñ fevḳinde aşlâ bir ṭâlîbe maṭlab u merâm (14) ve bir râğıba mevḳif ü maḳâm yokdur. Lâ-cerem ḥuşûli müstevcib-i behcet-i ‘uzmâ ve vuşûli müstetbi‘-i (15) meserret-i kübrâ olduğına binâ‘-i ḥaḳıḳdür ki ḥadiş-i tehniyetle âḫîr-i maḳâle ve ḥâtîme-i risâle (16) kılınâ. Lâkin muḳtezâ-yı ihlâş-ı ḳadîm ve müsted‘â-yı ihtîşâş-ı ḳavîm üzerine ‘arz olınup (17) ‘uluvv-himmet-i sâmi-rütbetden recâ olınur ki bu bâbda telḫîş-i medâr ve ta‘dil-i mi‘yâr kılınup (18) fikr-i şâ‘ib-i zerînle tefekkür ve re‘y-i şâḳıb-ı raşînle te‘emmül ü tedebbür buyurılıp ol maḳâm-ı sa‘âdet- (19) encâm maḥâsin-i zâhiresinden i‘râz ve zehârif-i ḥâzırısından iğmâz ve manzar-ı mergûb-ı (20) ‘acibinden ḳaç‘-ı nazar ve revnaḳ-ı ḥûb-ı dil-firîbinden ictinâb u ḥazer buyurılıp mülâḥaza buyurıla (21) ki “İnnâ ‘arâzne’l-emânete ‘ale’s-semâvâti ve’l-arzi ve’l-cibâli fe-ebeyne en yaḥmilehâ ve eşfaḳne minhâ ve ḥamelehe’l-insân.”⁴ [5b] naşş-ı ḳâtı‘ı mûcibince bunca ecrâm-ı ‘izâm ḳorḳup taḥammül idemediği meşâḳḳ-ı tekâlîf-i ilâhiyye zât-ı (2) şerîfiñüzde iken külliyyen meşâriḳ u meğârib-i ehîllenüñ a‘bâ-yı tekâlîf-i

1 “İşte bu, Azîz ve Alîm olan Allah’ın takdiridir.” Yasin (36): 38.

2 Seciyi tamamlamak için konuldu.

3 7. İ6a.

4 “Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, korktular. Onu insan yükledi.” Ahzab (33): 72.

celile ve aḥmāl-i mü'ennāt-ı (3) şakîleleri daḡı serbâz olmuştur. Ḥimâyet-i beyze-i İslâm ve ri'âyet-i umûr-ı 'asâkir-i zafer-fercâm (4) ve muḡâfaza-i bilâd-ı şark u ġarb ve temhîd-i mebdâi-i selm ü ḡarb 'ale'l-ıtlâḡ 'uhde-i 'aliyyeñûze (5) düşmiştür. Vazî' u şerîf ve kavî vü za'if ve ḡâkîm ü maḡkûm ve zâlim ü mazlûmuñ ve bi'l-cümle (6) kâffe-i ümem ve 'âmme-i ehl-i 'âlemüñ medâr u menâḡ-ı umûri re'y-i münirifñûze olmuştur. Maḡzar-ı refi'ifñüzde (7) hazır olan kimesneleriñ meşâlihi bi-'inâyetillâhi ta'alâ nazm olunursa etrâf-ı memâlik-i kâşiye ve eknâf-ı (8) vilâyet-i nâ'iyede vâki' olan ḡavâdiş ü vâki'ât ve nevâ'ib-i mülimmâtuñ ḡâli nice olur. Ve re'y-i (9) nebîh ve tevcîh-i vecîhinüz ile naşb olunan umerâ vü kuẓât ve sâ'ir ḡükkâm u vülâtuñ taşaddi eyledükleri (10) umûrda 'amden ve ḡaḡâ'en itdükleri cinâyât u ma'âşinüñ ḡuşûşiyâtınuñ 'ukûbatı "lâ teziru vâziretün vizre uḡrâ"¹ (11) âyet-i kerimesi muḡtezâsınca kendilere maḡşûr ise sebebiyyet ciheti ile bir kıştı cenâb-ı şerifñûze (12) 'â'id olduğına "ve men yeşfa' şefâ'aten seyyi'eten yekün lehu kiflün"² naşş-ı şerîfi nâḡıkdur. Eyyâm-ı ḡükûmet tamâma (13) ve hengâm-ı vilâyet encâma irüp ḡükkâm-ı dünyâ-yı dün ve vülât-ı 'âlem-i ġün-â-ġün mevḡıf-i 'Araşâtda (14) "yevme yeḡûmu'n-nâsu li-Rabbi'l-'âlemîn"³ vukûf itdüklerinde kaḡ'â ḡayâle gelmez aḡvâl ü ehvâl zuḡûr (15) idecegi mülâḡaza olıncaḡ ehl-i cürm olan ešnâf-ı ḡükûmâtuñ ḡic birine mülâbese itmegi revâ görmez. (16) Fe-keyfe ki cemî'-i ḡükûmâtu müşt Emil olan riyâset-i 'uzmâ ve siyâset-i kübrâ ola. Bunüñ 'uhdesinden (17) ḡurûca ḡuşûşen fi-zamâninâ ḡâkat-i beşeriyye müsâ'ade itmegi mercûdur ki mülâḡaza vü müḡâla'a olup (18) her ân ḡazret-i Rabb-i müste'an zü'l-birri ve'l-iḡsân dergâh-ı 'âlem-penâhına tazarruf u ibtihâl üzerine (19) olup cemî'-i umûrda i'ânet ü tevfiḡ ve hidâyet-i ḡariḡ buyurması için istid'â vü münâcâtda (20) olası Mes'ûldür ki re'y-i münirifñüzden şâdır olan evâmir ü aḡkâm rızâ-yı şerîf-i Rabbâniyyeye (21) muvâfiḡ olup sa'âdet-i dünyeviyyeñüz sa'âdet-i ebediyyeye peyveste olup "İnne'l-muḡsiḡine yevme' [6a] l-ḡiyâmeti 'alâ-menâbiri min-nûri fi-yemîni'r-Raḡmâni ve kiltâ yedeyhi yemîn"⁴ ḡadiş-i şerîfi ile zümre-i muḡsiḡin-i 'âdilîne (2) lâḡiḡ olup bu neş'etde cumḡûr-ı enâmdan mümtâz olduğñuz gibi ol neş'etde daḡı 'azîz-i ser-firâz (3) olası bi-fazlillâhi 'azze ve celle. Allâḡümme vefḡâḡahu ve eyyedehu ve ilâ-menâhici'l-ḡaḡḡı erşedehu ve ḡuz bi-nâşiyetihi (4) ile'l-ḡayri ve's-sa'âdeti. "İnneke 'alâ-kulli şey'in ḡadir"⁵ ve bi'l-icâbetihi cedir.

1 "Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez." Enam (6): 164; İsrâ (17): 15; Fâtır (35): 18; Zümer (39); Necm (53): 38.

2 "Kim kötü bir işle aracılık ederse onun da ondan bir payı olur." Nisâ (4): 85.

3 İ7a.

4 "Adaletli kimseler (yöneticiler), kıyamet gününde Allah'ın yakınında nurdan minberler üzerindedirler." Hadis/Müslim, bkz. İmam Münâvî: *Feyzül-Kadir*, C. 2 (1938), s. 391.

5 "Gerçekten sen her şeye kadirsin." Âl-i İmran (3): 26.

8. Mektup¹

(5) Merhûm Rüstem Pâşaya merhûm Sultân Süleymân ile Haleb'de iken gönderilendür

(6) Enâmil-i deryâ-nevâl şifâh-ı istikânet ile taqbil ve da'vât-ı 'izz ü iclâl lisân-ı zarâ'at ile (7) tilâvet ü tertil kılınduktan soñra hâk-pây-i felek-rütbet-i iksir-hâşıyyete inhâ'-i zerre-i nâ-peydâ budur ki (8) Şîr:

Ufğ-ı mecd-i 'izzet ü ikbâl
Maṭla'-i âftâb-ı câh u celâl

cenâbından şevâriğ-ı envâr-ı (9) re'fet lâmi' ve bevâriğ-ı âşâr-ı rahmet sâti' olup rakam-zede-i kilik-i güher-bâr ve sâye-i hâme-i bedâyi'- (10) nigâr irsâli ile bu 'âkif-i şavâmi'-i hicret ü dūrı ve mücâvir-i hânqâh-ı 'uzlet ü mehcürü (11) rehîn-i ğıyâbetü'l-iğzân ve muķim-i zâviye-i 'anâkib-i nisyân hâziz-i mezelletden evc-i rif'ate ref' (12) buyurulmuş ref' ... İlâhire

9. Mektup²

Hîn-i vürûdında cenâb-ı Bâriü'l-berâyâ Feyyâz-ı sicâlü'l-'atâyâ (13) hâzretinüñ sâha-i şükride ta'fir-i cibâh u hudûd ve ikâmet-i merâsim-i tezellül ü sücüd kılınduktan soñra (14) tazâ'if-i dağâyık-feşân ve maṭâvi-i hağâyık-nişânında münderic olan aḥbâr-ı şihhat-i (15) mizâc-ı şerif ve enbâ'-i selâmet-i 'unşur-ı laṭif müṭâla'a kılınup lâ-siyemmâ cenâb-ı zıll-i İlâhî (16) ve ḳuṭb-ı dâ'ire-i mülk ü pâdşâhî hâğân-ı hâfıḳayn sultân-ı maşrıḳayn şehryâr-ı rüy-ı zemîn (17) ḫalife-i Resül-i Rabbü'l-'âlemîn ḫalledallâhu zılâl-i celâlihi mâ dâre's-semâvâti ve dâre'l-arzün (18) ve ecrihi aḫkâme salṭanatuhu fi-aḳṭâri'r-rub'î'l-meskün hâzretlerinüñ eḫâdişi 'âfiyet-i zât-ı melek- (19) şifâtları müşahedesiyile ve nüvid-i şevket ü kuvvet-i 'asker-i İslâm ve zillet ü ḫızlân-i a'dâ'-i (20) li'âm istimâ'ı ile aḳşâ-yı medâric-i behcet ü sürûra irtikâ ve esnâ-yı me'âric-i ferḫat ü ḫubûra (21) i'tilâ olunup âyât-ı ḫamd-i Rabbânî tekrâr ve da'vât-ı şükri Sübhânî bî-şümâr kılındı. [6b] Hemişe mesâmi'-i zemîn ü zaman ve gûş-ı ḫuş-ı mekîn ü mekân istimâ'-ı şit-i şevket ü celâliñüz (2) ile müşerref olmağdan ḫâlî olmaya. Âmin Rabbe'l-'âlemîn.

¹ 8. İ7a.

² 9. İ7a.

10. Mektup¹

Hâliyen yümn ü iclâl ve sa'âdet ü ikbâl (3) ile maḥmiye-i Haleb nüzül-i mevâkib-i sultânî ve hulûl-i mekânîb-i ḥâkânî ile teşrif buyurıldıktan şofıra (4) a'inne-i 'azâ'im-i mâziyye ve ezimme-i şarâ'im-i 'âliyye şayd u şikâr ve nazm-ı meşâliḥ-i ehl-i diyâr için eṭrâf (5) u eknâfda olan arâzi-i muḥaddese semtine tevcîh buyurıldığı iş'âr buyurulmuş 'inân-ı 'azîmet-i hümâyûn (6) ve zimâm-ı niyyet-i sa'âdet-i maḥrûn ne semte ma'ṭûf u maşrûf buyurılırsa tevfiḳ-i İlähî refiḳ (7) ve hidâyet-i nâ-mütenâhî rüy-ı tārîkıñuz olup mihr-i sipihr-i salṭanat-ı zâhire ve âftâb-ı semâ'-ı hilâfet-i bâhire (8) ile burc-ı 'izzet ü celâlde ve evc-i sa'âdet ü kemâlde ittisâl ü kırân ve ictimâ' u iftirâkıñuz (9) dâ'im ü üstüvâr olup muḳârenet-i ferḳadeyn gibi şâbit ü ber-ḳarâr olup ḥazar u esfârda ve leyl (10) (ve leyl)² ü nehârda 'ayn-ı 'inâyet-i Rabbâniyye ile melḥûz ve ḥıfz u ḥimâyet-i sübhâniyye iye maḥfûz olup cemî'-i (11) erâzil-i li'âm ve efâzil-ı kirâmuñ her birine ekâvil ü efâ'ilden ne maḳûle nesne ḥaḳıḳ u ḥalîḳ (12) idügi zamîr-i münîr-i müşteri-tedbîre ḥâfi degüldür ki "el-ḥabişâtu li'l-ḥabişîne"³ mücibince kendilere lâ'ıḳ olan (13) cinâyet-i seyyi'ât izḥârında taḳşîr itmişler. Mercüdur ki "eṭ-ṭayyibâtu li'ṭ-ṭayyibîne"⁴ muktezâsınca sizler daḫı (14) meḳârim-i aḥlâḳ ve ṭib-i a'râkıñuz aḥkâmın ibrâz idüp ma'şiyetlerin 'afv ile ve isâ'etlerin iḥsânla (15) muḳâbele itmek himmet ü 'inâyet idesiz. Küllü inâ'in bi'llezi şaḥḥ fih ... İlähire.

11. Mektup⁵

(16) Ma'nîsâ'da Sultân Murâd şehzâde iken lalasma gönderilendür

(17) Maḥfil-i Refî'u'l-ḳıbâb ve nâdi-i menî'u'l-cenâb ḥalledallâhu 'azze sultânühü 'izzuhü ve ikbâluhu ve ebbede câhuhu ve celâluhu mede'd-duhûri ve'l-aḥḳâb semtine ulûf-ı da'vât-ı şâfiyât-ı verdiyyetü'n-nesemât ve şunûf-ı (19) taḫiyyât-ı vâfiyât-rindiyetü'n-nefehât itḥâfından şofıra inhâ'-ı zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr (ü) müşteri-tedbîr budur ki (20) reşḫa-i aḳlâm-ı cevâhir-nişâr ve raḳam-zede-i kilik-i gevher-bâr a'ni kitâb-ı kerîm-i berâ'at-nesim ü ḫitâbet-vesîm (21) vâcibü't-tefḫîm vârid olup ṭazâ'if-i şerîfesinde mûnderic olan aḫbâr-ı selâmet-i mizâc-ı şerîf [7a] ve enbâ'-ı 'âfiyet-i 'unşur-ı laṭîf müṭâla'asıyla e'âli-i me'âric-i sürûra i'tilâ ve ekâşî-i medâric-i (2) ḫubûra irtikâ olup Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ve tevâtürî 'ale'l-berâyâ berrehu ve tevâlî ḫazreti cenâb-ı celiline

1 10. İ7b.

2 Metinde fazlalık olarak bulunuyor.

3 "Kötü kadınlar kötü erkeklere ..." Nûr (24): 26.

4 "Temiz kadınlar temiz erkeklere ..." Nûr (24): 26.

5 11. İ8a.

(3) maḥāmid-i bi-kerāne kılındı. Hemişe eḥādış-i meserret-nümâ vü behcet-efzāñuz istimâ'î ile mesâmi'î (4) âfāk müşerref olmaḡdan ḥālî olmaya bi-fazlillāhi ta'ālâ ve luṭfihi'l-ṣamīm. Ba'dehu inhâ'î ḥâṭır-ı 'âṭır-ı 'uṭârid- (5) nazır budur ki seḥâb-ı mefâḥir-i büzürgvârı midrâr-ı 'ubâb-ı me'âşir-i kâmkârı zehḥâr olup (6) maṭâvî-i mektûb-ı mergûb-ı berâ'at-üslûbda dâ'î-i devlet-ḥ'âh ve muḥliş-i bî-iştibâh Mevlânâ Maḥmûd Çelebi (7) du'â-güyîñuzuñ muḡalled olduğı ḥidmetde bezl-i mechûd ve sa'y-i ma'ḥûd idüp keşf-i müşkilât-ı mühimme (8) ve ḥall-i mu'zılât-ı mülimmede ḥüsn-i fi'âli ve intizâm-ı ḥâlî derc buyurulmuş el-ḥamdü lillâhi ta'ālâ (9) andan recâ olınan daḡı ol idi. Ammâ şamīm-i ḥatır-ı 'âlem-ârâya ḥâfi olmaya ki kevâkib-i seyyârenüñ (10) yümn [ü]¹ şerefden gâyet ba'îd ola. Neng-i eḡad-i neyyireyne bir vechle ittişâl ü kırânı vâkı' olsa (11) kemâl-i mertebede yümn ü şeref iktisâb ider. Lâ-cerem Mevlâna-yı mezbûr daḡı muvâfaḡat-ı 'inâyet-i Rabbâniyye (12) ve murâfaḡat-ı hidâyet-i Sübhâniyye ile cenâb-ı bercis-i burc-ı ihtişâm ve nâhid-i evc-i ihtirâm (13) pertev-i âftâb-ı fazl-ı İlâh neyyir-i a'zam-ı celâlet ü câh Mâlik-i mülk-i 'izz ü sultânî vâriş-i tâc u taḡt-ı (14) ḥâḡânî ḡalledallâhu ta'âlâ eyyâm-ı salṡanatu'z-zâhire ve ebbed a'vâm-ı ḡilâfetü'l-bâhire ḡazretlerinüñ 'atebe-i (15) felek-ḡıbâb ve südde-i sa'âdet-intisâblarına kırân u intisâb idüp menâṡ-ı maḡâlîd-i (16) umûr ve medâr-ı meşâliḡ-i cumhûr ve ḡuṡb-ı felek-i evâmir ü nevâhiy ve miḡver-i dâ'ire-i elṡâf-ı nâ-mütenâhi olan (17) divân-ı ma'delet-'unvânlarından re'y-i rezin-i münir ve fikr-i raşin-i ḡatiriñüz mücibi üzere iḡyâ'î (18) merâsim-i 'adl ü dâd ve iṡfâ'î nâ'ire-i şerr ü fesâda ve temhîd-i mebânî-i emn ü emân ve teşyîd-i (19) mebânî-i râḡat u iṡmi'nân içün âfâḡa münteşir olan aḡkâm-ı şerife-i lâmi'atü'l-envârlarından (20) eşi'a-i fazl u kemâl iḡtibâs itmişdür. Belki anuñ mir'ât-ı zamirinde zuḡûr iden şuver-i maḡâsin (21) fil-ḡaḡıḡa ol cenâb-ı Refi'üñ iḡsânları âşâridur. Görinen ḡurş-ı ḡamerde âftâb envâridur. [7b] Hemişe zılâl-i salṡanat-ı seniyyeleri kâffe-i enâm siyemmâ cumhûr-ı 'ulemâ'î a'ṡâm üzerine memdûd (2) ve atnâb-ı ḡiyâm-ı ḡilâfet-i behiyyeleri evtâd-ı huluvvda ma'ḡkûd olup tedbir-i münir-i 'âlem-tâbiñuz (3) ile envâr-ı ma'delet-i zâhireleri meşâriḡ u megâribde lâmi' ve âşâr-ı eyâlet-i bâhireleri baş-ı 'âlemde (4) şâ'î' ola. Âmin Rabbe'l-'âlemîn 'aleyke netevekkelü ve bike nesta'în. Muḡibbetü'l-faḡir Ebu's-su'ûdi'l-ḡaḡir 'afâ 'anhu.

12. Mektup²

(5) Bu daḡı vezir-i a'zam mektûbına cevâb gönderilmişdür

(6) 'Atebe-i 'aliyye-i refi'atü'ş-şân ve südde-i seniyye-i menî'atü'l-erkân ki mu'affer-i cibâh-ı cebâbire-i (7) duḡûr ve muḡabbel-i şifâh-ı ḡayâşıra-i 'uşûrdur. Lâ-zâlet

¹ Metindeki diğér örneklere dayanılarak eklendi. Bkz. aşığıda, 11. satır.

² 12. İ8b.

5 vezir-i a'zam mektûbına: vezir-i a'zama mektûba İ.

a'lâm-ı hâfîkatu fi'l-hâfîkayn ve envâr-ı (8) şevâriķ-ı şevket-i şâriķatu beyne'l-maşriķayn mueyyedetü bi-mevâkibi'l-'izzî ve't-temkîn ve maķānibi'n-naşri'l-'azîz (9) ve'l-fethî'l-mübîn mevâķıf-ı celîle-i fesîhatü'l-eknâf ve mahâfil-i cemîle-i vesî'atü'l-etrafına hezârân (10) hezâr tebcil ü i'zâm ve tevkîr ü ihtirâm ile vüfud-ı da'vât-ı şâfiyât-ı ihlâş-âyât cünüd-ı (11) taḥiyyât-ı vâfiyât-ı ihtîşâş-gâyât tevcîh olup fünün-ı zârâ'at ü ibtihâlle vazâ'if-i ḥidmet edâ (12) vü iķâmet kılınudıdan soñra inhâ'-i ḥâķ-pây-i 'azamet-penâh ve celâlet-destgâh budur ki ol ufķ-ı (13) salţanat-ı zâhire ve maşriķ-ı âftâb-ı ḥilâfet-i bâhire cenâbından şevâriķ-ı envâr-ı 'avâtıf-ı sultāniyye (14) tulû' u bevâriķ-ı âşâr-ı 'avârif-i ḥâķāniyye suţûf idüp bu 'âķif-i şavma'fa-i 'uzlet ü ḥumûl (15) ve mücâvir-i ḥânķâh-ı za'f u zübûl rehîn-i nevâ'ib-i gumûm ve kaṭin-i zevâyâ-yı meşâ'ib-i humûm (16) olan zerre-i nâ-büd ve kaṭre-i ḥâķ-âlüdi irsâl-i kitâb-ı kerîm-i ḥâķānî ve teşrif-i şerîf-i (17) cihân-bānî ile ḥazîz-i zillet ü hevāndan evc-i âsmāna ref' buyurılmış cenâb-ı Rabbü'l-erbâb (18) Mâlikü'r-riķâb Rabbü'l-kibriyâ'i ve'l-ceberût Ḥallâķ-ı 'âlemu'l-mulki ve'l-melekût cellet surâdiķātu celâluhu (19) 'an en tenâlehâ eydi'l-efkâri ve'z-zunûn ve 'azzet subuḥâti cemâluhu men en tulâḥizaha'l-ebşâri ve'l-'uyûn (20) ol cenâb-ı celâlet-penâh u 'azamet-destgâhuñ serâperde-i câh u celâllerin fark-ı ferķadeyne hem-ser (21) ve seb'-ı tıbâķ-ı şâmiḥatü'r-revâķdan berter kılup zilâl-i 'izzet ü celâlden basîṭ-i 'âleme memdüd [8a] ve aṭnâb-ı ḥıyâm-ı devlet ü iķbâllerin evtâd-ı ḥuluvvda ma'ķûd idüp kâffe-i meṭâlib ü meķâşıdın (2) ḳabüle ḳarîn ve 'âmme-i me'ârib ü merâsıdların ḥuşûle rehîn kılıvire. Âmin Rabbe'l-'âlemin (3) ve reca'ü'l-müemmelîn ve Rabbü's-semâvâti ve'l-arzîn. Nes'elüke bi-nûri vechike ellezî mele'e erkâne 'arşuke (4) ve bi-ķudretike elletî ḳadderte bihâ 'alâ-ḥalkike ve bi-raḥmetike elletî vesî'at külle şey'in en tülâḥıza bi-'aynike elletî (5) lâ-tenâme ve teḥfaẓa fi-rükniķe ellezî lâ-yerâme ve taḥalley bi-ḥuleli'l-kerâmeti ve'l-işṭifâ'i ve taḥalle' illeti ḥal'î'l- (6) faḥâmeti ve celâbîbü'l-ictibâ'i bi-fazlike ve keremike yâ erḥame'r-râḥimîn. El-'abdi'l-müznîbi'l-faķir Ebu's-su'üdi'l-ḥâķir.

13. Mektup¹

(7) Maḥfil-i şerî'at-şî'âr ve şebbitullâhi ḳavâ'idi 'izzuhu ilâ-yevmi'l-ḳarâr semtine fünün-ı eşvâķla da'vât-ı şâfiyât-ı (8) müştâķâne ve taḥiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne ithâfından soñra el-ḥamdü lillâhi sübhānehu ve ta'âlâ müṭâla'a-i cemâl-i bedî'u (9)'l-miş âle mü'eddî ba'z-ı mebâdi vü muḳaddimât zuḥûr itdi. Cezellâhu ta'âlâ men meḥdedehâ 'annâ ḥayrâ.

¹ 13. İ9a.

14. Mektup¹

(10) Ma'nisâ'da şehzâde cânibine gönderilendir

(11) 'Atebe-i 'aliyye-i 'azamet-medâr u hilâfet-penâh ve südde-i seniyye-i celâlet-nigâr u salânat-destgâha (12) ki muqâbbel-i şifâh-ı kayâşıra-i 'uşûr ve mu'affer-i cibâh-ı cebâbire-i duhûrdur. Lâ-zâlet havâfîk-ı rif'atehâ (13) hâfîkatu fi'l-hafîkayn ve şevâriq-ı şevketehâ şâriqatu beyne'l-maşriqayn mu'eyyedetu bi't-te'yidâti'r-Rabbâniyye (14) ve muvaffakatu bi't-tevfîkâti's-subhâniyye maqrûnetu bi-funûni'l-'izzî ve't-temkîn maşhûbetu bi'n-naşri'l-'azîzi ve'l-fethi'l-mübîn (15) mevâkıf-ı fesîhatü'l-eknâfına hezârân hezâr mevâkıb-i tefhîm ü i'zâm ve ketâ'ib-i iclâl ü ihtirâm ile (16) vüfûd-ı da'vât-ı şâfiyât-ı ihlâş-âyât ve cünûd-ı tahiyyât-ı vâfiyât-ı ihtîşâş-ğâyât tevcîh olınup (17) merâsim-i hîdmet ikâmet olınduktan şofra ma'rûz-ı sâha-i 'izz ü celâl lâ-berhat meşhûneti mâ fe-ebeynünü (18) 'l-mecdi ve'l-ikbâl budur ki ol Şi'r:

Ma'la'-ı âftâb-ı lu'fî İlâh
Neyyir-i a'zam-ı celâlet ü câh
(19) Merkez-i mecd ü mülk ü sulţânî
Ku'ub-ı eflâk-i 'izz ü hâkânî

halledallâhu 'azzehu sulţânuhu 'izzuhu ve 'alâhu (20) ilâ-ğâyeti'd-dehri ve müntehâhu fâ'izu'l-kullî mâ yu'emmehü ve yehdâhu ve hâ'izu'l-cemî'î mâ yuhibbehu ve yerzâhu cenâb-ı (21) şâmiḡu'l-eyvân ve râsiḡu'l-erkânları kıbelinden bu 'âkif-i şavâmi'î-i ḡumûl ve mücâvir-i ḡanḡâh-ı [8b] za'f u zübûl kılet-i bizâ'a ve 'adem-i istiḡâ'a ile tesvîd itdüḡi tefsîrûn bir nüshası (2) ol cenâb-ı Refi'ü'l-kıbâba ref' olunmaḡa işâret-i 'aliyye buyurulmaḡın imtişâlen bi'l-emri'n-nâfizi li'l-Ḥaḡḡ (3) lâ-zâle câriyen fi-aḡtâri'r-rub'î'l-meskûn nâfizen fi-mesâlikihi ve menâkibihi mutâ'an fi-meşârikihi ve meḡâribihi (4) bir nüsha tertîb olınup rebîb-i ni'met-i 'uzmâ reh-in-i hîdmet-i 'ulyâ kethudâ ḡullarına teslim olındı. (5) Maḡâfil-i refi'a-i celilü'l-miḡdâr-ı ḡüsrevânî ve endiye-i meni'a-i cemiletü'l-âşâr-ı cihân-bâniye (6) ḡuzûr-ı şerefi ile müşerref olduḡda eḡer zerre-i nazar-ı sa'âdet-nümâyâ manzar ve nefḡa-i ḡiss-i ḡabul (7) u irtizâyâ mazhar vâḡi' olursa Şi'r:

Fezâlike mes'ûli ve 'izzî ve meḡhari
Ve a'zamî âmâli ve hunne 'izâm
(8) Huve'l-maḡlabî'l-a'lâ fe-menzellezi leh
Sivâ neyluhu fi'l-'âlemîne merâm
Le in kâne fi-ḡalbî sivâ zâlike munyeh

¹ 14. İ9b.

(9) Fe-kullu müne'd-dünyâ 'aleyve haram¹

Hakk sübhânehü ve ta'älâ ve tevâtür-i 'ale'l-berâyâ berre ve tevâlî hazreti ol zât-ı melek- (10) şifâtuñ zılâl-i devlet ü ikbâllerin basit-i 'äleme mebsût u memdûd ve atnâb-ı hıyâm-ı câh u celâllerin (11) evtâd-ı huluvvda merbûţ u ma'kûd kılvirüp cemî'-i makâşid-ı dîniyye vü dünyeviyyelerin ve merâsıd-ı evleviyye (12) vü uhreviyyelerin hayrlar ve sa'âdetler ile huşûle karın kırup 'atebe-i 'ulyâlarımı menât-ı nizâm-ı 'âlem (13) ve medâr-ı meşâlih-i kâffe-i ümem eyleye. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn 'aleyke netevkelü ve bike nesta'in. Ed-dâ'î'ü'l-muħlisi'l-fakîr Ebu's-su'ûdi'l-ħakîr.

15. Mektup²

(14) Şâm Pâşasına gönderilen mektûbdur

B'ismikellâhümme ve bi-ħamdike. (15) Maħfil-i refî'-i celâlet-nigâr ve nâdi-i menî'-i sa'âdet-medâr şebbitullâhu 'azze ve celle kavâ'id-i mecdehu mâ dâre'l-feleki' (16) d-devvâr cenâb-ı şâmiħu'l-erkânına şerâ'if-i da'vât-ı şâfiyât-ı muħibbâne ve taħiyyât-ı vâfiyât-ı bi-kerâne (17) ithâf kılvindukdan şofıra inhâ'-i zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve inbâ'-i ħâtır-ı 'âtır-ı 'uğârid-te'sîr budur ki (18) cenâb-ı celilü'l-mikdâr ve cemilü'l-âşârdan fihrist-i ceride-i belâgat-'ünvân şahîfe-i berâ'at-ı menşür-ı (19) şerîf-i kâm-rânî yarlıgu'l-menî'-i şâdmânî a'nî raķamzede-i kilik-i gevher-bâr ve reşha-i ħâme-i bedâyi'-nişâr (20) vârid olup nesim-i gülzâr-ı ħudsden nişân ve na'im-i cinân-ı ħüsnden nevâl-i bi-kerân virdi (21) ve tazâ'if-i şerîfesinde mûnderic olan aħbâr-ı selâmet-i zât-ı melek-şifât ve enbâ'-i 'âfiyet-i [9a] 'unşur-ı leţâfet-simât telakķi olunmak ile ekâşî-i medâric-i behcet ü sürûra irtikâ ve e'âli-i me'âric-i (2) ferħat ü ħubûra i'tilâ olnup cenâb-ı celil-i Rabbü'l-erbâb ve Mâlikü'r-rikâba ħamd-i bi-pâyân kılvındı. (3) Lâ-siyemmâ dâ'î-i devlet-ħ'âh ve muħliş-i bi-iştibâh Muħammed du'â-güyüñuzuñ ikâmet-i ħidmet-i şerî'at-ı seyyidü'l-enâm (4) ve ri'âyet-i ħuķûķ-ı ħavâşş u 'avâmmda minhâc-ı ma'delet ü sedâd ve meslek-i naşfet ü reşâd üzerine (5) cereyanı tazmîn buyurılmış gâyetü'l-emânî ... İlâħire.

¹ "Bu, benim istediğim, değer verdiğim, övdüğüm; en büyük emelim, işte bu, en yüce olandır. En büyük arzu budur. Alemde kimin bundan başka bir isteği olabilir. Kalbimde bundan başka, bütün dünya arzuları bana haramdır."

² 15. İ10a.

16. Mektup¹

Şehzâde cânibine gönderilen terbiyenâmedür

(6) Mevķıf-i meni^c-i ‘azamet-medâr-ı hâķānî ve maķfil-i refi^c-i celâlet-nigâr-ı sultānî lâ-zâlet a‘lâmı haşmetuhu (7) hâfıķatu beyne’l-hâfıķayn ve şevâriķı şevketuhu şarıķatu beyne’l-maşrıķayn mu‘eyyedetu bi’n-naşri ve’t-temķin ve (8) mü‘ebbedetü ebedü’l-âbidin cenâbına hezârân hezâr kavâfil-i tevķir ü ihtirâm ve revâhil-i tebcil ü i‘zâm-ı (9) birre dürer-i hidemât-ı şâlihât-ı ihlâş-âyât ve gurer-i da‘vât-ı vâfiyât-ı ihtişâş-gâyât nişâr (10) kılınduķdan soñra inhâ²-i zamir-i münir-i nâhid-ihtirâm ve hâķır-ı ‘âtır-ı ‘uţârid-ihtişâm budur ki rebib-i (11) ni‘met-i celiletü’l-âşâr ve rehın-i hidmet-i celiletü’l-miķdâr faħr-i meşâhır-i kirâm ve züħr-i cemâhır-i ‘ulemâ²-i (12) a‘lâm şerefü’ d-dünyâ ve’ d-din Ebu’l-Ma‘âli Mevlânâ Bûstân bendeleri tetimme-i ba‘z-ı evţâr-ı mühimme ve tekmile-i (13) ba‘z-ı levâzım-ı mülimme maşlahatı için bu diyâra gelüp ol cenâb-ı ‘azamet-penâh u celâlet-destgâhuñ (14) hikâyet-i ahbâr-ı sa‘âdet-i rüz-efzün ve rivâyet-i eħâdiş-i devlet-i hümâyünları ile mesâmi^c-i (15) âfâķı müşerref ü pür-ħubür idüp yine cibâh-ı zarâ‘at ü ibtihâl ve nevâşî-i ‘ubüdiyyet ü iclâl (16) üzerine ol ‘atebe-i ‘aliyye-i cihân-penâhuñ hidemât-ı vâcibetü’l-edâ² ve mefrûzatü’l-ifâsını ikâmet (17) eylemek için cenâb-ı ‘aliyyü’ş-şân şavbına revâne oldu. Hemişe sürâdikât-ı câh u celâlde müreffehü’l-hâl (18) olup zılâl-i devlet-i sa‘âdet-encâm mefâriķ-ı kâffe-i enâma şâmil ü mütenâvil olmaķdan hâlî olmaya. (19) Âmin Rabbe’l-‘âlemîn,

17. Mektup²

İstizân-ı Hacc için pâdşâha yazılan ‘arz şüretidür

(20) Dergâh-ı ‘âlem-penâh e‘azzallâhu ta‘âlâ ve i‘lâhu ilâ-gâyeti’ d-dehri ve müntehâhu türâbına ‘arz-ı dâ‘î-i fakir budur ki (21) tavaf-ı Beytullâhi’l-ħarâm ve ziyâret-i ravza-i Resül ‘aleyhi’ş-şalâtü ve’ s-selâm mu‘azzam-ı erkân-ı din-i İslâmdan [9b] olup her müslim-i ķâdire farz-ı ‘ayn iken bu ‘abd-i keşirü’t-taķşir ta‘allül ü te‘ehħür itmekle ol farz-ı vâcibü’l-edâ² (2) ve deyn-i lâzimü’l-ķazâ bu zamâna deġin zımmet-i za‘ifde ķalmış idi. Hâlâ müddet-i ‘ömr gâyete irüp (3) ve za‘f-ı ķavî nihâyete yetüp ol farîza-i vâcibenüñ edâsından bi’l-külliyeye ħırmân u ħüsrân-ı ħavfı (4) müstevli olup ķarâra tâķat ķalmamaġın mütevekkilen ‘alallâhi ta‘âlâ ol ħuķûk-ı celile edâsından (5) ġayrı cenâb-ı hâķân-ı rüy-ı zemîn ħalledallâhu ta‘âlâ zılâli salţanatuhu ‘ale’l-‘âlemîn ħazretlerinüñ

¹ 16. İ10a.

² 17. İ10b.

19 İstizân-ı Hac: Haccı gitmeye istizân İ / arz şüretidür: arz dur İ.

devām-ı (6) devlet-i rüz-efzūnlarıyçün ol mevâkıc-i icâbet-i da'vât ve mevâzıc-i kabûl-i hâcât olan mevâtın-i muqaddesenüñ (7) türâb-ı müsteşâbına yüz sürilüp tazarruc u münâcât olınmaq için bu mevsimde üftân u hîzân ol cenâb-ı (8) Refî'a teveccüh ü ikbâle niyyet-i câzime ve 'azîmet-i şârima olnup izz-i hümâyün istid'âsıyçün şüret-i (9) hâl-i zarâ'at ü ibtihâle sâha-i 'izz ü celâle ref' olındı. Mutażarrı' u mes'uldür ki Hâkık sübhânehu ve ta'âlâ (10) hazreti taqdir buyurmuş ola. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn ve yâ Mucîbe's-sâ'ilin.

18. Mektup¹

(11) Budun pâşâsına at gönderdükde yazılandur

(12) Ba'de zâlik ser-hâdd-i diyâr-ı İslâmiyye ve aqşâ-yı memâlik-i maḥmiyyede cenâb-ı şerîfiñüz dîn-i İslâmuñ sedd-i sedîdi (13) ve rûkn-i sermedi olup leyl ü nehâr 'ale'd-devâm ve'l-istimrâr nefsi kerîmeñüz ile tertîb-i umûr-ı gâzâ (14) vü cihâd ve tedbir-i meşâlih-i 'ibâd u iddâd âlât-ı ḥarb u kıtâl ve ihzâr-ı edevât-ı zarb u nizâl (15) idüp cemîc-i evkâtıñuz i'lâ-i kelimetullâha maşrûf olup 'âmme-i müslimîne lâ-siyemmâ kâffe-i muḥlişine (16) mu'âvenet ü muzâheretiñüz vâcib olmağın cünüd-ı du'â ile mu'âvenet ü muzâheretden bir laḥza (17) hâlî olınmaduğından gayrı hâlâ gâzâ vü cihâduñ esbâb-ı zâhiresin tertîb ile daḥı muzâheret (18) ü imdâd niyyet olnup cenâb-ı Refî'ü'l-kıbâba teberrûken ve teyemmümen bir torı aygır at irsâl olındı. (19) Rikâb-ı hümâyüñiñuza yarar zann olınur. Mercûdur ki qarîn-i kabûl olup işṭabl-ı 'âmîrede olması (20) müstetbi'ci meyâmin ü berekât olup hemvâre sa'âdet atına süvâr ve cemîc umûrda kâmkâr u kâmrân (21) olasız

19. Mektup²

İ'âde 'arzı için yazılandur

[10a] Südde-i seniyye-i sa'âdet-şî'âr ve 'atebe-i 'aliyye-i ma'delet-medâr sebbittullâhi ta'âlâ kavâ'idi 'azzehâ ilâ-yevmi'l-ḳarâr (2) cenâbına 'arz-ı dâ'î-i fakîr budur ki cenâb-ı firdevs-âşyân Sultân Bâyezîd Hân 'aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rızvân (3) hazretlerinüñ maḥmiye-i Kostantîniyyede vâkıc olan müderrislerinüñ yevmi beş aqçe ile i'âdesi (4) ḥidmeti maḥlûl olup râfi'ci ruḳ'a-i du'â Mevlânâ Aḥmed bendeleri ḥidmet-i mezbûreye lâ'îk u müstahîk (5) olmağın tevcih olnup şadâka buyurılmaq recâsına vâkıc-i hâl 'arz olındı. Bâkî fermân dergâh-ı (6) 'âlem-penâhuñdur. Tahriren fi-evvâli zi'l-hiceti'l-ḥarâm sene ihdâ ve sittîn ve tis'a mi'e

¹ 18. İ11a.

² 19. İ11a.

20. Mektup¹

(7) Merhûme sultân vefâtına yazılan ta'ziyenâmedür

(8) Südde-i seniyye-i 'azamet-medâr ve 'atebe-i 'aliyye-i celâlet-nigâr ki mu'abbel-i şifâh-ı eşhâb-ı ikbâl ve mu'affer-i cibâh-ı (9) erbâb-ı 'izz ü ikbâldür. Lâ-zâlet e'âlimi rif'atuhu hâfîkatu fi'l-hafîkayn ve şevârîkı şevketuhu şârîkatu (10) beyne'l-maşrîkayn mu'eyyedetu bi-mevâkibi'l-'izzî ve't-temkîn ve ma'kânibu'n-naşri'l-'azîzi ve'l-fethi'l-mubîn mevâkıf-ı fesîhatu'l- (11) eknâflarına hezârân hezâr kavâfil-i tev'kir ü ihtirâm ve revâhil-i tefhîm ü i'zâm ile cünüd-ı da'vât-ı (12) şâfiyât-ı muhlişâne ve vüfud-ı ta'hiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne tevcih olındukdan şoîra 'inâyet-i zarâ'at ü ibtihâl (13) ve nihâyet-i inkisâr u infî'âl ile 'arz-ı fakîr budur ki cenâb-ı cennet-mekân-ı kuds-âşyân dürret-i iklîlü'l-'azamet (14) ve'l-celâl ve gurret-i cebînü's-sa'âdet ve'l-ikbâl meliketü'l-melikât melekîyyü'l-melekât 'aliyyetü'z-zât şafiyyetü's- (15) şîfât zâtü'l-'alî ve's-sa'âdât Fâtimatü'd-dehri ve 'Â'îşetü'l-'aşri el-muhtaşşati bi-mezîd merâhimü'l-Melikü'l-Mennân (16) merhûme sultân 'azîmetü's-şân hazretleriniñ vâkı'a-i nâzile ve muşîbet-i hâ'ilesi ki nümüne-i feza'î ekber (17) ve mu'addime-i kıyâmet-i hâ'iletü'l-manzar ve nef'ha-i ulâdan bir eşerdür. 'Ukûl-i fu'ühüli feyâfi-i hayretde ser-gerdân (18) ve elbâb-ı erbâb-ı başâ'iri mahâmih-i dehşetde hayrân kılup kâffe-i ümemi vîrân ve 'uyün-ı 'âmme-i (19) a'yâmî hün-feşân idüp elsine-i eşhâb-ı berâ'at u beyâna kelâl ve ma'kâlât-ı erbâb-ı belâgat u 'ayâna (20) ihtilâl virüp mannaşa-i ta'ziyetde sev'k-i ma'kâlâta kudret ve ma'raz-ı tesliyetde tertîb-i mu'addimâta (21) tâkât komamışdur.

Mâ li ve'l-ke'lâmi't-tavîli'l-'arîz

Ve kad hâle'l-harîzi düne'l-çarîz²

[10b] Eger bu dâhiye-i dehyâ ve tâmme-i kübrânuñ müdâfa'ası mümkün ü müyesser ve mümâna'ası ma'kdür-ı beşer olaydı (2) cemâhîr-i ümem ve tavâ'if-i ehl-i 'âlem bezl-i ma'kdür ve şarf-ı mechüd u meysür idüp merhûmenüñ üzerinden (3) yavuz yil esdürmezler idi. Lâkin 'ilm-i şerîf rüşendür ki 'âkîfân-ı 'âlem-i nâsüt bi-esrihim esîr-i 'aciz ü inkisâr (4) ve rehîn-i züll ü iftikârdur. 'Înân-ı havl ü kuvvet ve zimâm-ı irâdet ü kudret cenâb-ı Rabbü'l-erbâb (5) Mâlikü'r-riqâb celle celâluhu ve 'amme nevâluhu hazretiniñ kabza-i ta'qdîr-i bî-tağyîr ve dest-i tedbîr-i münîrindedür. (6) Lâ-cerem silsile-i 'ubûdiyyetde muntaẓam olan efrâd-ı âferîdeden kavî vü za'îf ve vazî' ü şerîf (7) ve hâkim ü mahkûm ve hâdim ü ma'hdûm emr-i lâzım ve hükîm-i mütehattim budur ki cemî' umûrını hazret-i Rabb-i 'izzete (8) tefvîz idüp hâlen ve me'âlen emrinde hayr ne ise anı müyesser

¹ 20. İ11b.

² "Bana ne oluyor ki şiir söylemiyorum da çok ve boş konuşarak güçsüzlüğümü ortaya çıkarıyorum."

buyurmak için dâ'imâ dergâh-ı 'âlem-penâh-ı sübhâniyyede (9) kar'-ı bâb-ı tazarru' u münâcât u ibtihâl üzerine olup eger mücib-i meserret ü behcet emr-i müyesser buyurur ise (10) hamd ü şükr idüp müriş-i hüzn ü müsâmit emr-i muqadder buyurur ise şabr eyleyüp muqâbelesinde (11) "İnnellâhe hâlefen 'an külli hâlikin ve dereken 'an külli hâ'ibin"¹ mücibi üzerine ücür-ı cemîleye vüshûk u itmînân (12) üzerine ola. Metâ'-ı hayât-ı dünyâ bir bizâ'a degüldür ki şebât u qarâra kâbil ve devâm u istimrâra muhtemel (13) ola bir libâs-ı müste'âr ve zıll-i bî-karârdur. Anuñla hâşıl olan iğtinâm-ı ebedi ve ibtihâc-ı sermedî (14) veşikü'l-izmihlâldür. Eşhâb-ı 'aql-ı rezin ve erbâb-ı cezm-i raşine lâ'ik budur ki muqâbelesinde (15) olan 'avz-ı zâ'id ve na'im-i huld ile hâşıl olan iğtinâm-ı ebedi ve ibtihâc-ı sermedî ibtigâ vü irtizâ (16) eyleye. Lâ-cerem habbâb-ı Rabb-i 'izzet ü ceberût Hâllâk-ı 'âlem-i mülk ü melekût hazreti dergâh-ı 'âlem-penâhından (17) mes'üldür ki bu vâkı'a-i hâ'ileyi âhir-i meşâ'ib kırup cenâb-ı hâkân-ı rüy-ı zemîn ve hâlife-i Resül-i (18) Rabbü'l-'âlemîn halledallâhu zıllâli celâluhu 'alâ-mefâriki'n-nâsi ecma'in hazretlerinüñ ve ol cenâb-ı celilü (19) 'l-mikdâr ebedallâhu ta'âlâ eyyâme devletuhu mede'd-duhürî ve'l-a'sâr hazretlerinüñ vücüd-ı şeriflerin cemî'-i âlâm (20) u eskâmdan hıfz u himâyet idüp eyyâm-ı hümâyün ve a'vâm-ı sa'âdet-i maqrûnların dâ'im ü kâ'im idüp (21) havâtır-ı şerifelerimüzi humûm u evcâlden 'işmet buyura. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn.

21. Mektup²

[11a] Defter oldur ki cenâb-ı şâhib-kırân-ı rüy-ı zemîn zıllullâhi ta'âlâ fi'l-arzinhâmi-i himây-ı zemîn ü zamân (2) bâsi't-ı bisâ't-ı emn ü emân hâfız-ı bilâd-ı şark u ğarb mâhid-i mihâd-ı selm ü harb kâsiru'l-ekâsire ve kâşımu'l- (3) kayâşıra mergâm-ı umürü'l-cebâbire qahramânu'l-qrûm sultânü'l-'Arabi ve'l-'Acemi ve'r-Rûm pâdşâh-ı 'azımu's-şân (4) Celilu'l-kadr refi'u'l-mekân sultân-ı heft-kışver hâkân-ı sa'd-ahter a'nî es-sultânibnu's-sultânü's- (5) sultân Süleymânibnü's-sultân Selim Hân lâ-zâlet eyyâmi hilâfetuhu mahrûsati 'an-reybu'l-menün ve aḥkâmi (6) saltanatuhu câriyeti fi-aqtâri'r-rub'i'l-meskün hazretleri mevâ'id-i 'avârif-i 'aliyye-i hâkânî ve 'avâ'id-i (7) 'avâtıf-ı seniyye-i cihân-bânilerini kâffe-i 'ulemâ-i a'lâm ve 'ämme-i mevâli-i 'izâm üzerine ifâza buyurup (8) her birinden 'alâ-hasebi merâtibihimu'r-refi'ati'l-medârici ve'l-menî'atu'l-me'arici.

¹ "Her helak olanın yerine yenisini veren Allah, giden her şeyin yerine de yenisini getirir."

² 21. İ12b.

22. Mektup¹

(9) Sulţān Selīm ŧehzāde iken g nderilen mekt bdur

(10) Bu dā‘i devlet-h‘āh ve muhliŧ-i bi-iŧtibāha cenāb-1 hākān-1 r y-1 zemīn ve hālife-i Res l-i Rabb ’l-‘ālemīn (11) halledallāhu s bhānehu zılāle saltanatuhu ‘alā-ehli’l-meŧāriķı ve’l-meġāribi ecma‘in hāzretlerin n du‘ā-yı devām-1 devletleri (12) eŧnāsında ol serv-i ser-efrāz-1 bostān-1 saltanat-1 zāhiren n da‘vāt-1 devlet-i r z-efz nlarına (13) iŧtigāl emr olunmıŧ hātır-1 ‘ātır-1 ‘u‘ārid-te’ŧire p ŧide olmaya ki ķadīmden dahı ed‘iye-i devlet (14)   iķbāl ve eŧniye-i sa‘ādet   iclālleri vird-i lisān u enīs-i dil   cān idi. Ammā ‘uy n-1 fitne (15) v  fesād menām-1 ġafletden intibāh ideli hāzret-i Bār ’n-nesem ve m nŧi-i benī-Ādem fıtrat-1 selime (16) ve cibillet-i kerīmede idā‘ buyurduġı melekāt-1 melekiyye-i ķudsiyye ve m ‘eŧŧer-i celīle-i insiyye muktezāsı (17)  zerine ŧādır olan evzā‘-1 hāmide ve evzā‘-1 pesendide lā-siyemmā sa‘ādetli pādŧāh hāzretlerin n (18) cenāb-1 refi‘lerini iclāl   i‘zām ve tefhīm   iħtirām nuz ve hātır-1 ‘ātır-1 deryā-makātırların ri‘āyetin z (19) ve nām s-1 saltanat-1 zāhireyi hıfz u h māyetin z m ŧahede olınalı ‘alā‘iķ-1 ihlāŧ-1 m tezāyid ve revābı‘-1 (20) iħtiŧāŧ-1 merātib-i tah r   taķrirden m tecāviz   m teŧā‘id olup r z u ŧeb da‘vāt-1 devlet-i (21) ebediyye ve taħiyyāt-1 sa‘ādet-i sermediyye ze m ŧābir   m dāvim z. Vallāhi Mucibe’s-sā‘ilīn ‘aleyhi netevkekel  ve bihi nesta‘in.

23. Mektup²

[11b] Vez r-i a‘zama seferde iken g nderilen mekt bdur

(2) Maħfil-i men ‘i ‘azamet-penāh ve nādi-i refi‘-i celālet-destġāh ref‘-i refi‘ ’d-derecāt-1 ķaderuhu’ŧ-ŧāmiħi (3) ilā-zerreti’l-eflāk ve rabt-1 aġnāb-1 ‘izzuhu’r-rāsiħi ilā-ġāyeti yuķŧıru d nehu’l-fehmi ve’l-idrāk cenābına (4) f n n-1 ŧevķ u ġarām ve ŧun f-1 iltiyā‘ u uvām ile d rer-i da‘vāt-1 ŧāfiyāt-1 muhliŧāne ve ġurer-i teslimāt-1 vāfiyāt-1 (5) bi-kerāne ithāfından ŧo ra inhā‘-i risāle-i du‘ā budur ki  sl b-1 kerīm-i me‘āŧir-i Ĥudāvendi ve ķān n-1 ķadīm-i (6) ser-b lendi  zere zam r-i m n r-i mihr-tenv r   m ŧteri-tedbir ve hātır-1 ‘ātır-1 ‘u‘ārid-te’ŧir tefakķud-i aħvāl-i (7) eħibbāya m teveccih olur ise el-hāmd  lillāh s bhānehu meyāmin-i himmet-i ‘aliyye ile selāmet   ‘āfiyet  zere cenāb-1 refi‘u (8) ‘l-ķıbāb nuz hemiŧe ‘ayn-1 ‘ināyet-i Rabbāniyye ile melh z ve ‘avn u h māyet-i Raħmāniyye ile maħm  v  maħf z olmaķ da‘vātına (9) m ŧābir   m dāvim m lāhaza buyurıla. Dergāh-1 ‘ālem-penāh-1 Rabbāniden mutazarrı‘ u mes ld r ki ‘an-ķarib kelime-i

1 22. İ12b.

9 Selim: Selime İ.

2 23. İ13a.

(10) ‘adl ü ihsāmı i‘lā ve nā‘ire-i baġi vü ‘udvānı bi’l-küllıyye itfā buyurup min-ba‘d fūnūn-ı feth-i mübîn ve şunūf-ı (11) naşr-ı ‘izzet-i qarîn ile ‘inān-ı ‘azā‘im-i mâziyye ve zimām-ı şarā‘im-i ‘āliyyeñüzi bu diyār-ı mübāreketü’l-aqtār (12) semtine şarf u ‘aţf buyura. Kemāl-i sa‘ādet ü iqbāl ve tamām-ı ‘izzet ü iclāl ile gelüp mesned-i ‘izzetde (13) müstemirr ve muķırr-i devletde müstakırr olup evliya‘-ı devletiñüz hemişe behcet ü sürür ve ferhat ü ġubūr (14) olalar. Āmin yā Rabbe’l-‘ālemîn.

24. Mektup¹

Vezir-i a‘zamdan tilāvet-i En‘ām-ı şerif için gelen mektüb cevābıdur

(15) Raķamzede-i kilik-i güher-bār ve reşha-i aqlām-ı bedā‘i‘-nigār vārid olup maţāvi-i şerifesinde diyār-ı (16) Yemene irsāl buyurılan serāyā-yı İslām ve ‘asker-i zaferencāmuñ nuşret ü te‘yidi için kaffe-i ‘ulemā‘-ı şer‘-i (17) kavim ve ‘amme-i şulehā‘-ı dîn-i müstakim mevāzi‘-ı ‘ibādetde ve mevāķi‘-ı tātde mazānn-ı icābet olan (18) evķātda tilāvet-i Kūrān-ı ‘azim ve kırā‘at-i Furķān-ı kerim iştiġāl olup cenāb-ı Rabbü’l-erbāb (19) ve Mālikü’r-riķāb hādımü’l-aġzāb ġazretlerinüñ dergāh-ı ‘ālem-penāhına tazarru‘ u ġuzū‘ ve münācāt (20) u ġuşū‘ itmek fermān buyurıldıġı iş‘ār buyurulmuş ‘ilm-i muġte ġāfi olmaya ki yetime girye ve bīmāra (21) nāle ‘ādetdür. Bizüm ġālet-i serrāda ve zarrāda cenāb-ı ‘izzete tazarru‘ u ibtihālden ġayrı melce‘imüz yokdur. (22) ġuşuşen cenāb-ı sultān-ı rüy-ı zemîn ġālife-i Rabbü’l-‘ālemîn ġalledallāhu ta‘ālā zılāle celāluhu ‘alā-mefāriķı’l-‘ālemîn [12a] ġazretinüñ devām-ı eyyām-ı hümāyün ve kıyām-ı ġıyām-ı devlet-i rüz-efzūnları için rüz u şeb qar‘-ı bāb-ı münācāt (2) itmek vazife-i dā‘ime ve fariza-i lāzımemüzdür. ġāşā ki iķāmet-i ferā‘izde ķuşūr ve edā‘-ı vazā‘ifde (3) fütür vāķi‘ ola. Emr-i hümāyūna imtişālen cumhūr-ı ehl-i İslāmla mübārek Recebün rābi‘i yevm-i ġāmisde (4) du‘āya şürū‘ olındı. Vallāhü’l-Mucibi ‘aleyhi netevkekelü ve ileyhi münib ve hüve hasbunā ve ni‘me’l-ġasīb. Ammā cenāb-ı (5) refi‘iñüzden daġı mercüdur ki re‘y-i rezin ve fikr-i raşiniñüz temhüd-i mebādi-i dîn ü devlet ve teşyid-i (6) mebāni-i mülk ü millet ve tertib-i mühimmāt-ı sultāniyye ve tedbir-i mülimmāt-ı ġāķāniyye ve nazm-ı meşālih-i ‘ibād ve rabt-ı (7) aġvāl-i eknāf-ı bilād ve tedārik-i umūr-ı ehl-i ‘ālem ve telāfi-i evzā‘-ı cumhūr-ı ümem ve sār umūr-ı külliyye vü cüziyyeye (8) iştiġālden ġāli olan evķāt-ı şerife ve sāt-ı laţifede cenāb-ı zi’l-celāle tazarru‘ (9) u ibtihāl itmekle sār dā‘ilere imdād u is‘ād itmege himmet idesiz. Belki tafşil olnan (10) ma‘āli-i umūr-ı ‘izāma iştiġāl eşnāsında daġı zamir-i münir-i cenāb-ı ‘ālim ü ġābirden istigāşet (11) ü istimdāddan ġāli olmamaķ mercüdur. Belki ķuţb-ı felek-i salţanat-ı zāhire ve muġit-i dā‘ire-i ġilāfet-i (12) bāhire edāmullāhi ta‘ālā eyyāmi salţanatuhu’l-ķāhire ġazretlerinüñ daġı bāb-ı tazarru‘ u münācātde kemāl-i (13) i‘tinā vü ihtimāmları me‘mül ü mes‘üldür. Pişvā-yı ümmet ve

¹ 24. İ13b.

muḳtedā-yı ehl-i millettürler. Hâḳḳ sübhānehu (14) ve ta‘ālā ḥazreti ile ḳullarınıñ beyninde vāsıḫadurlar. Hâḳḳ ta‘ālā ḥazretiniñ kâffe-i enāma fâ‘iz olan (15) ni‘am-ı zâhiresi anlar vāsıḫasıyla vâsıl olduğı gibi ni‘am-ı bātınası daḫı anlar vāsıḫasıyla fâ‘iz olur. (16) Hadîş-i şerifde vâriddür ki icâbete aḳreb olan du‘â sultân-ı ‘âdil du‘âsıdır. Fi’l-ḥaḳıḳa du‘â (17) anlarıñdur. Bizüm du‘âmuz âmîn ḥükmindedür. Du‘âsız âmîn müfid degüldür. Şi‘r:

Ne yâbed ḳabül u ne kereded temâm
(18) Namâz-ı cemâ‘at be-ğayr ez-imâm¹

Mercüdur ki ‘asker-i İslâm manşür u muḫaffer olup ol diyâr-ı müteyemmene (19) ehl-i bid‘at u zalâlüñ i‘tikad-ı bâḫıl ve mezheb-i ‘âḫılları televvüşinden pâk ü muḫahhar olup âşâr u aḥḳâm-ı (20) şerî‘at ve envâr-ı mezheb-i ehl-i sünnetle ma‘mûr u münevver ola. Âmîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn.

25. Mektup²

(21) Vezîr-i a‘zam mektûbına cevâb yazılmışdur

[12b] ‘Atebe-i ‘aliyye-i refi‘atü’ş-şân ve südde-i seniyye-i meni‘atü’l-erkân ki mu‘affer-i cibâh-ı ḳayâşıra-i zamân (2) ve muḳabbel-i şifâh-ı ekâsire-i devrândur. Mevâḳıf-ı fesîḫatü’l-eknâfına hezârân hezâr cünüd-ı da‘vât (3) ve ketâ‘ib-i taḫıyyât irsâl olıñduḳdan şofıra inhâ‘-i faḳîr budur ki ufḳ-ı mecd ü devlet ü iḳbâl (4) maşrıḳ-ı şems-i ‘izzet ü iclâl cenâbından bu ‘âḳif-i şavâmi‘-i hicret ve mücâvir-i ḥânḳâh-ı ‘uzlet (5) üzerine şevâriḳ-ı envâr-ı ‘âḫıflet sâḫı‘ ve bevâriḳ-ı âşâr-ı re‘fet lâmi‘ olup âşâr-ı yerâ‘at-i (6) berâ‘at aḥḳâm-ı menâḫic-i belâḡat fihrist-i ceride-i sa‘âdet ‘unvân-ı şaḫıfe-i siyâdet ser-nâme-i (7) ḫatt-ı kâmkârı tevḳî‘-i refi‘-i şehryârı raḳamzede-i kilik-ı gevher-bâr ve nigâşte-i ḫâme-i bedâ‘if-nişâr (8) zılâl-i enâmîl-i deryâ nevâl ve erḳâm-ı aḳlâm-ı bedi‘atü’l-mişâl a‘ni kitâb-ı kerîm-i faḫâmet-nesîm ve ḫitâb-ı (9) cesîm-i vâfirü’t-ta‘zîm nâzil oldu. Ḥîn-i vürûdında cenâb-ı Rabbü’l-erbâb Mâlikü’r-riḳâb ḥazretiniñ (10) sâḫa-i şükrinde ta‘fir-i cibâh u ḫudûd ve iḳâmet-i merâsim-i sücûd ḳılıñduḳdan şofıra maḫâvî-i gevher- (11) feşânda münderic olan evâmir-i ‘âliye ve ḫitâbât-ı sâmiye telaḳḳı olıñmaḡla aḳşâ-yı medâric-i sürûra (12) irtikâ ve a‘lâ-yı me‘âric-i hubûra i‘tilâ ḳılınup âyât-ı ḫamd-i Rabbâni tekrâr ve da‘vât-ı şükr-i (13) sübhâni bi-şümâr ḳılındı. Ammâ tazâ‘if-i ḫitâb-ı miskîn-niḳâbda bu dâ‘if-i bi-minnete da‘vât-ı (14) devlete iştiḡâl eylemek fermân buyurulmuş. Eger bizüm ol bâbda ḥazret-i Hâḳḳ cānibine tazarru‘ u münâcâtmuz (15) işâret-i ‘aliyyeleri ile olcaḳ

¹ “İmansız cemaatin namazı ne tamam oldu, ve ne de kabul edildi.”

² 25. İ14a.

21 azam: azamun İ.

hemân nefis-i kerimeleri ile bi'z-zât olmuş gibi olup kabûl-i (16) Rabbâniye akreb ü eḥakk olmağın buyurıldı ise niyyet-i cemîle-i ḥamîde ve ḥaşlet-i celîle-i pesendidedür. (17) Teḳabbelehallâhu ta'âlâ bi-ḥüsni'l-ḳabûl ve ḳâbelehâ bi-i'tâi'l-me'mûl eger iḳâmet-i ḥidmetde nev'an taḳşirimüz (18) olmak ihtimâline binâ'en buyurıldı ise ol câm-ı cihân-nümâ-yı ḥâṭır-ı ḥâṭire ḥafâyâ-yı serâ'ir-i 'âlem-i vazâḥ (19) iken bu za'ifüñ şöhre-i âfâḳ olan ihlâşı pûşide vü mektûm olmak revâ buyurılmaya. (20) Da'vât-ı devlet-i rûz-efzûn için rûz u şeb ḳar'ı bâb-ı tazarru' u münâcât üzerineyüz. (21) Ammâ ḥâḳ-pây-i şerifden mes'ûldür ki cenâb-ı Rabbü'l-erbâba bi'z-zât münâcât u ibtihâl ve evâmir-i şerifesine [13a] imtişâl bâbında bezl-i mechûd ve sa'y-i ma'ḥûd buyurılmağa himmet-i 'aliyye buyurla.

26. Mektup¹

(2) Tehniyet-i şadâret için gönderilen mektûbdandır

(3) Ḥazret-i Bâriü'l-berâyâ Feyyâzu'l-'aṭâyâ Rabbü'l-'izzeti ve'l-ceberût Ḥallâḳ-ı 'âlemü'l-mülki ve'l-melekût cellet ḳudretuhu (4) 'l-ḳâhire ve cemmet ḥikmetuhu'l-bâhire ol zât-ı melek-şifâtuñ cibillet-i sa'âdet-nihâdlarında aḥsen-i taḳvîm (5) üzere ibdâ' u idâ' buyurduğı bedâ'i'ci mefâḥir-i seniyye ve revâ'i'ci me'âşir-i behiyye ve fûn-ı faẓâ'il-i (6) ḳudsiyye ve şunûf-ı melekât-ı insiyye istid'â vü isticâb itdügi ta'âcib-i âşâr-ı cemîle-i fa'îḳa (7) ve efânin-i aḥkâm-ı celîle-i lâ'îḳa verâ'ı estâr-ı gayb u tekvînden zühûr u bürüz idüp ekâşî-i me'âric-i (8) devlet-i şâmiḥaya i'tilâ ve e'âli-i medâric-i 'izzet-i râsiḥaya irtikâ itmeñüz için ḳulûb-ı cemâhîr-i ümem ve elbâb-ı eşḫâb-ı 'azâ'im ü himem raşadgâh-ı teraḳḳub u intizârda iken maṭla'ci âftâb-ı feyz-i İllâh ufḳ-ı 'izzet-i (10) celâlet ü câh cenâbından şevâriḳ-ı envâr-ı 'avâṭif-ı Râbbâniyye lâmi' ve bevâriḳ-ı âşâr-ı 'avârif-i sübhâniyye (11) sâti' olup ol maḳşad-ı 'Azizü'l-Mennân ve merşad-ı bedî'u'l-mişâl ü ḥamîdü'l-mâl ḥuşûle ḳarîn olmuş. (12) Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ḥazreti dergâhından mes'ûldür ki hemîşe tevfiḳ-i Rabbâni refîḳ ve hidâyet-i sübhâni (13) Hâdi-i ṭarîḳ olup 'ayn-ı 'inâyet-i İllâhi ile melḥûz ve 'avn-i ḥimâyet-i sübhâni ile maḥrûs u maḥfûz (14) olup de'â'im-i devletiñüz üstüvâr ve ḳavâ'im-i şevketiñüz ber-ḳarâr olup bu sa'âdetiñüz sa'âdet-i (15) ebediyye ve siyâdet-i sermediyyeye vesîle-i kâfiye ve zerî'a-i vâfiye ola.

¹ 26. İ14b.

27. Mektup¹

(16) Şehzâdelerden birine gönderilen mektûbdur

(17) Enâmil-i deryâ-nevâl şifâh-ı zarâfât ü huzû ile takbîl ve da'vât-ı 'izzet ü celâl elsine-i (18) istikânetle tilâvet ü tertîl olunduğdan şofira mahfil-i refî-i 'azamet-medâr ve mevķif-i menî-i (19) celâlet-nigâr lâ-zâle mahrûsen bi-'inâyati'l-Meliki'l-Ġaffâr ilâ-yevmi'l-ħaşri ve'l-ķarâr cenâbına inhâ-i zerre-i (20) nâ-peydâ budur ki ol maṭla-i şevâriķ-ı fazl-ı Rabbânî ve ufķ-ı bevâriķ-ı feyz-i sübhânî cenâbından âftâb-ı (21) 'âlem-tâb-ı 'inâyet tâli ve envâr-ı re'fet ü ħimâyet sâṭi olup bu zerre-i nâ-bûd ve ķatre-i [13b] ħâk-âlüd tefakķud-i aĥvâlle ħazîz-i hevân u zilletden evc-i âsmân-ı rif'ate ref' buyurulur ise el-ħamdü lillâh (2) 'âfiyet üzerine fariza-i lâzime ve vazîfe-i dâ'imemüz olan da'vât-ı sebât-ı devletiñüz ve taĥiyyât-ı (3) devâm-ı 'izzetiñüz üzerine müstemirr olup leyl ü nehâr ķar-ı bâb-ı münâcât u ibtihâl üzerineyüz. Ġazret-i (4) Mücibü's-sâ'ilin dergâhından mutazarrî'dur ki icâbet buyurup redd buyurmaya ve şems-i ħayâtımız maġrib-i (5) ecelde ġurüb eylemedin bir daĥı tal'at-ı ħümâyüniñüz müṭâla'asını müyesser buyura. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemin ve Rabbü's-semâvât-i ve'l-arzın.

28. Mektup²

(6) Kızılbaş tarafından ma'sûm Ġacca giderken zuhûr iden i'läm olduğunda yazılan cevâbdur

(7) Bundan aķdem kitâb-ı kerîm-i 'azîmü'ş-şân ve ħiṭâb-ı cesîm-i bâhirü'l-bürhân ile ol bed-baĥt-ı le'im ve şeyṭân-ı (8) recîmüñ bilâd-ı İslâmiyyede izĥâr-ı fitne vü fesâd ve ibrâz-ı aĥķâm-ı küfr ü ilhâd itmek için eknâf-ı memâlikde (9) olan meredesine gönderdüġi 'alâ'im-i küfr ü zalâl ve netâ'ic-i fikr-i muĥâl irsâl buyurulmuş. Gelüp vuşûl (10) bulduķda dâ'ire-i 'uķûl u efhâmda ħâric 'acâ'ib ü ġarâ'ib müşâhede olup Ġaķķ sübhâneĥu ve ta'âlâ (11) ħazretinüñ ħikem-i ħafiyyesinde taĥayyür olındı. Sâbıķan bunlaruñ mezheblerinüñ buṭlânı aźharu mine'ş-şems iken (12) ṭarîķ-i Ġaķķa sülûk itmedüklerinden istiġrâb olınur idi. Şimdi kendilerini Ġaķķ üzere itikâd (13) itdüklerinden ġayrı ehl-i İslâmı daĥı kendileri gibi itmek sevdâ idindükleri ġorildi. Sübhâne'l-Meliki'l-Ġakîm (14) "yuzıllü men yeşâ'u ve yehdî men yeşâ"³ ve ĥüve'l-'Aliyyü'l-'Azîm 'ilm-i muĥiṭe ħâfi olmaya ki ümem-i sâlifenuñ (15) keferesi enbiyâ-ı

¹ 27. İ15a.

² 28. İ15a.

³ "Allah dilediġini saptırır, dilediġini de doġru yola iletir." İbrahim (14): 4; Nahl (16): 93; Fatır (35): 8; Müddessir (74): 31.

kirāma ‘aleyhimü’ş-şalātü ve’s-selām muhālefet ü ‘inādıları bir mertebeye yetmiş idi ki anlara tābi‘ (16) olmak degül belki anlara istitbā‘ kaçd idüp ya bize tābi‘ oluñ yañud diyārdan iħrāc iderüz (17) dimişlerdür. Sünen-i İlähiyye bunuñ üzerine cārî ola gelmişdür ki küfr ü zalāl bu mertebeye varmışdur. (18) ‘İkâb u ‘azāb eylenmeyüp nüzül ider. Hāğğ ta‘ālā ħazreti buyurur ki “Ve kâlellezîne keferü li-rusulihim (19) le nuħricenneküm min arzinā ev le ta‘üdüne fi-milletinā fe evĥā ileyhim Rabbuhum”¹ ilā va‘id ... Bu bed-baħtuñ daħı küfr ü zalālî (20) ol mertebeye vāşıl oldı. Mercüdur ki emri tamām olmuş ola. Hāğğ ta‘ālā ħazretinüñ ħikmet-i bālîğasındandır ki (21) kitāb-ı kerimifüz ile ol ‘alā’imü’l-ħadiyye vāşıl olduğda dersimüz süre-i İbrāhimde bu āyet-i kerīme tefsirine inmiş idi. [14a] Mercüdur ki fetĥ-i mübine işāret-i ‘aliyye ve beşāret-i seniyye olup ol enbiyā’-i kirām ve rüsül-i i‘zām ‘aleyhimü’ş-şalātü ve’s-selām (2) ħürmetine ol bed-baħtı bi’l-külliyeye helāk idüp rüy-ı zemini şerr ü fitnesinden bi’l-külliyeye pāk eyleye. Āmin.

29. Mektup²

(3) Şemsî Pāşānuñ viķāye-i Türkisine maṭla‘-ı şerif-i rüşendür

(4) Besmeleyle olur ‘ināyet-i Hāğğ
Ĥamdeleyle bulur süħan revnağ

İsm-i zātunı bize hidāyeti çok

(5) Luṭf u irşādına nihāyet yok

diyü nazm olıñup lākin san‘at-ı ihtibāk ri‘āyet olıñup mühelhil (6) hem-şiresine gönderdüği gibi bizi imtiħān için her beytün birer mışrā‘ı yazılup gönderilmişdür.

30. Mektup³

(7) Vezir-i a‘zama Fazıl Efendi ħağğında yazılandur

B’ismikellāħümme ve bi-ħamdike (8) Allāħümmeħfazhu bi-‘aynikelleti lā-tenām veħfazhu fi-rüknikellezi lā-yürām ente’l-ma‘āzu fi-küllü emrin mühimmin (9) ve ente’l-

¹ “Kâfir olanlar peygamberlerine dediler ki: ‘Elbette sizi ya yurdumuzdan çıkaracağız ya da mutlaka dinimize döneceksiniz.’ Rableri de onlara: ‘Zalimleri mutlaka helak edeceğiz.’ diye vahyetti.” İbrahim (14): 13.

1 ve rüsül-i i‘zām: S - // 2 helāk: ihlāk İ.

² 29. İ16a.

3 maṭla‘-ı şerif-i rüşendür: maṭla‘lardur İ.

³ 30. İ16a.

melâzu fi-küllü hâşbin müsellimin lâ-rabbe gayruke velâ-hayre illâ hayruke bi-yedike maķâlîdü'l-umûr leke'l-hamdi ve ileyke'n-nüşûr. (10) 'râ-i 'âlem-ârâya 'arz-ı fakir budur ki mehbi't-i rûh-ı emîn menzil-i vahy-i mübin a'nî Medîne-i münevveretü'l- (11) etrâf ve mu'a'ttaratü'l-eknâf şalli ta'âlâ 'aleyye men şerrefehâ ve sellem kazâsı rebîb-i ni'met-i 'uzmâ ve rehîn-i (12) hizmet-i 'ulyâ Mevlânâ Fazîl Çelebi bendelerine şadaka buyurılmak hâtır-ı 'âtır-ı 'utârid-te'sîre hutûr (13) eylemiş. Allâh sübhânehu ve ta'âlâ a'lem ilhâmât-ı Rabbâniyye kabîlindendür. 'İlm ü diyânet cihetinden ve hulq-ı cemîl (14) ü emânet cihetinden ve tama' u garâzdan nezâhet cihetinden ve sâ'ir evşâf-ı cemîle cihetinden ol maķâm-ı (15) şerîfe bundan enseb kimesne yokdur. Hûşûsen cenâb-ı yâr-ı gâr hazret-i şiddîk-ı nâmdâr nesl-i şerîfinüñ (16) bu 'aşrda zâten ve manşiben bundan eşref kimesnesi yokdur. El-'ilmi 'indellâh 'azze ve celle i'tikâdımız (17) bunüñ üzerinedür ki ol maķâm-ı 'azîmü'ş-şânda ahkâm-ı şer'îyyeye mübâşeretde ve halkîle hüsn-i (18) mu'âşeretde cenâb-ı hâķân-ı rüy-i zemîn halife-i Resûl-i Rabbü'l-'âlemîn halledallâhu zılâle hilâfetuhu (19) 'alâ-mefâriķi'n-nâsi ecma'in hazretinüñ ve cenâb-ı refi'îñüzüñ tamâm-ı rızâ-yı şerifleri üzerine (20) hizmet idüp 'ilmi ve 'ameli ile ve âdâb u ahlâķı ile haremeyn-i şerifeyn ehlinüñ ve eknâf-ı memâlikden gelen (21) âfâķilerüñ kalblerin teşhîr idüp du'â vü şenâları muzâ'af olmağa sebep olur bi-'inâyetillâhi ta'âlâ. Hemîşe fırķa-i 'âlemîn bel cumhûri'l-'âlemîn sâye-i himâyet ü 'inâyetifñüzde âsûde-hâl olmaķdan hâlî olmayalar. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn.

31. Mektup¹

[14b] Rüstem Pâşâ sultânna gönderilen mektûbdur

(2) Dürret-i iklîlü's-salţanatı'z-zâhire ve gurret-i cebînü'l-hilâfeti'l-bâhire meliketü'l-melikât melekîyyetü'l-melekât (3) 'aliyyetü'z-zât şafîyyetü'ş-şîfât zâtü'l-'ulâ ve's-sa'âdâtı's-seyyideti'l-celîleti'l-miķdâr ve'l-maħdûmeti'l-cemîleti' (4) l-âşâr şâhibetü'l-'azâmeti ve'l-celâl sâhibet-i ezyâlü'd-devleti ve'l-iķbâl kâ'idet-i serîrü'l-'izzi'ş-şâmiķi'l-bünyân (5) 'âķidet-i ma'âķidü'l-mecdi'r-râsiķi'l-erkân 'âricet-i me'âricü'r-rif'ati'l-'uzmâ ve dâricet-i [medâric]² ü'r-rütbeti'l-'ulyâ (6) el-maħfûfeti bi-funüni 'avâtıfu'l-Meliku'l-Mennân cenâb-ı sultân-ı 'azîmetü'ş-şân halledallâhu ta'âlâ zılâle vucûhen (7) eş-şerîf ilâ-intihâ'i'd-devrân hazretlerinüñ maħfil-i refi'î 'azâmet-medâr ve meclis-i menî'î celâlet-nigârlarına (8) hezârân hezâr i'zâm u iclâl ve zarâ'at ü ibtihâl ile da'vât-ı ihlâş-âyât ve taķiyyât-iķtişâş- (9) gâyat ihdâ kılınduķdan şofra inhâ'i za'if-i nâ-tüvân budur ki ol ufķ-ı 'azâmet ü celâl ve ma'tla'î sa'âdet (10) ü iķbâlden şevâriķ-ı envâr-ı

¹ 31. İ16b.

¹ sultânına: hâtinına İ.

² Seciyi tamamlamak için, metindeki diğer örneklerine bakılarak konuldu.

‘ināyet-i sulṭāniyye lāmi‘ ve bevāriḳ-ı āṣār-ı ḥimāyet-i ḥākāniyye sāṭı‘ olup (11) bu mu‘tekif-i şavāmi‘-i ‘uzlet ü ḥumūl ve mücāvır-i ḥānḳāh-ı inkisāf u ufūl kitāb-ı kerīm-i berā‘at-nesīm ve ḥiṭāb-ı (12) vesīm-i vācibū’t-ta‘zīm irsāli ile mekremet ü teşrif buyurılıp ḡabrā‘-i mezellelden ḥazrā‘-i rif‘ate (13) ref‘ buyurılmış ḥazret-i Refi‘u’d-derecāt zu‘l-‘arşi‘l-mecid celle celāluhu ve ‘amme nevāluhu ol cenāb-ı ‘azamet- (14) nişābuñi a‘lām-ı rif‘atlerin fark-ı ferḳadeyne hem-ser ve elviye-i ‘uzletlerin seb‘-ṭibāḳdan berter eylesün. (15) Āmin Rabbe’l-‘ālemīn. ‘Ammā tazā‘if-i kitāb-ı kerimde bu za‘ifden cenāb-ı cennet-mekān-ı ḳuds-āşyān (16) merḥūm u mebrūr ḥazret-i Pāşā-yı ‘azimü’ş-şān ḥaḳḳında zuhūr iden evzā‘-ı ḥāk-pāy-i şerifde memnūn (17) u meşḳūr olmak iş‘ār buyurılmış merḥūm müşārun-ileyh ḥazretinüñ kāffe-i ehl-i imān ḥuşūşen fırḳa-i ‘ulemā‘-i (18) a‘yān lā-siyemmā bu fakir-i nā-tüvān üzerinde ḥuḳūḳ-ı birr ü iḥsānı ve aḥḳām-ı luṭf-ı bī-kerānı (19) ol miḳdār degüldür ki bu miḳdār ḥidmet ile biñde biri edā olına. Anlar öyle olup fakir böyle ḳalmaq (20) ḳaṭ‘ā ḥāṭıra ḥuṭūr ve zāmiye mürūr u ‘ubūr iden umürdan degül idi. Eyyām-ı sa‘ādet-i rüz-efzūnlarından (21) raḥmet-i Rabb-i ‘izzet ile müddet-i ‘ömrümüz münḳazı olup cem‘iyyetlerin perişān görmemek maṭlab-ı akşā (22) ve mesned-i esnāmuz idi. Çün ki ṭakdir-i bī-tagyir-i Rabbāni böyle imiş el-ḥükmü lillāhi’l-‘Aliyyi’l-Kebir. “İnnā lillāhi ve innā ileyhi raci‘ün.”¹ [15a] Bir ḳaç günlük ‘ömrümüz anlar cānibinden ḡaflet ile geḳürmek ḥarāmdur ḡadrdür. Mā-dām ki menzil-i ḥayātda (2) muḳim ve dest-i mekārih-i eyyāmdan selimüz Refi‘u’d-derecāt-ı ‘āliyyeleri için dergāh-ı ‘ālem-penāh-ı Rabbāniden (3) tazarru‘ u ibtihāl itmek vazā‘if-i dā‘ime ve ferā‘iz-i lāzimizdendir. Cenāb-ı Rabbü’l-‘ālemīn ve Mucibü’ (4) s-sā‘ilin cellet ‘azametuhu ve cemmet ni‘metuhu ḥazreti anları ravza-ı rızvānda āsüde-ḥāl (5) ve marzıyyü’l-bāl ḳılıp sa‘ādetli sulṭān-ı ‘azimetü’ş-şān ḥazretlerine ve şüküfe-i bāḡ-ı salṭanat (6) Zehrā Ḥanım ḥazretlerine ‘ömr-i ṭavil ve ecr-i cezil müyesser buyurup cenāb-ı ḥalife-i rüy-ı zemīn (7) ḥalledallāhu zılāle salṭanatuhu ‘alā-mefārḳi’l-‘ālemīn ḥazretlerinüñ de‘ā‘im-i salṭanatların dā‘im ü üstüvār (8) ve ḳavā‘im-i ḥilāfetlerin ḳā‘im ü pāydār idüp sizleri anlar ile ve anları sizler ile dā‘imā müşerref (9) ü mesrūr ve mübteḥic ü pür-ḥubūr eyleye. Āmin Rabbe’l-‘ālemīn. ‘Ammā efvāh-i ricālden ... İläḥire.

32. Mektup²

(10) Rüstem Pāşā sulṭānına gönderilen ‘azānāmedür

(11) Dürret-i iklilü’l-‘azameti ve’l-celāl ve ḡurret-i cebinü’l-‘izzeti ve’l-iḳbāl meliketü’l-melikāt melekiyyetü’l-melekāt (12) ‘aliyyetü’z-zāt şafiiyyetü’ş-şifāt zātü’l-‘ulā

¹ bkz. yukarıda, 3. Mektup.

² 32. İ17a.

10 sulṭānına: ḥātunına İ / ‘azānāmedür: ‘azānāme şüretidür İ.

ve's-sa'ādāt sülâletü's-salṭanati'l-'uzmâ (13) neticetü'l-hilâfeti'l-kübrâ el-muhtaşşatü bi-mezîd 'inâyetü'l-Melikü'd-Deyyân cenâb-ı sulṭân-ı 'azîmetü'ş-şân ḥalledallâhu ta'âlâ (14) eyyâme devletuhâ ilâ-inşirâmi ḥabli'd-duhûri ve'l-elmân ḥazretlerinüñ maḥfil-i refîc-i 'azamet-nişân (15) ve meclis-i menîc-i celâlet-'ünvânlarına fünûn-ı i'zâm u iclâl ve şunûf-ı zara'at ü ibtihâlle (16) da'vât-ı ihlâs-âyât ve taḥiyyât-ı ihtîşâş-gâyât ithâf olındukdan soñra inhâ'î fakîr budur ki (17) istimâc olandır ki zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve ḥâṭır-ı 'âṭır-ı 'uṭârid-naẓırdan cenâb-ı ḳuds-âşyân (18) cennet-mekân merḥûm mebrûruñ ... İlähire.

33. Mektup¹

Vezîr-i a'zamâ izhâr-ı şükr ü imtinân için yazıldur

(19) Mevḳıf-i refîc-i 'azamet-penâh ve maḥfil-i menîc-i celâlet-destgâh ḥalledallâhu ta'âlâ eyyâme sa'âdetuhu (20) ilâ-âhiri'd-dehri ve müntehâhu cenâb-ı şerifine hezârân hezâr merâsim-i tevḳîr ü ihtirâm ve levâzım-ı (21) iclâl ü i'zâm ile dürer-i da'vât-ı ihlâs-âyât-ı verdiyyetü'n-nefehât ve gurer-i taḥiyyât-ı vâfiyât-ı [15b] ihtîşâş-gâyât-ı rindiyyetü'n-nesemât nişâr ḳılındukdan soñra inhâ'î zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ü müşteri-tedbîr (2) ve inbâ'î ḥâṭır-ı 'âṭır-ı 'uṭârid-te'sîr budur ki ol ufḳı sa'âdet ü iḳbâl ve maşrıḳ-ı siyâdet ü ifzâl (3) maṭla'î-ı âftâb-ı faẓl-ı İläh neyyir-i a'zam-ı celâlet ü câh merci'î intizâm-ı devlet ü dîn mesned-i ittizâh-ı şer'î mübîn (4) mev'il-i ḥall ü 'ıḳd-ı küll-i umûr muḳtedâ-yı emâşil-i cumhûr cenâb-ı şâmiḥu'l-eyvân ve râsiḥu'l-erkânlarından (5) şevâriḳ-ı envâr-ı 'inâyet-i Ḥudâvendî sâṭır ve bevâriḳ-ı âşâr-ı ḥimâyet-i ser-bülendî lâmi' olup (6) şevâfi'î birr ü ihşân-ı bende-nüvâzî ve bedâ'îc-i lutf-ı bî-kerân-ı çâre-sâzî ḳırup rebîb-i ni'met (7) ve rehîn-i ḥidmet-i birâder-zâdedür. Dervîş Meḥmed bendeleri ḥâkden aḳşâ-yı me'âric-i 'izzete ref' buyurılmış (8) cenâb-ı Refîc'ü'd-derecât ve Mucîbü'd-da'vât celle celâluhu ve 'amme cemî'î'l-'âlemîne nevâluhu ḥazreti ol cenâb-ı celîlü'l-miḳdâr (9) ve cemîlü'l-âşâruñ 'ömr ü devletlerin dâ'im ve 'izz ü şevketlerin ḳâ'im idüp sürâdikât-ı câh u celâllerin (10) fark-ı ferḳadeyne hem-ser ve rivâḳ-ı ḥaşmet ü iḳbâllerin seb'ıtbâḳdan berter idüp cemîc-i maḳâşid-ı 'aliyyelerin (11) ḥuşûle ḳarîn ve kâffe-i merâşid-ı seniyyelerin vuşûle rehîn idüp aṭnâb-ı ḥıyâm-ı 'izzetlerin evtâd-ı ḥuluvvda (12) merbûṭ u ma'ḳûd ve sâye-i sa'âdet-i rûz-efzûnların basîṭ-i 'âleme mebsûṭ u memdûd ide. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn. (13) Birâder-i merḥûmuñ ... İlähire.

¹ 33. İ17b.

12 yâ: İ-

34. Mektup¹

Vezîr-i a'zam tarafından taleb-i du'â için gelen mektûb cevâbıdır

(14) Budur ki ol ma'la⁻¹ âftâb-ı lu'f-ı İllâh neyyir-i a'zam-ı celâlet ü câh cenâbından bu 'âkif-i şavma'a-i ihlâş (15) ve mücâvir-i hânkâh-ı ihtişâşa kitâb-ı kerim-i berâ'at-nesim ve hitâb-ı vesim-i vâcibü't-ta'zîm vârid olup (16) tazâ'if-i şerîfesinde münderic olan inbâ⁻²-i behcet-nümâ ve ihbâr-ı sa'âdet-efzâ telâkkî olunmağla mü'tâla'a-i (17) tal'at-i hümâyün-falden dūr ve müşâhede-i cemâl-i bedî'u'l-mişâlden mehcūr olmağ ile vâlih ü hayrân olan (18) dil-i hazîn ve cân-ı gâmgîne hayât-ı tayyibe müyesser olup ekâşi-i medâric-i behcet ü sürûra irtikâ ve e'âlî-i (19) me'âric-i ferhat ü hubûra i'tilâ olup Hakk sübhânehu ve ta'âlâ hazretine hamdler kılındı. Hemîşe ahbâr-ı (20) meserret-âşârînuz istimâ'ı ile mesâmi'-i âfâk müşerref olmağdan hâli olmaya. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn. (21) Ba'dehu ma'âvi-i kitâb-ı kerimde te'yîd-i dîn-i İslâm ve teşyîd-i şer'-i seyyidü'l-enâm bâbında kavlen ve fi'len [16a] sa'y olunmağâ işâret buyurulmuş 'ilm-i 'âlem-ârâya hâfi olmaya ki ol bâbda tâkşire imkân yokdur. (2) Nice müslim ola ki bunuñ gibi hutûb-ı hâ'ilenüñ ve kürüb-ı nâzilenüñ def'i için Hakk ta'âlâ hazretine ibtihâl (3) ü tazarru'da bezl-i mağdūr ve şarf-ı meysūr eylemeye. Bizüm mağdūrumuz Hakk sübhânehu ve ta'âlâ hazretine hu'zū' (4) u münâcât ve huşū' u da'vâtdur. Egerçi evzâr-ı evzâr ile mündess olmağın cenâb-ı Kudse teveccühe (5) yüzümüz yok. Da'vâtmuzuñ kabûle liyâkati yok. Lâkin gayrı melce' ü ma'âzımız ve mesned ü melâzımız yok ki aña (6) ilticâ idevüz. Mâ-dâm ki kayd-ı hayât olavuz 'ubûdiyyet yüzün türâb-ı mezellete sürüp leyl ü nehâr qar'-ı (7) bâb-ı münâcât itmekden hâli olmazuz vallâhu'l-Müste'ân. Şeyh Muhyî'd-dîn-i 'Arabî nakl ider ki hüccâc (8) içinde 'Arafât'da bir pîr gâyet şevk u harâret ile bir vechle lebbeyk çağırur idi ki ehl-i cem' aña gıbta (9) iderler idi. Ehl-i mükâşefeden bir kimesne gelüp: "Yâ Şeyh kendiñe zağmet virmeseñ olmaz mı? Çendân fâ'ide (10) dağı añlamadım. Sen her lebbeyk didükçe muğâbelesinde redd olup lâ-lebbeyk âvâzı gelür" didükde "Ey oğul (11) sen ol âvâzı şimdi işitdiñ ise ben anı yetmiş yıldır ki işidürin ammâ nicedin gayrı ilticâ idecek (12) Rabbüm yok ki aña ilticâ idem" diyüp ağladuğda lebbeyk hitâbı geldi dir. Mercûdur ki Hakk sübhânehu ve ta'âlâ (13) hazretinüñ nefehât-i rahmetinden bir nefha-i 'amîmetü'l-berekât zühür idüp zulümât-ı zünüb u ma'âşi ile teng ü târ (14) olup hicâreden eşedd olan kalb-i kâşimūze rikât ü incilâ müyesser idüp Cenâb-ı kudsine (15) münâcâta liyâkât u isti'dâd idivire. Âmin Rabbe'l-'âlemîn.

¹ 34. İ17b.

35. Mektup¹

Vezîr-i a'zam mektûbına cevâbdur

(16) Mevķıf-i refî'î 'azamet-penâh ve maħfil-i menî'î celâlet-nigâr şeyyedallâhu ta'âlâ de'â'im-i mecduhu ilâ-yevmi'l-ķarâr (17) cenâbına dűrer-i da'vât-ı űafiyât-ı ihlâű-âyât ve ğurer-i taħıyyât-ı vâfiyât-ı ihtişâű-ĝâyât ihdâ kılındukdan űofıra (18) inhâ'î risâle-i du'â budur ki ol bercîs-i burc-ı ihtişâm ve nâhîd-i evc-i ihtirâm cenâbından (19) bu 'âkif-i űavâmi'î ihlâű ve muķîm-i ħanķâh-ı ihtişâű cânibine űevâriķ-ı envâr-ı 'avâtıf-ı 'aliyye sâtı' (20) ve bevâriķ-ı âűâr-ı 'avârif-ı seniyye lâmi' olup fihrist-i ceride-i berâ'at 'ünvân-ı űaħıfe-i belâĝat (21) a'nî raķamzede-i kilk-ı ğüher-bâr ve nigâűte-i ħâme-i bedâ'î'niűâr vârid oldı. Ħîn-i vűrűdında aķsâ-yı [16b] merâtib-i sűrűra irtikâ olup tazâ'ıf-ı ğevher-feűânında műnderic olan aħbâr-ı 'âfiyet-ı (2) 'unűur-ı latif ve enbâ'-ı tezâ'üf-ı ķadr-i műnif telâķķi olındukda âyât-ı ħamd-i Rabbânî tekrâr olındı. (3) Hemîűe istimâ'-ı aħbâr-ı sa'âdetiñűz ile ğuű-ı hűű-ı cihâniyân ve mesâmi'î zemin ű zamân műűerref (4) olmakdan ħâlî olmaya. Âmin Rabbe'l-'âlemîn. Ma'âvî-ı kitâb-ı kerimde du'â-yı devlete műdâvemem-i iűtigâl (5) sipâriű buyurulmuş 'ilm-ı muħıte rűűendűr ki ol bâbda tenbîhe ħâcet ve iűârete zarűret yokdur. (6) Tezâ'üf-ı devlet ű ikbâl ve tezâħűm-ı ħidmet ű iűtigâl ħaberi ğelűp imdâd-ı Rabbânîye ihtiyâcîñűz (7) daħı műtezâ'ıf olduĝı ma'ľűm olalı vazife-i râtibeműz olan da'vât-ı devletiñűz taz'ıf (8) ű teķűir olınmışdur. Mâ-dâm ki menzil-ı ħayâtda muķîm ve dest-i meķârihden seliműz du'â-yı devletde devâm (9) ve maķâm-ı ihlâűda kıyâm űzerineyűz. Vallâhi subĥânehu ve ta'âlâ necelled tilke'l-'atebeti'l-'aliyyeti menâĥu'l-meűâliħi (10)'l-cumhűr maűrűfen 'an-nevâħihâ űavârifu'd-duhűr. Âmin Rabbe'l-'âlemîn. Ed-dâ'ıyi'l-muħliűi'l-faķir Ebu's-su'űdi'l-ħaķir 'afâ 'anhu.

36. Mektup²

(11) űeh-zâde ħ'vâcesine irsâl olınan mektűbdur

(12) Maħfil-i űerif-ı fazâ'il-nigâr ve nâdi-ı műnif-ı efâzıl-medâra űebbitullâhi ta'âlâ kavâ'ide 'izzuhu mede'd-duhűri (13) ve'l-a'űâr dűrer-i da'vât-ı űafiyât-ı verdiyyetű'n-nefeħât ve ğurer-i taħıyyât-ı vâfiyât-ı rindiyyetű'n-nesemât niűâr (14) kılındukdan űofıra inhâ'î ruķ'a-ı taħıyyet u du'â budur ki "ħayru'l-uműri evsâtaħâ"³ maźműn-ı űerifi műcibi

¹ 35. İ18b.

15 Vezîr-i a'zam mektubına cevâbdur: Vezîr-i a'zama mektűb cevâbdur ki yazılmışdur İ.

16 'azamet-penâh: 'azamet-medâr İ.

² 36. İ19a.

³ "İűlerin hayırlısı ölçűlű olanıdır."

üzere (15) her emr hayr-ı mahz ve nef-i baht ise dağı kader-i ma' hüddan efzün ve dâ'ire-i rüsüm u hudüddan (16) birün olmak himây-ı hikmetden hâric idügi zamir-i münir-i 'u'ârîd-te'sîre püşide degül iken dâ'î-i (17) devlet-h'âh Mehmed muhlîşîñüz hakkında sâbıkan ve lâhıkan müntehâ-yı eb'âd ve merâtib-i a'dâddan mütecâviz âşâr-ı lu'f (18) u ihsân ibraz kılındüğundan gayrı hâlen cenâb-ı bercis-i burc-ı şalţanat-ı zâhire ve nâhid-i evc-i (19) hilâfet-i bâhire ma'fla'î âftâb-ı fa'zîl-ı İlâh neyyir-i a'zam-ı celâlet ü câh halleddallâhu ta'âlâ eyyâme salţanatuhu'l-'uzmâ (20) mâ te'âkubu'l-eyyâmî ve's-sunün ve ecriye a'şkâmı hilâfetuhu'l-kubrâ fi-a'ktâri'r-rub'î'l-meskün hazretleri (21) cenâb-ı refi'ü'l-kıbâblarından zamîme emrinde kitâb-ı kerim-i celilü'l-mikdâr ve hitâb-ı vesim-i celilü'l-âşâr [17a] işdâr buyurulmuş hu'zür-ı pür-nür-ı haşmet-penâhlarında gün-â-gün şermende olduk. Mehmed rebib-i ni'met ve rehîn-i (2) hizmet bende-i bi-minnetleridür. Akşâ-yı medâric-i kemâli ve a'lâ-yı me'âric-i âmâli hâk-pây-i sa'âdet- (3) penâhlarından silsile-i 'übüdiyyetlerine intizâmdur. Ol sa'âdete fâ'iz olduğdan şoñra ma'flab-ı âher kalmamışdur. Nazm¹:

Hüve'l-'ilmü'l-ferdüllezî leyse li'l-verâ
Sivâ zıllihî fi'l-hâfıkayna [makâm]²
Huve'l-maksadi'l-akşâ fe menzellezî leh
Sivâ neyluhu fi'l-'âlemine merâm³

Bu za'ifüñ dağı devâm-ı 'ömr ü devlet-i hümayün ve kıyâm-ı hıyâm-ı 'izz ü sa'âdet-i rüz-efzünlarından gayrı ma'flab olmaduğı zamir-i münire inhâ olınmışdur. Yine tekrar-i minnet ve tecdid-i vaşıyyet olunur ki ma'flil-i şeriflerinde bu fakiri şermendelikden şıyânet idesiz. Rûzî tazarru' ...

37. Mektup⁴

(4) Ka'be-i Mu'azzamanuñ ba'zı ahvâli sultânlar tarafından şorılduğda yazılan cevâbdur

(5) Yigirmialtıda hâkim-i Mısr-ı mülk-i eşref berr-i sebâ-yı emri ile Ka'be-i mu'azzamanuñ içinde cidâr-ı şerif ile (6) üstüvâneler mâ-beyninde olan mermer kal'

¹ "Nazm ... Rûzî tazarru'" kısmı derkenarda yer aldığundan dolayı satır numarası verilmemiştir.

² Bu şiirin benzeri aşağıda yer aldığı için orada yer alan bu kelime buraya konuldu. Bkz. aşağıda, 68. Mektup.

³ "O, bilinen tek bir şeydir ki doğuda ve batıda onun gölgesinden başka bir şey yoktur. O, en yüce gayedir ki alemde ondan başka amacı olan ona ulaşamaz."

⁴ 37. İ19b.

4 yazılan cevâbdur: yazılandur İ.

olnup altı ıslâh u ta‘mîr olnup yine aķ kirec ile yirine (7) vaz‘ olnup ve cidâr-ı şerîfde dağı ba‘zı mermerlerde hâlel müşâhede olnup ve ba‘zı ĥarâb olmağın (8) ta‘mîr ü ıslâh olnup bâb-ı Ka‘be-i mu‘azzamanuñ muķâbelesinde bir mermere “taķarrebe ilallâhi ta‘âlâ bi-‘imâreti ruĥâme (9) hâze’l-beyti’l-mu‘azzami’l-‘abdi’l-faķır ilallâhi ta‘âlâ el-mülki’l-eşrefi berr-i sebâ-yı mürid” yazılmışdur. Bir def‘a dağı (10) beyt-i mu‘azzamanuñ üstüvânelerinuñ biri eskiyüp tebdîle muhtâc olup bir yeñi üstüvâne ihzâr olnup (11) eski giderilüp bu yirine vaz‘ olunmak ĥaşd olnup bir miķdâr uzun gelmegin tekrâr kesüp (12) yirine vaz‘ itmege zamân müsâ‘ade itmeyüp aĥşâm irişüp gice ile bâb-ı Ka‘be açılmak mümkün olmaduğı (13) sebebden üstüvâne inĥirâf üzerine tayanı konulup ĥıķılup gidilüp irtesi ‘ale’s-seĥer bevvâblar (14) gelüp bâb-ı şerîf fetĥ olunduķda üstüvâne tamâm-ı istikâmet üzerine yirine varmış bulnup (15) ‘âmme-i nâs Ka‘be-i mu‘azzamanuñ kerâmet-i ‘uzmâsını müşâhede itmişlerdür. Ve dağı mizâblaruñ birin (16) râmışt vaz‘ itmişdür ki Ka‘be-i mu‘azzamada ribât-ı meşûrı vardır. Andan soñra beşyüzotuz (17) yedi târiĥinde ĥalife-i Muķtefi-i ‘Abbâsi vaz‘ itmişdür. Beřyüzķırķbir târiĥinde ĥalife-i (18) Nâşır-ı ‘Abbâsi vaz‘ itmişdür ki Sekizyüzyigirmialtı târiĥinde mevcûd olan ol mizâbdur ki (19) ismi üzerine yazılupdur, aĥaç oluķdur, dört zirâ‘dan uzundur, özi raşâşla ĥaplıdur, (20) taşrada görinen cânibi gümüşle yaldızlıdur.

38. Mektup¹

Sultân Selîme şeh-zâde iken gönderilen mektûbdur

(21) Ĥaķķ sübhânehu ve ta‘âlâ ĥazreti evliyâ-yı şer‘-i metîne buyurduğı va‘d-i kerîm ve a‘dâ-yı dîn-i mübîn ĥaķķında [17b] buyurduğı va‘id-i ‘azîm muķtezâsı üzere mebdâ‘-i ihtilâl-i nizâm-ı ‘âlem ve menşe‘-i fesâd-ı aĥvâl-i ümem (2) olan ma‘den-i bağı vü ‘udvân ve menba‘-i ‘utuvv u tuĥyânı aĥsen-i vücûh-ı lâ‘iķa ve eyemen-i evzâ‘-ı râ‘iķa (3) üzerine bi’l-külliyeye ĥal‘ u kam‘ buyurduğı ni‘met-i ‘uzmâ ve ‘aĥiyye-i kübrânuñ şükrinde bezl-i meĥûd ve sa‘y-i (4) belîg-i nâ-maĥdûd buyurilup belki izĥâr-ı ‘ac ü ĥuşûr ve ibdâ‘-ı vehn ü fütür buyurilup ol ni‘met-i (5) celîlenüñ ĥuşûlindeki gibi şükrinde dağı cenâb-ı Kibriyâdan istimdâd buyurıldığı müşâhede vü müţâla‘a (6) ĥılunduķda âyât-ı maĥâmid-i Rabbâniyye tekrâr ve da‘vât-ı devlet-i rûz-efzûnıñuz bî-şümâr ĥılandı. (7) Ĥaķķâ mesâlik-i şükrinde kâffe-i enâm ‘âciz ü ĥaşır ve beydâ‘-i ĥamdinde cumhür-ı ĥavâşş u ‘avâmm hâ‘im (8) ü ĥâ‘ir olıcaķ na‘mâ‘-i ‘uzmâ ve âlâ‘-i kübrâdur ki ĥazret-i Feyyâz-ı muţlaķ ifâza buyurdı. Ĥamd ü minnet (9) ve şükr-i bî-ĥâyet tâb-ı rûz-ı sâ‘at cenâb-ı ref‘inedür. Silsile-i esbâbda muntazam olan bendeleri (10) dağı iķâmet-i merâsim-i ĥidmetde ve edâ‘-i ĥuķûķ-ı ‘ubüdiyyetde taķşir itmediler şükrullâhi ta‘âlâ

20 gönderilen: yazılan İ.

¹ 38. İ19b.

mesâ'iyehumu'l-cemîle. (11) Lâkin rebîb-i ni'met-i 'uzmâ ve rehîn-i hizmet-i 'ulyâ mukemmeli'l-ḥalkı bi-ḥusni'l-edeb mubâreku'l-ismi e'azzü'l-laḳab (12) 'Alî Ağa bendeleriniñ hizmet-i 'illet-i tâmmenden cüz'-i aḥyar gibi serî'u't-te'sîr vâkı' olmuşdur. (13) Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ḥazreti ber-ḥordâr eyleyüp zıll-i hümâyün ve sâye-i devlet-i rüz-efzümñuzda ser-bülend (14) ü sa'âdetmend eyleye ki her faşl u bâbda imdâd-ı 'inâyet-i Rabbâniyye ve is'âd-ı hidâyet-i Sübhâniyye ile ḥâlen (15) ve maḳâlen tamâm-ı ḥüsn-i tedârik ü tedbir ve kemâl-i luḫf-ı edâ vü ta'bîr ile vech-i vecîh ve şân-ı nebîh üzere (16) şevket-i ḥilâfet-i bâhireyi iş'âr ve kuvvet-i kâhire-i salṭanat-ı zâhireyi izhâr idüp ḳalbini (17) bî-iḥtiyâr celb ü teşhîr eylemişdür. Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ber-hordâr idüp zıll-i zalil-i hümâyün ve sâye-i sa'âdet-i (18) rüz-efzümñuzda mümtâz u ser-efrâz eyleyüp zıll-i vücûd-ı şerîfiñüzi mefâriḳ-ı 'âlemîn üzerine memdûd ḳılıvire.

39. Mektup¹

(19) Şeh-zâde ḥ'âcesi 'Aṭâullâh Efendiye gönderilen mektûbdur

(20) Bundan aḳdem müsvedde cenâb-ı refî'e ref' olınuḳda ruḳ'a-i du'âda ḥâtır-ı fâtiriñ aḳşâ merâmı ne (21) idüḡi hizmet-i 'aliyyeye iş'âr olınuḡından ḡayrı şâhibü'n-nesebi'z-zâhiri's-sâmî ve'l-fazlı'l-bâhiri [18a]'l-'ışâmî Mevlânâ Pîr Aḫmed Çelebi hizmetleri ile zamîr-i münîr-i müşteri-tedbire tafşilen i'âm olunmuş idi. (2) Bu za'îfün ḳadr-i vażî'i ilḳâ olınuḡ ol cenâb-ı Celîlün şân-ı refî'i mücibi üzere (3) ḥudûd-ı taḫrîr ü taḳrîrden mütenâ'î aḳkâm-ı birr-i nâ-mütenâhî işdâr buyurılıp sevâbıḳ-ı mevâ'id-i (4) seniyyeleriniñ biñde biriniñ ḥuḳûḳ-ı şükrin edâda 'âciz ü ḳâşır ve ḥâ'im ü ḥâ'ir iken levâḫıḳ-ı (5) 'avâ'id-i 'avârif-i behiyyeleriniñ feyezânıyla bu ḳaṭre-i ḥâk-âlüd ḡarıḳ-ı biḫâr-ı ḥaclet ü ḫayret olmuşdur. (6) Lâ-cerem dergâh-ı 'âlem-penâh-ı mücibü'l-muḫtarrini izâ da'âhu cenâb-ı refî'ine dest-i tazarru' u ibtihâl (7) ref' ve cebîn-i tezellül ü su'âl sâha-i sücûd-ı Sübhânide vaż' olınuḡ rüz u şeb ḳar'ı bâb-ı (8) zarâ'at u münâcât olınuḡ ki meṭâlib-i dîniyye vü dünyeviyye ve me'ârib-i evleviyye vü uḫreviyyeden ḫâtır-ı (9) 'âtır-ı 'uṭârid-naẓîrlerine ḫuṭûr eylemez. Maḳâşid-ı 'âliye vü merâşid-ı sâmiyelerin müyesser eyleyüp (10) zılâl-i eyyâm-ı hümâyünların meşâriḳ u meḡâribe memdûd ve aṭnâb-ı ḫıyâm-ı devlet-i rüz-efzünların (11) evtâd-ı ḫuluvvda ma'ḳûd eyleye. Âmin.

¹ 39. İ20a.

19 'Aṭâullâh: iken 'Aṭâ İ.

40. Mektup¹

Kazî'askere Şeyh İbrâhîm için yazalandur

(12) Maḥfil-i refî'-i sa'âdet-medâr ve meclis-i menî'-i celâlet-nigâr mehedallâhu ta'âlâ kavâ'ide izzuhu mede'l-edvâr (13) cenâbına dürer-i da'vât-ı şâfiyât-ı muḥlişâne ve ğurer-i taḥiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne ithâfindan soñra (14) inhâ'-i risâle-i du'â budur ki zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve ḥâtır-ı 'âtır-ı müşteri-tedbir tefahhuş-ı aḥvâl-i eḥibbâya (15) tevcîh buyurılır ise bi-'inâyetillâhi sübhânehu ve ta'âlâ meyâmin-i himem-i 'ulyâ ile selâmet ü 'âfiyet üzerine (16) da'vât-ı devlet-i ebed-peyvende müdâvim-i mülâhaza buyurıla. Ehâdiş-i şevḳ u ğarâm ve aḥbâr-ı vecd (17) ü uvâm niḫâḳ-ı taḳrîr ve dâ'ire-i taḥrîrden mütecâvizdür. Cenâb-ı Rabbü'l-erbâb 'azze sulṭânuhu (18) dergâh-ı 'âlempenâhından mes'ûldür ki aḥsen-i vücûh-ı râ'ika ve eyemen-i aḥvâl-i lâ'ika üzerine müṭâlâ'a-i (19) ṭal'at-i hümâyûn ve müşâhede-i cemâl-i sa'âdet-füzûn ile müşerref ü müsta'idd olmamuzu müyesser buyura. (20) Kaşaş-ı ğuşaş-ı düri ve ḥikâyât-ı nikâyât-ı mehcürü bi'z-zât edâ olma bi-fazlillâhi 'azze ve celle. Ba'dehu inhâ'-i (21) ḥidmet-i sâmirütbet budur ki bundan aḳdem cenâb-ı cennet-mekân-ı ḳuds-âşyân el-muḥtassati bi-mezîdi'r-rîzvân [18b] sulṭân-ı 'azîmetü'ş-şân 'amîmetü'l-birri ve'l-iḥsân ḥazretlerinüñ medrese-i şeriflerin ki rehîn-i ḥidmet-i (2) 'ulyâñuz ve rebîb-i ni'met-i 'uzmâñuz Mevlânâ Şeyḫ İbrâhîm du'â-güyîñuza şadaḳa buyurup efrûḫte- (3) çerâĝîñuz ḳılıp soñra mevâ'id-i iḥsânîñuzı mütevâtîr idüp tekrâr teraḳḳî itdürüp ḳat ḳat (4) iḥsânîñuz olmaĝla eḫaşş-ı ḥavâşş-ı 'abîdîñuzden iḥşâ buyurmış idîñüz. Ḥaḳḳâ mezkûr du'â-güyîñuz (5) daḫı ḥuḳûḳ-ı iḥsânîñuzı yirine getürmekde ve ni'metleriñüzüñ şükrinde taḳşîr itmeyüp gice gündüz (6) du'â-yı devletîñüze müdâvemet üzerine medrese-i şerîfede bir mertebede şuĝl ü cem'iyet idüp (7) ḥidmet itmiş idi ki medrese-i şerîfenüñ 'unvânın tamâm-ı tekmîl itmiş idi. Soñra mezbûr du'â-güyîñuzdan (8) alınup bir denî şaḫşa virildi. İki yıl miḳdârı olmışdur ki medrese-i 'aliyyetü'ş-şânüñ nâm u nişânı (9) belürsüz olup ne 'indallâhi ta'âlâ ecr-i cezîl tevaḳḳu' olunur ne 'inde'n-nâs zîkr-i cemîl ile tezekkür olunur (10) oldı. Min-ba'd daḫı bu aşl-ı ednâya virilürse merḫûmenüñ şân-ı şereflerine ḫalel-i 'azîm virür. (11) Mercûdur ki bu bâbda âşâr-ı himem-i 'âliyyetü'l-miḳdâr ibrâz buyurıldı. Medrese-i şerîfeyi o maḳûle erâzil (12) eli irişmek mertebesinden def' buyurılıp eşrâf-ı 'ulemâya virilür pâyelerden itmege ğâyet (13) buyurıla. Hemîşe sa'âdet ü iḳbâl mütezâyid-bâd bi-Rabbî'l-'ibâd.

¹ 40. İ20b.

11 yazalandur: yazılan mektûbdur İ.

41. Mektup¹

(14) Evkâf-ı Mıŝriyye için yazılan fetvâlara dağl idenlere cevâb-ı müskitdür

(15) Ba‘dehu eşnâ‘-i sûtür-ı kitâb-ı miskîn-nikâbda sâbıkan evkâf-ı Mıŝriyyenüñ ba‘z-ı aĥvâli ĥuŝuŝında (16) virilen ecvibeye müte‘allık ba‘z-ı maĥâlât tazmîn buyurulmuş ‘ilm-i ‘âlem-ârâya ĥâfi olmaya ki ecvibe-i (17) merĥûme ol diyâr-ı celiletü’l-miĥdâr lâ-siyemmâ Ĥaremeyn-i muĥteremeyn zâdehumullâĥ sübhânehu ŝerefen ve kerâmeten (18) ehlinüñ vazî‘ u refi‘ mezheb-i Ĥaĥĥ-ı manşûr ve meslek-i beyyin-i meŝĥûr üzerine kendilere fâ‘iz (19) olı gelen mevâ‘id-i ni‘am kimden idügin bilüp da‘vât-ı devlet-i sultâniyye muzâ‘if olmaĥ recâsına (20) işâret-i ‘aliyye ile tahrir olınup sebebi dağı sâbıkan Bağdâd ĥâkimi olan Mevlânâ Muŝliĥu’d-din (21) idügin ve ne keyfiyyetle vâkı‘ olduĥın dâ‘i-i devlet-ĥvâĥ ve muĥliŝ-i bî-iŝtibâĥ Mıŝır ĥâkimi du‘â [19a] güyüñuza tafşil olunmuşdur. Bu maĥûle ĥâyet-i ĥamîde ve netice-i pesendide taĥŝili için tertib (2) olınan muĥaddemâtı ba‘z-ı cehele ŝafâları zu‘mınca ta‘kis idüp naĥiz-i maĥlûbı intâc itmek (3) emr-i bedi‘dür. ‘İlm-i münire ĥâfi degüldür ki diyâr-ı Rûmda Ĥaramanoĥlı ve Germiyânoĥlı ve Aydın ve (4) Mentеше gibi ba‘z-ı ednâ ĥâlli mülük-i ĥabâ‘il ve anlaruñ ĥavâŝisi itdükleri evĥâfuñ ‘âmmesinüñ ĥâŝılları (5) arâzinüñ ĥarâc-ı muvazzafı ve ĥarâc-ı muĥâsemesi belki ba‘zında beytü’l-mâl ve mâl-i ĥâ‘ib ü âbıĥlar bile (6) ĥâŝıl kayd olunmuşdur. Vâkıflarınuñ ĥâli böyle iken ve maŝraflarınuñ ba‘zı dağı mu‘teddün-bih degül iken (7) ve vâkıyyeleri muĥtell ü muĥabbaĥ iken aşlâ birine ta‘arruz olunmayup salâtin-i Mıŝruñ eşref-i biĥâ‘ (8) ehline vaĥf itdüĥi nesneye cânib-i Sultâniden dađl ihtimâli olur mı? Eŝhedü billâĥ ki (9) kâffe-i ‘ulemâ ittifaĥ eyleseler bir ĥabbe ve ŝiŝe naĥŝına ihtimâl yoĥdur.

42. Mektup²

Rüstem Pâşâ ĥâtumna Aĥmed Çelebiye medrese virildükde yazılan mektûbdur

(11) Zamîr-i münîr-i ‘âlem-ârâya püşide olmaya ki bu dâ‘i-i kemîne ve muĥliŝ-i dirîne ol dergâĥ-ı celilüñ ĥadimî (12) devlet-ĥvâĥı olup âbâ‘-i ‘ızm ve ecdâd-ı fiĥâmıñuzuñ ‘aşr-ı şeriflerinden ĥalmıŝ dâ‘iñüz oĥlı (13) dâ‘iñüzdür. Cedd-i a‘lâ vü a‘zamıñuz merĥûm u mebrûr Sultân Bâyezid Ĥân ‘aleyhi’r-rahmeti ve’r-rızvân (14) ĥâzretlerinüñ mübârek ellerin öpmek şerefi ile müşerref olmuş tâ‘ife-i ‘ulemâ vü meşâ‘iĥda

¹ 41. İ21a.

² 42. İ21b.

bu fakîr ile (15) birâderüm Şeyh du‘â-güyıñuzdan gayrı kimesne kalmamışdur. Devletiñüz du‘âsı üzerimüze vazîfe-i dâ‘ime (16) ve farîza-i lâzimedür. Mâ-dâm ki menzil-i cihânda muķim olavuz cemî‘-i silsilemüz ile ve etbâ‘ u eşyâ‘ımız (17) ile da‘vât-ı devletiñüz enîs-i cân u vird-i lisânımızdur. Egerçi kâffe-i nâs ‘atebe-i ‘aliyyeñüzüñ (18) du‘âcılarıdır. Ammâ şâyed gayrılarıñ her birinüñ der-i devletiñüzde bir dünyevi murâdı var ola. (19) Bizüm murâdımız hemân devâm-ı devletiñüz ve beķâ‘-i sa‘âdetiñüzdür. Huşuşen geçen iki yıl içinde Hakk sübhânehu (20) ve ta‘âlâ hazreti dergâh-ı refî‘ine bu ‘ahd üzerine tazarru‘ u ibtihâl olınmışdur. Hezârân hezâr (21) hâmdler ve şükrler ol Hakk-ı bî-çün ve Hallâk-ı ‘âlem-i kün feyekün hazretine ki dergâh-ı ‘izzetine yüz sürüp [19b] gice gündüz münâcât kapusın bekleyen kulların mahrûm eylemeyüp devlet ü sa‘âdetiñüz günlerin gösterdi. (2) Bunüñ devâm u beķâsından gayrı aşlâ bir maṭlab u merâmımız yokdur. Bu ni‘met-i celîle ile müteselli vü mütemetti‘ olup (3) devâmı vü sebâtı için rûz u şeb Hakk sübhânehu ve ta‘âlâ hazretine tazarru‘lar olınup sâ‘ir meṭâlibden bir maṭlab (4) hâṭıra huṭür itmez iken cenâb-ı nâmûs-ı esrâr-ı salṭanat-ı zehrâ ve kâmûs-ı bihâr-ı hilâfet-i ğarrâ emîn-i (5) dîn ü devlet ve yemîn-i mülk ü millet rûkn-i râsih ve ‘ilm-i şâmiḥ Âşaf-ı Cem - iktidâr a‘nî cenâb-ı (6) vezîr-i Ferîdün-vaķâr hazretleri mefâḥir-i ‘aliyye ve me‘âşir-i seniyyeleri muķtezâsınca ebvâb-ı ‘inâyet ü ihsânların (7) meftûḥ-ı ḳulüb medrese-i şerîfe-i ‘aliyyetü’ş-şân ve rif‘atü’l-ünvânların ḳadimî rebîb-i ni‘met ve rehîn-i (8) ḥidmetleri olan Aḥmed bendelerine şadaķa buyurmışlar. Hakk sübhânehu ve ta‘âlâ hazreti celle celâlühu cümleñüzüñ (9) sa‘âdetlerin müstedâm ḳılup cenâb-ı sulṭân-ı rûy-ı zemîn ve ḥalife-i Rabbü’l-‘âlemîn menâṭ-ı (10) nizâm-ı ‘âlem medâr-ı meşâliḥ-i kâffe-i ümem müşeyyid-i erkân-ı şer‘-i mübîn ve mümeḥhid-i aḥkâm-ı dîn-i metîn bâsîṭ-ı (11) bisâṭ-ı emn ü emân nâşir-i aḥkâm-ı ‘adl ü ihsân mâlik-i memâlik-i şarḳ u ğarb müdebbir-i umûr-ı selm (12) ü ḥarb ḥafîz-ı bilâdullâḥ ḥâmî-i ‘ibâdullâḥ a‘nî cenâb-ı sulṭân-ı maşriḳayn ve ḥâķân-ı ḥâfîķayn (13) ḥalledallâhu zılâle vücûduhu’ş-şerîf ilâ-yevmi yüb‘aşûn ve ecriye aḥkâme ma‘deletühu fi-aḳṭâri’r-rub‘i’l-meskûn (14) hazretlerinüñ vücûd-ı şeriflerin dâ‘im idüp sâye-i sa‘âdetlerinde ve pây-e devletlerinde (15) cümleñüzi ‘azîz ü ser-firâz ve cemî-i ehl-i ‘âlemden ‘izzet ile mümtâz ḳılup anları sizüñle (16) ve sizi anlarıñla ve cenâb-ı dürret-i ikلیل-ı ‘azameti ve’l-iķbâl ve ğurret-i cebinü’s-sa‘âdeti ve’l-iclâl (17) sulṭân-ı ‘azîmetü’ş-şân hazretleri ile ve sâye-i silsile-i salṭanatda muntazam olanlar ile (18) ve aḥter-i burc-ı salṭanat-ı zâhire güççek sulṭân hazretleri ile ve neyyir-i felek-i hilâfet-i zâhire (19) sa‘âdetlü şeh-zâdeler hazretleri ile müşerref ü müsta‘idd olmañuz eyyâmını mümtedd idüp zamân-ı medîd (20) ve ‘ahd-i ba‘id birbirinüñ ile müşerref olup cemî‘-i âlâm u eskâmdan ‘işmet ü şıyânet buyura. (21) Âmin yâ Rabbe’l-‘âlemîn

43. Mektup¹

Şeh-zâde cânibine irsâl olunan mektûb şüretidür

[20a] ‘Atebe-i ‘aliyye-i refi‘atü’ş-şân ve südde-i seniyye-i meni‘atü’l-erkân ki mu‘affer-i cibâh-ı cebâbire-i zamân ve mu‘abbel-i (2) şifâh-ı kayâşıra-i zamândur lâ-zâlet a‘lâme rif‘atühu hafıkatu fi’l-hâfıqayn ve lâ-berhat şevâriķı şevketuhu (3) şâriķatu beyne’l-maşrıķayn mü‘eyyedehu bi’t-te’yidâti’r-Rabbâniyye ve maķrûnetühu bi’t-tevfıķâti’s-Sübhâniyye mevâķıf-ı füşhatü (4)’l-eknâfına hezârân hezâr kavâfil-i tevķir ü ihtirâm ve revâhil-i tebcil ü i‘zâm ile cünüd-ı da‘vât-ı ihlâş-(5) âyât ve vüfud-ı taħıyyât-ı ihtişâş-gâyât irsâl olup vezâ‘if-i ħidmet-i zarâ‘at ü ibtihâl üzerine (6) ikâmet olıduķdan soñra inhâ‘-i nâdi‘-i sa‘âdet-medâr u siyâdet-nigâr budur ki sünnet-i seniyye-i cihânbanî (7) ve ‘âdet-i behiyye-i ħâķânî üzere ğamâm-ı ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i ħüsrevânî midrâr ve ķulzüm-i ‘avârif-i seniyye-i sultânî zehĥâr (8) olup bu ‘âķif-i şavâmi‘-i ħumûl ve mücâvir-i zevâyâ-yı za‘f u zübül reşĥa-i aķlâm-ı gevher-bâr ve sâye-i (9) enâmil-i bedâ‘i‘-nigâr irsâli ile ħazîz-i hevândan evc-i âsmâna ref‘ buyurılmış cenâb-ı refi‘ü (10)’d-derecât Rabbü’l-arzı ve’s-semâvâti ‘azzet esmâ‘ihi ve cellet âlâ‘uhu ħazreti ol cenâb-ı celilü’l-miķdâr (11) ve cemilü’l-âşâruñ a‘lâm-ı rif‘atlerin seb‘-tübâķdan berter ve elviye-i ‘izzetlerin fark-ı ferķadeyne hem-ser eyleyüp (12) ħin-i vürüdında sâĥa-i şükr-i Rabbânide ta‘fir-i cibâh u ħudüd ve tekrîr-i ħamd-i nâ-ma‘düd kılıduķdan soñra (13) tazâ‘if-i sa‘âdet-meşĥûnında münderic olan enbâ‘-i sa‘âdet ve aĥbâr-ı selâmet telakķı olınmaĝla (14) ekâşî-i me‘âric-i ‘izzete ‘urüc u i‘tilâ kılındı. Hemişe enbâ‘-i meserret-nümâ ve aĥbâr-ı sa‘âdet-fezâñuz (15) istimâ‘ı ile ķulüb-ı enâm mesrûr ve a‘yun-i a‘yân pür-nür olmaķdan ħâlî olmayup ... İlahire.

44. Mektup²

(16) Mâ-dâm ki benî-nev‘-i insân ‘arza-ĝâh-ı zıll-i zalil-i zıllullâh-i ‘âlem-penâh ile şerr ü zarardan sâye-nişin (17) ve ‘ale’ d-devâm ki a‘yân u erkân-ı serîr ü erâ‘ik mekteb ü mekânda in‘âm u nevâl-i cezil-i pādşâh-ı sa‘âdet-(18) destĝâhla bâ-behcet-i bisâţ ve ħuzûr-ı meķin ola. Ol zât-ı bî-nażîr-i ķader tedbir ve ol cüd-ı (19) pür-cüd u destĝir-i her-faķîr ol

Āşaf-ı şafâ-âyîn ve ol müşîr-i her- ‘izz ü temķin

şadr-ı zî-ķadr-i (20) divân-ı ‘adâlet-bünyânda rükn-i rekîn ve ser-çeşme-i a‘yân-ı her ‘izz ü temķin olup şâĥib-i şâĥibü’l-‘Arab (21) ve’l-‘Acem ve muşâĥib-i ħidmet ü ihtirâm ve ile’l-ümem olmaķdan ħâlî olmaya. Mu‘tekifât-ı mesâcid-i ĥarem-i ķuds [20b] ve eşniye-i

¹ 43. İ22b.

² 44. İ23a.

merdübân-ı ma'âbid-i Ka'be-i ins ki netice-i ma'âz-ı 'ubüdiyyet ü bendegî ve şemere-i şecere-i 'ayn-ı itfâ'at (2) u efgendegîdür. Arâzi-i mu'kaddesede ki mazân-ı icâbet-i kabül-i da'vât ve ma'ân-ı huşûl-i merâdâtür. (3) Şubh u şâm leyâl ü eyyâm belki cemî'-i ezmân ve sâ'ât-i evânda vird-i zebân ve zıkr-i cenân vâki' olmuştur. (4) Berid-i meskenet ü huşû' ve peyk-i keşret-i 'ubüdiyyet ü huşû' ile 'urza-i bârgâh-ı 'azamet ü celâl ve pişgâh-ı (5) hayme-i 'izz ü iqbâl ki turre-i sâyebân-ı menzileti nişâk-ı devvâr-ı eflâkle meşdüd vesa'at-i emân-ı ma'deleti (6) fark-ı firâk-ı ahâli-i sa'at-ı hâk üzerine memdüddür. Tuşfe olmak recâsı ile 'arz olındı. Hemîşe Rabb-i (7) 'izzet ü ceberüt ve 'âlem-i mülk ü meleküt ol südde-i seniyye-i 'âliyetü'ş-şâmı ve 'atebe-i 'aliyye-i (8) sâmiyetü'l-mekânı medâr-ı nizâm-ı 'âlem ve menâf-ı meşâlih-i kâffe-i ümem olmağdan hâli kılmayup rivâk-ı câh (9) u celâlini evtâd-ı huluvvda ma'kûd ve zılâl-i iqbâlini mefâriğ-ı berâyâ üzerine memdüd kılvire. Âmin.

45. Mektup¹

(10) Bu dağı vezîr-i a'zam mektûbına cevâb yazılmışdur

(11) Cebîn-i ibtihâl sâha-i sücüd-ı Rabbânide vaz' olunup ve dest-i du'â vü su'âl dergâh-ı Sübhâniye ref' (12) olunup huşû' u huşû' ile ol cenâb-ı refi'u'l-kıbâbuñ devâm-ı eyyâm-ı devlet-i rûz-efzûn (13) ve kıyâm-ı hıyâm-ı sa'âdet-i meşhûnları için şunûf-ı da'vât ve ulûf-ı tazarru' u münâcât kılınuğdan soñra (14) inhâ'-i fakir budur ki ol ma'la'-ı 'izzet ü celâl ve ufq-ı sa'âdet ü iqbâlden şevâriğ-ı envâr-ı (15) 'inâyet-i büzürgvâri sâti' ve bevâriğ-ı âşâr-ı himâyet-i kâmkârî lâmi' olup bu 'âkif-i şavâmi'-i (16) 'acz ü inkisâr kitâb-ı kerîm-i berâ'at-nizâm ve hitâb-ı vesîm-i vâcibü'l-i'zâm irsâli ile hazîz-i (17) hevândan evc-i âsmâna ref' buyurulmuş fûnûn-ı mevâ'id-i na'mâ'-i fâ'ika ve şunûf-ı 'avâ'id-i âlâ'-i râ'ika (18) mu'kareneti ile nüzül itdükte cenâb-ı Rabbü'l-erbâb celle celâluhu ve 'amme nevâlûhu hazretinüñ sâha-i (19) şükürinde ta'fir-i cibâh u hudüd ve tekrîr-i hamd-i nâ-mahdüd kılınuğdan soñra ma'âvî-i şerîfesinde (20) münderic olan ahbâr-ı sa'âdet-i zât-ı şerîf ve enbâ'-ı 'âfiyet-i 'unşur-ı la'îf telâkki olunmağla (21) aqşâ-yı me'âric-i meserret ü ibtihâca 'urûc olunup âyât-ı hamd-i Rabbânî tekrâr ve da'vât-ı [21a] şükür-i Sübhâni bi-şümâr kılındı. Hemîşe ehadîş-i sa'âdet ü iqbâl ve e'kâvil-i câh u celâliñüz (2) istimâ'ı ile mesâmi'-i zemîn ü zamân müşerref olmağdan hâli olmaya. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn. Ammâ tazâ'if-i (3) hitâb-ı celilde da'vât-ı devlete iştiğâl olunmağ buyurulmuş gâlibâ bu za'if-i nâ-tüvânuñ za'f-ı (4) hâli ve kılllet-i kudret ü mecâli sebebi ile hizmetde nev'an kuşur vâki' olmak ihtimâline binâ'en (5) buyurulmuş ola. 'İlm-i muhi'te pûşide degüldür ki mü'min olan ferâ'iz ü vâcibâtda müsâhele idemez. (6) Egerçi yevmen-

¹ 45. İ23b.

10 vezîr-i a'zam mektûbına cevâb: vezîr-i a'zama cevâb-ı mektûb İ.

fe-yevmen kuvvet-i kemâl za'fda ve za'f-i kemâl kuvvetdedür. Lâkin vazîfe-i dâ'ime ve farîza-i (7) lâzîmemüz olan hîdmet-i du'âda takşîre ruḥşat yokdur. Mâ-dâm ki kayd-ı hayâtda olavuz du'âda (8) kâ'im ve hîdmetde dâ'imüz. Hakk sübhanehu ve ta'âlâ cellet 'azametuhu ḥazreti ḥâkân-ı rüy-ı zemîn ḥalife-i Rabbü'l-'âlemîn (9) ḥalledallâhu ta'âlâ zılâle saltanatuhu ilâ-yevmi'd-dîn ḥazretlerini ve cenâb-ı refî'iñüzi ve ḥaremeyn-i şerîfeyniñüzi (10) hemîşe 'ayn-ı 'inâyâtle melḥûz ve cemî'-i âlâmdan emîn ü maḥfûz kılup hemvâre maḳâlîd-i umûri re'y-i (11) müniriñüze menûṭ ve meşâliḥ-i cumhûri cenâb-ı ḥaṭiriñüza merbûṭ idüp zimâm-ı aḥkâm-ı sultâniyye (12) dest-i kudretiñüze müselleme ü müsahḥar ve 'inân-ı evâmîr-i ḥâkâniyyeyi kabza-i irâdetiñüzde şâbit ü muḳarrer (13) kılup kâffe-i re'âyâ ve 'amme-i berâyâyı kenef-i ḥimâyetiñüzde âsüde-ḥâl ve marzıyyü'l-bâl kılıvire. Âmin.

46. Mektup¹

(14) Bu daḥı vezîr-i a'zama yazılmış mektûbdur

(15) Dest-i tazarru' u ḥuzû' dergâh-ı mücibü's-sâ'ilîne ref' olup vecîhe-i tezelli ü ḥuşû' secdegâh-ı (16) kâziü'l-ḥâcâta vaz' olup ol cenâb-ı celîlü'l-aḳdârüñ devâm-ı eyyâm-ı hümâyün ve kıyâm-ı ḥıyâm-ı sa'âdet-(17) meşḥunları için ibtihâl ü münâcât kılınduḳdan soñra 'arz-ı fakîr budur ki 'inân-ı 'azâ'im-i mâziye ve zimâm-ı himem-i (18) 'âliye yümn ü iḳbâl ve sa'âdet ü iclâl ile şayd u şikâr niyyetine Yanbolı cânibine tevcîh buyurulmuş. (19) Her ḳande teveccüh iderseñüz Hakk sübhanehu ve ta'âlâ ḥazretiniñ tevfiḳi refîḳ ve imdâd u irşâdı hâdi-i ṭarîḳ (20) olup leyl ü nehârda ve ḥazar u esfârda 'ayn-ı 'inâyeti ile manzûr u melḥûz ve 'avn ü ḥimâyeti ile (21) maşûn u maḥfûz olup ol meṭâlibden istifâ'-i ḥazṣ ve ḳazâ'-i vaṭar olıduḳdan soñra ḳudüm-ı devlet-i [21b] ḳarîn ve vürüd-ı sa'âdet-i rehîniñüz ile ḳudüm-ı hümâyün ve nüzül-i sa'âdet-i maḳrûn ile bu diyâr daḥı (2) müşerref ü ma'mur olup âftâb-ı ḥayâtımız maḡrib-i ecelde ḡurûb itmedin müṭâla'a-i ṭal'at-i hümâyünla (3) müşerref ü müsta'idd olavuz. Âmin Rabbe'l-'âlemîn.

47. Mektup²

(4) Ba'dehu tazâ'if-i ḥiṭâb-ı celilde da'vât-ı devlete iştiḡâl olına diyu fermân buyurulmuş. Eger bu za'if (5) ü nâ-tüvânüñ ḳudret ü istiṭâ'atine göre iştiḡâl olınmaḳ buyurulur ise mirâren 'arz olunmuşdur. (6) Mü'mîn olan üzerine farîza-i lâzime olanı fevt ü terk itmek yokdur. Eger ol cenâb-ı refî'uñ (7) kâffe-i ehl-i İslâma ḥuşuşen fırḳa-i 'ulemâya lâ-siyemmâ bu fakîr-i nâ-tüvâna ve müte'alliḳâtına fâ'iz olan fünûn-ı (8) 'inâyet

¹ 46. İ24a.

² 47. İ24b.

ü ihsân ve şunûf-ı devlet-i bî-kerânlarına göre hîdmet ü mükâfât buyurulur ise hûkûk-ı (9) ihsânîmîuz zimmetimüzde ol miqdâr degüldür ki ke-mâ yenbağî şükri ‘uhdesinden hâric olmak mümkün ola. (10) Kağrı biri edâ olunur. Lâ-siyemmâ şimdi şevâfî-i himem-i ‘âliye temhîd-i kavâ'id-i bende-nüvâzî ve revâ'î-i (11) ‘azâ'im-i mâziye teşyîd-i ma'âkîd-i çâre-sâzî kılup rebîb-i ni'met-i ‘uzmâ ve rehîn-i hîdmet-i ‘ulyâ (12) garîk-ı bahr u birr-i ihsân halka-be-güş-ı âstâne-i ‘âlî-şân bende-i muhliş-i kemîne ve çâker-i muhtaşş-ı (13) dirîne Ahmed bendeleri güşe-i kitâb-ı kerimde zîkr buyurulmuş ne kaçredür ki reşha-i hâme-i bedâ'î (14) nigâr ile meşür-ya ne zerredür ki lafz-ı gevher-nişârda mezkûr ola. Bu mertebede olan hûkûk-ı (15) ‘inâyât-ı Hudâvendinüñ ‘uhde-i şükkrinden hürüc nice mutaşavverdür. Lâkin hazret-i Hâlik-ı bî-çün ve mertebe-i (16) etvâr-ı kün feyekün ‘azzet subuhâtu cemâlihi ‘an-en yulâhîzaha'l-‘uyün ve cellet surâdikâtu celâlihi (17) ‘an-en yenâlehâ eydi'l-efkâri ve 'z-zunün hazretinüñ kudret-i zâhiresinden hâric aşlâ nesne (18) yokdur. Kâffe-i evkâtta lâ-siyemmâ i'kâb-ı şalavâtta cemî' müte'allikât ile dergâh-ı ‘âlem-penâhına yüz tütup tazarru' dayuz. (19) Ammâ silk-i tazâ'if-i hağâyık-nişân ve şımt-ı ma'tâvî-i 'akâyık-feşânında muntazam olan cevâhir-i (20) aḥbâr-ı 'âfiyet-i 'unşur-ı laṭîf ve zevâhir-i enbâ'-i sa'âdet-i zât-ı şerîf bu za'if-i nâ-tüvân (21) katında a'zam-ı 'aṭâyâ-yı fâ'ika ve ekrem-i hedâyâ-yı râ'ika iken anuñla iktifâ buyurulmayup [22a] elvân-ı mevâ'id-i birr ü ihsân ve eşnâf-ı 'avâ'id-i birr-i bi-kerân ifâza buyurulmuş. Hağğ sübhânehu ve ta'âlâ hazreti (2) hemîşe ol medâr-ı nizâm-ı mülk ü millet ve menâṭ-ı şalâh-ı hâl-i dîn ü devlet olan cenâb-ı refî'üñ (3) üzerine fünün-ı na'mâ'-i 'aliyye ve şunûf-ı âlâ'-i behiyyesin hemîşe mütevâtir ü mütevâşıl kılup kâffe-i ümem (4) ve 'âmme-i ehl-i 'âlem üzerine zılâl-i sa'âdetlerin memdüd kılup ... İlähire.

48. Mektup¹

(5) Rüstem Pâşâ merhûma cevâb-ı mektûb yazılmışdur

(6) Ârâ-i 'âlem-ârâya ma'rüz-ı fağır budur ki ol cenâb-ı refî'den mektûb-ı şerîf vârid olup mazmün-ı şerîfinde (7) Hağğ ta'âlâ hazreti halîfetullâh hazretlerine tefvîz buyurduğı emânet-i 'azîmenüñ hîdmetkârlığın bu kılına (8) fermân buyurdı. Sa'âdetli pādşâhuñ Hağğ ta'âlâ hazretinüñ emr-i şerîfine imtişâl idüp 'âlemi 'adlle (9) ma'mûr itmekden gayrı aşlâ murâd-ı şerîfleri yokdur. İmdi bu bâbda ne vechle 'amel olunmağ gerekdür ki sa'âdetlü (10) pādşâh kıbelinden Hağğ ta'âlâ hazretinüñ emr-i şerîfine imtişâl olınmış olup bu kulları daḥı hûkûk-ı (11) hîdmetlerini yirine getürmiş olam. Mercüdur ki işâret olma ve memâlik-i maḥmiyyede olan ümerâ vü kuḫâtıdan (12) ve gayrıdan zulm görenler hâllerin size bildürürler. Ol vâşıta ile aḫvâl-i 'âleme çok vuḫûfîmîuz olur. (13) Ne maḫûle

14 nigâr ile: nigâra İ.

¹ 48. İ25a.

zulm ü fesād vāki^c olur ve ekşeriyā ne aşl kimesnelerden şadır olur. Ol dağı i'lām (14) olma ki mümkün olduğca müslimānlardan şerr ü fesād def^c olunmağa sa'y olma diyü buyurulmuş. (15) 'İlm-i şerife püşide degüldür ki Hakk sübhānehu ve ta'ālā hazretinüñ hâkim olan kullarına evāmır-i şerifesi icmāl üzerine (16) "İnnellāhe ye'murukum en tu'eddu'l-emānāti ilā-ehlihā ve izā hakemtum beyne'n-nāsi en tahkumū bi'l-'adl"¹ āyet-i (17) kerimesinde mūndericdür. Şöyle ki bu āyet-i kerime mūcibi üzerine her manşıblı ehline tevcih idüp (18) her bābda 'adlle hükm idesiz ve itdüresiz. Hem Hakk sübhānehu ve ta'ālā hazreti hukūkını hem sa'ādetlü pādşāh (19) hukūkını hem kaffe-i nāsuñ hukūkın tamām edā² itmiş olup dīn ü dūnyā sa'ādetine fā'iz olursuz (20) bi-ḥamdillāhi ta'ālā. Tefāşil-i aḥvāl-i 'āleme iṭlā'ıñuz ve şihhat-i tedbir ü işābet-i re'yinüz ve halk-ı 'āleme merhāmet (21) ü şefkatiñüz ve anlaruñ ḥuzūrı için kendi ḥuzūrıñuzu terk itdüginüz cumhūr içinde maḳbūl ü müsellemdür. [22b] İmdi Hakk ta'ālā hazretine tevekkül idüp her ḥuşuşda hakk ne ise anı icrā² itmek kaşd idüp re'y-i münire (2) zāhir olan hakk ne ise icrā² idüp menāşıbl-ı 'ulemāda nev^c-i iştibāh vāki^c olduğda tefāşil-i aḥvāl-i (3) 'ulemā kāzī'askerlere ma'fūmdur. İttifāk itdükleri hakk olmaḳ mercūdur ki anuñla 'amel idüp ba'z-ı mu'azzamāt-ı (4) umūr-ı memleket ve müşkilāt-ı meşālih-i saltanat vāki^c olup re'y-i şerifinüz ber-vech üzerine muḳarrer olmaḳda (5) ḫalifetullāh hazretleri mü'eyyedü min-'indillāhdururlar. Menāşıbl-ı 'ulemā taḳlidinde ve sā'ir menāşıblı tevcihinde (6) re'y-i münirleri bi-'ināyetillāhi ta'ālā ḫalelden ma'şūmdur. Anlaruñ re'y-i şeriflerine müraca'at idüp bi'z-zāt (7) mümkün olıcaḳ bi'z-zāt 'arz idüp mümkün olmayıcaḳ vāsıta ile 'arz idüp fermān-ı celilleri ne vechle (8) cārī olursa mūcibi ile 'amel idicek Hakk ta'ālā hazretinüñ 'ināyeti ile mercūdur ki cümle-i 'ālem muntazam (9) ola. Ammā her vāsıtaya i'timād itmeyüp sizlere ve ḫalifetullāh hazretlerine sādıḳ olmayandan (10) ihtirāz idesiz. Bu maḳūlenüñ sözine i'timād itmeyüp her ḥuşuşda sa'ādetli pādşāh hazretlerinüñ (11) re'y-i şeriflerini ve rızā-yı şeriflerini tarīḳ-i şahihden ma'fūm idüp mūcibi ile 'amel idicek mercūdur ki (12) Hakk sübhānehu ve ta'ālā hazreti sizlerden rāzī olup sa'ādetli pādşāh hazretlerinüñ hukūk-ı ḫidmetlerini (13) edā² itmiş olasız.

49. Mektup²

Merḫūm Çelebi Efendiye Şām kazısı iken gelen mektūbdur

(14) Maḫfil-i şerī'at-i şerife-i şāmiḫatü'l-erkān u rāsıhatü'l-bünyān sebbitullāhi ḳavā'ime 'azzehu'l-'aziz ve de'ā'ime mecdehu (15)'l-mecid ilā-gāyeti'd-dehri ve'l-izmān

¹ "Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder ..." Nisâ (4): 58.

² 49. İ26a.

14 de'ā'ime: S.

cenâbına fünûn-ı iltiyâm u garâm ile da'vât-ı sâfiyât-ı müştâkâne (16) ve ta'hiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne, ithâf kılındukdan şofıra inhâ'-i fakîr budur ki 'aynü'l-a'yân (17) ve şadru's-şudûri'l-ma'rûfi celâleti kadruhu fi-mâ beyne'l-cumhûr fahr-i erbâbü'l-mecdi ve'l-celâl şâhibü'l-'izzî'l-etemm sâhib-i ezyâlû'l-fahrî'l-işm nâmûs-ı esrâru's-saltanati (19)'z-zâhire kâmus-ı bihâru'l-hilâfeti'l-bâhire 'imâdü'l-evvâbi'l-'aliyyeti's-sultâniyye ve di'âmü'l-a'kâbi (20) 's-seniyyeti'l-hâkâniyye qarînü'l-hâzreti'l-'aliyyeti'r-refi'ati's-şân rehînü'l-hidmeti's-sâmiyyeti'l-menî'ati (21)'l-eyvâni'l-mahfûf bi-'avâtfi'l-Meliki'l-Mennân cenâb-ı ağa-yı kâm-rân-ı mebâdî-i ahvâl 'âdet-i me'âl ü siyâdet-i [23a] menâllerinde cenâb-ı quds-âşyân u firdevs-mekân hâ'iz-i kemâlât-ı qudsiyye mâlik-i melekât-ı insiyye (2) merhûm u mağfürun-leh Mevlânâ Halîm Çelebi Efendi 'aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rızvân hidmet-i 'aliyyelerinde olup (3) maḥâsin-i terbiyet-i fâ'ika ile mürebbî olup merhûmuñ mezâr-ı şerîfi maḥmiyye-i Şâm-ı şerîf-i vâcibü'l-ihtirâmı (4) vâқи' olup ḥuḳûḳ-ı şerîfe-i kadîmelerin edâ' için üzerlerinde ba'z-ı âşâr-ı bîrr ü ḥayrât ve aḥkâm-ı (5) ḥayr u ḥasenât izhâr idüp ba'z-ı evḳâf vaz' itmek niyyet idüp ol ḥuşuş için ḳurâdan (6) ve arâzi-i memlûkeden ve besâtinden ve musaḳḳafâtıdan ve bi'l-cümle devâm u beḳâ cihetinden ve kesret-i rey' (7) u vefret-i nef' cihetinden tamâm-ı maḳbûl u mergûb olan 'akârâtdan her ne mümkin ise taḥşîl olinmaḳ bâbında (8) mercûdur ki bezl-i meḥûd olinup tamâm-ı murâd üzere vaḳflar bulunmaḡa sa'y-i cemîl olına. Eger bahâsındadır (9) eger menânet-i binâsındadır eger şofında bir da'vâ olmaḡdadur bir vechle sa'y olına ki aşlâ bir mâddesinde (10) ḳuşûr u ḥalel ihtimâli olmayup biz hidmetlerinde şermende olmalı olmayavuz. Hem merhûmuñ merhûm vâlid (11) ile ḥuḳûḳ-ı şoḫbetleri var idi. Fakîr üzerinde daḡı ḥuḳûḳ-ı iḥsânları vardır. Luḳf idüp edâ' (12) idivirmege himmet idesüz.

50. Mektup¹

(13) Budur ki vâқи' olan fitne-i dîniyye aḡbâr-ı mütevâtire ile kâffe-i ehl-i İslâm içinde meşḡur u ma'rûf (14) olmaḡ nâmûs-ı 'ilm ü dîn ve ḡürmet-i şer'-i mübîni pây-mâl itmekde kâfi olmaḡın vâқи'a-i ḡâl (15) ḡâk-pây-ı şerîfe 'arz olinmış idi. Ol fitneye mübâşir olan kimesne dânişmendüñ mu'îd oldum (16) didügi şuhûd-ı 'udülle şâbit olmaḡ muḳarrer iken ve mu'îdhâneye varup bir miḡdâr oturup (17) kilidleyüp gitdügin bir ehl-i 'ilm şehâdet ider iken ve dânişmendüñ qarındaşı oḡlı mu'îdhâneyi (18) kilidleyivirdüğine bevâb-ı medrese şehâdet ider iken ve kendi şimdiye degin idicek nice olur diyü (19) her kişi ile mübâheşe ider iken şimdi ben mu'îd itdüğüme yâḡud itdüm didüğüme şahid gerekdür diyüp (20) ḡâkim-i şadr daḡı anı taşḡik ü taḡḡik eylemişler. Bunca zamândan beri fitne-i mezbûre aḡbâr-ı (21) mütevâtire ile kâffe-i ehl-i İslâm içinde meşḡur u ma'rûf

¹ 50. 126b.

olmak nāmūs-ı ‘ilm ü dini ve hürmet-i şer‘-i [23b] mübini pây-mâl itmekde kifâyet eylemez mi dirler yâhüd merâtib-i ‘ulüm u ma‘ârif yeksân olup hâzret-i (2) fahr-i ‘âlemüñ sallallâhu ‘aleyhi ve sellem sünnet-i seniyyeleri üzerine şâbit-kadem olup eḥâsin-i ‘ulüm-ı zâhire (3) vü bâtınede maḥâsin-i a‘mâl-i bârize vü kâminede vereşesi olan ‘ulemâ-i Rabbâniyye ile mücerred şeref-i menâşib-ı (4) ‘aliyye ile müşerref olan her ma‘rûfû’l-hâl kimesne ‘ırz u nāmūsda ber-â-ber mi şanurlar. Ol manşib-ı celile (5) lâ’ik fitne vü fesâdı kam‘ u ref‘ itmekdür örtüp başdurmak degüldür. Çün ki böyle oldu “İnnâ lillâhi (6) ve innâ ileyhi râci‘ün”¹ Bu za‘îf ü nâ-tüvân huşümeti divân-ı kıyâmete teḥîr itdüm. Hâzret-i Ahkemü’l-hâkimin (7) celle celâletühu hükmine kodum. Hâk-pây-i şerifden tazarru‘um budur ki re‘y-i ‘âlem-ârâya ref‘ olunan ruḳ‘a-i ‘ubüdiyyet (8) pây-e-i serir-i hilâfete ‘arz buyurılıp aşâğısı yukarısı bu halli olan tã‘ife içinden bu fakir (9) ḥalâş buyurılıp cenâb-ı zıllullâh hâzretlerinüñ aşlâ bir ḥabbesüz devâm-ı eyyâm-ı sa‘âdetleri için (10) baḳiyye-i ‘ömrümi kar‘-ı bâb-ı münâcât u ibtihâlle ḥatm itmege himmet ü ‘inâyet buyurıla. (11) Hâḳḳ sübhânehu ve ta‘âlâ ve tevâtüri ‘ale’l-berâyâ berrehu ve tevâlî hâzreti ol cenâb-ı refi‘u’l-kıbbâbı zılâl-i devlet-i Sultâniyye ve sâye-i (12) sa‘âdet-i hâḳâniyyede hemişe ‘ayn-ı ‘inâyeti ile melḥûz ve ḥıfz u ḥimâyeti ile maḥfûz kılıp tevfiḳ-i Rabbâni (13) refiḳ ve hidâyet-i Sübhâni hâdi-i tarîḳ eyleye.

51. Mektup²

Rüstem Pâşâ sultânına yazılan mektübdur

(14) Hâḳḳ sübhânehu ve ta‘âlâ celle celâluhu ve ‘amme nevâluhu hâzreti zât-ı a‘lâsı ve şifât-ı ‘ulyâsı ve esmâ-i ḥüsnâsı hürmetine (15) cenâb-ı ḥalife-i ‘azimü’ş-şânuñ eyyâm-ı salṭanatını dâ‘im ü muḥalled kılıp sâye-i salṭanat-ı zâhire ve pây-e-i (16) hilâfet-i bâhirelerinde ol emîn-i mülk ü millet ve yemîn-i dîn ü devletüñ ‘izzet ü sa‘âdetlerin (17) şâbit ü kâ‘im ü mü‘eyyed idüp üzerilerinüzden nazar-ı re‘fet ü ‘inâyeti bir laḫza ayırmayup fünün-ı (18) behcet ü sürür ile biribirinüzden ayırmayup cemî‘ aḫvâl ü evḳâtda ‘ayn-ı ‘inâyet-i Rabbâniyye ile melḥûz (19) ve ḥimâyet-i Sübhâniyye ile maḥfûz kılıvire. Âmin yâ Rabbe’l-‘âlemîn ve yâ ḫayre’n-nâşırin. Bu za‘îf ü nâ-tüvân (20) Hâḳḳ sübhânehu ve ta‘âlâ hâzretinüñ bu iki ni‘met-i celilesinüñ ḳadrini bilen ḳullarından olup bu ni‘metlerin devâmından (21) ḡayrı maḳşad u merâm ḫâtıra ḫuṭür itmedigi ḫâk-pây-i şerifde rüşen iken ḫâliyâ fünün-ı ni‘am-ı celile ve eşnâf-ı [24a] ‘inâyât-ı cemile ifâza buyurılıp Ahmed ü Maḫmûd ḳulcağızları ḫâḳden a‘lâ-yı ‘iliiyyine ref‘ buyurulmuş (2) bu zerre-i bi-mecâl bu

¹ bkz. yukarıda, 3. Mektup.

² 51. İ27a.

13 sultânına: ḫâtunına İ.

ni‘met-i ‘azîmenüñ ‘uhde-i şükkrinden çıkmak muhâldür. Hakk sübhânehu ve ta‘âlâ hazreti cemî’ mekâşid u me‘âlîblerinüñ ... İlahire

52. Mektup¹

(3) Merhûm Şeyh-zâde için ka‘zî‘askere yazılan mektûbdur

(4) Nâdi-i fazâ‘il-nigâra ve ma‘hfil-i efâzıl-medâra envâ‘-i eşvâk ve eşnâf-ı iştîyâk ile da‘vât-ı şâfiyât-ı (5) müştakâne ve ta‘hiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne ithâfından şofira inhâ‘-ı ru‘a-i du‘â budur ki zamîr-i münîr-i mihr-tenvir (6) bu cânib-i ahvâli tefahhuşına müteveccih olur ise bi-‘inâyetillâh sübhânehu ve ta‘âlâ cemî‘ müte‘allikâtle selâmet ü ‘âfiyet (7) üzerineyüz. Lâkin zimmet-i za‘feye lâzım olan hûkûk-ı ‘azîmenüñ ‘uhdesinden hürücdâ kemâl-i za‘f-ı (8) hâl ü zıyık-ı mecâldeyüz. Evvelki hâl gitdi kuvvet ü kudret ânen-fe-ânen no‘şân u tedennide olup (9) müşkilât-ı meşâlih-i enâm ve gavâmız-ı fetâvî vü a‘hâm yevmen-fe-yevmen tezâyüd ü terakkidedür. Bu emânet-i ‘azîme ke-mâ (10) yebağî ikâmet olunmak mutaşavver olmaduğı ma‘lûmdur. Sizüñ hâliñüz dağı bizümkiden kalur degüldür. (11) Dâ‘ire-i kudret ve himây-ı tâkatde olan mertebe bezl-i mechüd ve sa‘y-i ma‘hüd idüp cemî‘ umürda cenâb-ı (12) ‘Allâmu’l-guyüb ve Keşşâfu’l-kurüb Rabbü’l-‘inâyeti ve’t-tevfîk Mufîzu’l-hidâyeti ilâ-sivâ‘i’-t-‘arîk (13) celle celâluhu ve ‘amme nevâluhu dergâh-ı ‘âlem-penâhına ilticâ vü iltizâm ve ‘urve-i vüşkâ-yı hıfz u himâyetine temessük (14) ü i‘tişâm olunmağdan gayrı melce’ ü melâz ve ma‘âz yokdur. Biz nefsimüzi ve sizi tarîk-i Hakk (15) üzerine şâbit-ka‘dem idüp ha‘tâ vü ha‘talden ‘işmet itmek için hemîşe tazarru‘ u ibtihâlle kar‘-ı (16) bâb-ı münâcât üzerineyüz. Sizler dağı lu‘f idüp tazarru‘ u du‘âyı nefsiñüze haşr itmeyüp (17) bu cânibi dağı yâd idesüz. Mercüdur ki hâzret-i mu‘allibu’l-kulûbi ve’l-ebşâr Rabbu’l-mülki ve’l-melekût (18) cellet kudretuhu ve ‘ammet kelimetuhu rızâ‘-i şerîfine muhâlif kavlı ü ‘amelden ‘işmet buyurup hayâtımız ve memâtımız (19) hakk-ı mübin üzere eyleyüp “yevme tüble’s-serâ‘ir”² fazâhatinden ‘işmet buyurup zümre-i muhlişinde (20) haşr buyura. Âmin yâ Rabbe’l-‘âlemin. Ba‘dehu zamîr-i münire ma‘hfi degüldür ki kâffe-i ‘ulemâ bildükleri Şeyh-zâde (21) du‘âciñüz ki fûnûn-ı fa‘zıl u ma‘ârif ile ma‘rûf verâ‘ u takvâ üzerine cemî‘ evkâtın geçürüp [24b] kâffe-i ehl-i İslâmı tarîk-i Hakkâ irşâd itmege şarf idüp neşr-i ‘ulûm-ı Rabbâniyyeye müdâvim ve da‘vât-ı (2) devlet-i Sultâniyyeye mülâzim Hakk ta‘âlâ hazretinüñ bir ‘abd-i şâlihîdür. Hâliyâ ehl ü ‘yâlinüñ ma‘âşları (3) emrinde muzâyakası ile muztarr olup mütevekkilen ‘alellâhi ta‘âlâ mu‘assim-i erzâk-ı ‘âlemine müteveccih (4) oldu. Tefâşil-i ahvâli zamîr-i münirîñüze ma‘lûmdur. Mercüdur ki Hakk sübhânehu ve ta‘âlâ hazreti ma‘îşetine (5) kifâyet ider ni‘met-i müyesser buyura

¹ 52. 127a.

² “Gizlenenlerin ortaya döküldüğü gün.” Tarık (86):9.

gelüp hizmetinde müstemirr olup huzûr-ı kalble baqiyye-i ‘ömrin hâkân-ı (6) rüy-ı zemîn halledallâhu sübhânehu ve ta‘âlâ zılâli saltanatuhu ‘alâ-mefarîkı’l-‘âlemîn hazretlerinüñ da‘vât-ı devletlerine (7) şarf eyleye in-şâ‘allâhu ta‘âlâ. Fakîr katında meşâlih-i nâsa karışmağdan münker emr yok iken müşârun-ileyhüñ (8) istiḥkāk u zıyḳ-ı hâlin bilüp sükût itmekle ‘indellâhi ta‘âlâ mes‘ûl olmak ḥavfından (9) terk-i ‘âdet olunup şüret-i hâli zamîr-i münîre tezkîr olındı. Vallâhu’l-Mu‘ṭî ve’l-Muste‘ânun (10) bihi’l-i‘tişâm ve ‘aleyhi’t-teklân.

53. Mektup¹

Mekke-i müşerreffe şerîfinden vârid olan mektûba cevâbdur

(11) Mevḳıf-i refî‘-i ‘azamet-medâr ve maḥfil-i menî‘-i celâlet-nigâr şeyyedallâhu ‘azze sulṭânuhu erkâne (12) devletuhu’r-râsiḥa ve ebbede eyvâne ‘izzetuhu’ş-şâmiḥati ilâ-gâyeti’d-duhûri ve’l-a‘şâr cenâbına (13) dürer-i da‘vât-ı şâfiyât-ı verdiyyetu’n-nefehât ve ğurer-i taḥiyyât-ı vâfiyât-ı rindiyyetu’n-nesemât (14) ithâf olunduğdan soñra inhâ‘-i risâlet-i taḥiyyet ü du‘â budur ki muḳtezâ-yı cümüm-ı (15) mefâḥir-i Ḥudâvendî ve müsted‘â-yı me‘âşir-i ser-bülendî üzerine zamîr-i münîr-i mihr-tenvir ü müşteri (16) tedbir ve ḥâtır-ı ḥâḫirdür ya meḳâtır-ı ‘uṭarid - te‘şîr tefakḳud-i aḥvâl-i eḥibbâya müteveccih olur ise (17) el-ḥamdü lillâhi ta‘âlâ meyâmin-i himmet-i ‘aliyye ile selâmet ü ‘âfiyet üzerine da‘vât-ı devlet-i ebediyye (18) ve taḥiyyât-ı sa‘âdet-i sermediyyeye müdâvim ü müşâbir mülâḥaza süriyle şeref-i mülâkât-ı rûḥ-(19) efzâ ile müşerref olmağa şevḳ u ğarâm u iltiyâ‘ u evâmımız eḥâdişi. Şî‘r:

(20) “Fe-vallâhi lâ-yeşfi’l-‘alile risâletun
Ve lâ-yeşteki şekve’l-muḥibbi resûlun²

mücibi üzere rüsûl-i resâ‘il (21) ü zerâ‘i‘ ve vesâ‘il [ü]³ vesâṭatı ile beyân dâ‘iresinden birün ve merâtib-i a‘dâddan efzûndur. [25a] Kâffe-i evḳâtda lâ-siyemmâ a‘ḳâb-ı şalavâtda qar‘-ı bâb-ı münâcât olunur ki cenâb-ı Câmî‘ü’n-nâsi (2) yevme lâ-reybe fih cemmet şanâ‘i‘-i âlâ‘ihi ve ‘ammet bedâ‘i‘-i na‘mâ‘ihi verâ‘-i rivâḳ-ı ğayb u kümün (3) ve estâr-ı sırr-ı meknûn-ı kâf u nûndan aḥsen-i vücûh-ı fâ‘iḳa ve eymen-i evzâ‘-ı râ‘iḳa üzerine (4) devlet-i mülâkâta ve sa‘âdet-i muvâfaḳata mü‘eddi bir şun‘-ı bedî‘ ibrâz buyura. Kaşaş-ı ğuşaş-ı (5) nâ‘î vü bi‘âd bi’z-zât ḥikâyet olma bi-fazlillâhi subḥânehu ve luṭfihi. Ba‘de-zâlik biḥâr-ı ‘avâṭıf-ı ‘aliyye-i (6) büzürgvâri zehḫâr ve şehâb-ı ‘avârif-i

1 53. İ28a.

10 cevâbdur: cevâb yazılmışdur İ.

2 “Andolsun ki, ne reçete hastaya şifa verir ve ne de elçi şikayetleri sevgiliye iletebilir.”

3 Secîdeki paralelliği tamamlamak için konuldu.

seniyye-i Kāmkārī midrār olup ol maḥlaḥ-i āftāb-ı (7) neyyir-i aḥzam-ı celālet ü cāh cenāb-ı celilü'l-mikdār ve cemilü'l-āşārdan şevāriḥ-ı envār-ı lutf u iḥsān (8) ḥulūḥ ve bevāriḥ-ı āşār-ı kerem-i bī-kerān sūtūḥ idüp bu ḥakīf-i şavāmiḥ-i maḥabbet ü iḥlāş (9) fihrist-i ceride-i belāgat ḥinvān-ı şāḥife-i berāḥat tevḫīḥ-i refi-i kām-rānī yarlıḡ-ı belīḡ-i şādmānī (10) aḥnī reşḥa-i aḡlām-ı güher-bār ve raḡam-zede-i ḥāme-i bedāḥiḥ-nişār irsālī ile teşrif buyurulmuş (11) eymen-i evḡātda vuşul bulduḡda mülāḡaza-i işārāt-i sebriyye ve mütālāḥa-i ḥibārāt-ı ḥabḡariyyesi (12) ile istişmām-ı revāyiḡ-ı gülzār-ı ins ve istiḡlāl-ı levāmiḥ-i ḡaḡāḥir-i ḡuds olup eḥālī-i maḥālī-i (13) behcet ü sürūra iḥtilā ve eḡāşī-i medāric-i ferḡat ü ḡubūra irtikā olınduḡından ḡayrı (14) müşāhedetü'ş-şanāḥiḥ tüşevviḡu ilā-maḥāniyyeti'ş-şānīḥ mücibi üzerine ol şunḥ-ı rāḥiḥ-i (15) rāḥiḡa menşeḥ ü maşdar ve ol eşer-i Bāriḥ-i fāḥiḡa mebbeḥ ü mazḡar olan cenāb-ı şerif-i saḥādet- (16) penāḡ ve nādi-i münif-i siyādet - destḡāḡa ḡalbi ḡazinde maḡzūn ve dil-i ḡamḡinde merkūz (17) u meknūn olan levāḥic-i şevḡ u ḡarāmı teḡyiḥ ü ilḡāb idüp müḡālāḥa-i talḥat-i ḡümāyūn-fāl (18) ve müşāhede-i cemāl-i bediḥ-ı'l-mişāle nüzūḥ u iltiyāḥımuḡı tecdid ü teḡkid eyledi. Şiḥr:

- (19) Ve ḡaridetün berezetü le-nā min-ḡidriḡā
Ke'l-bedri yebdeḥü min-ḡilālī ḡamām
- (20) ḥArabiyyetun fe-tenekkeret ve'z-zeyyenet
Bi-mulābisi'l-Aḥcāmı ve'l-Ervām
- (21) ḥAraḡat ḥalā-kulli'l-enāmi cemālehā
Key yestemile ḡulūbuhum bi-tamām
- [25b] Tüsbī mine'l-ḥArabi'l-ḥuḡlī bi-esriḡā
Ve taḡiru lubbu'r-Rūmi ve'l-Aḥcām
- (2) Ve teḡūduhum esrāḥe'l-ḡūri diyārehā
Selāsile min-levḥati ve ḡarām
- (3) Ḥübā li-men yenāle'l-vuḡūfe bi-bābihā
Fe-huve'l-merāmi ve eyyu eyyin merāmī
- (4) Bābun ileyḡi teşevvuḡı ve teveccuḡı
Ḥaremün ḥaleyḡi taḡiyyeti ve selāmī
- (5) Yā leyte şıḥri hel efūzu bi-ḥarşatiḡı
Yevmen ve ḡad ḡarabtu ḡunāke ḡıyāmī
- (6) Vallāḡe esḡelu en yentice bi-luḡfiḡı
Tilke'l-munā ḡable-iḡtirāmi ḡimāmī¹

¹ “O bir delinmemiş incidir ki onun bir parçası, bulutlar arasından görünen ay gibi bize göründü. Acemlerin ve Rumların elbiseleri ile süslendiğinden Arap olduğu anlaşılmadı. Kalpleri ona meyletsin diye güzelliğini bütün insanlara gösterdi. O, her şeyiyle akıllı olan Arapları esir alır; onu gören Acemlerin ve Rumların içleri gider, akılları uçar.

(7) Āmīn yā Rabbe'l-‘ālemīn ve recā’ü'l-mü’emmelīn ‘aleyke etevekkelü ve bi-ke esta‘īn. Nihāyet-i ‘īnāyet-i Rabbāniyye (8) ve ğayet-i himāyet-i Sübhāniyyeden mutazarrı‘dur ki zarā‘at ü su‘āl ve münacāt u ibtihālīmüz icābete (9) qarīn ola.

Subhāne men azhā harīme du‘ā’ihi
Hālen li-kulli mu’emmilin ve munācin
Lā-yahrimu’l-‘ākifūne fī-eknāfihi

(10) Kellā ve leyse hunāke ğaybetu rācin¹

Ba‘dehu ma‘rūz-ı nādī-i ğatır budur ki tazā‘if-i mektüb-ı (11) mergüb-ı belāgat-üslūbda münderic olan enbā’-ı mizāc-ı şerīf ve aĥbār-ı ‘āfiyet-i ‘unşur-ı lafīf (12) bu dā‘ı-i devlet-ĥvāha ecell-i reġā’ib ve e‘azz-i me‘ārīb olup sār tuĥaf-ı seniyye ile tetimme vü tekml ve teznīb (13) ü tezyılden bi’l-küllīyye müstaġni iken anufla iktifā buyurılmayup fūnūn-ı tuĥaf u hedāyā ve sunūf-i (14) tıraf u ‘aġyā itĥāf buyurılmış. Āti’ş-şemsü elā en yecūde yezū’ihā ‘alā şafaĥāti’l-arzi şarkā ve maġribā (15) Vallāhi ‘azze sulţānuhu ve bihim burĥānuhu yedīmu zālīke’l-cenābi’ş-şāmiĥi’l-‘imādi’r-rāsiĥi’l-evtād.

54. Mektup

(16) E‘ālīden birinüñ kerimesi fevt olduġda yazılan ‘azā-nāmedür

(17) Maĥfil-i refi‘-i ma‘ālī-şi‘ār ve nādī-i menī‘-i e‘ālī-niġār (medār)² şeyyedallāhu ta‘ālā bunyāne ikbāluhu ilā-yevmi’l-ķarār (18) cenābına da‘vāt-ı şāfiyāt-ı müştākāne ve taĥiyyāt-ı vāfiyāt-ı bī-kerāne itĥāfından şofıra inhā’-ı (19) risāle-i du‘ā budur ki şademāt-ı ķavāri‘-i ĥuţūbdan kelīl ü ‘alīl olan mesāmi‘-i dil ü cāna (20) irişdi ki nūr-ı ĥadeķa-i kām-rāni ve nevr-i ĥadıķa-i şādmāni kerīme-i mükerreme ve maĥdūme-i mufaĥĥaraya (21) cenāb-ı Rabbü’l-erbāb Mālikü’r-riķāb Rabbü’l-‘azameti ve’l-ceberüt Ĥallāķ-ı ‘ālemü’l-mülki ve’l-melekūt [26a] celle celāluhu ĥazretinüñ kaffe-i ümeme şāmil ve ‘amme-i ehl-i ‘āleme mütenāvil emr-i māzi ve ĥükmi-ķazā-yı nāfizi (2) nüzül ü cereyān eylemiş el-ĥükümü lillāhi’l-‘Aliyyü’l-Kebīr. “İnnā lillāhi ve innā ileyhi rāci‘ün.”³ “Ĥaķķan fe-ĥaķķan

Onun gözleri, görenleri memleketine çeker, onları aşk ve hastalık zincirlerine vurur.

Onun kapısına varıp da durana müjdelersun. Benim bundan başka ne arzum olabilir.

Öyle kapıdır ki benim aşkım, heyecanım oraya yöneliktir. Saygım ve selamım yalnız o kapıdadır.

Ey benim şiirim! Onun mekanına varmakla ve o gün orada çadırımı kurmakla kurtulabilir miyim?

Allah’tan, lütfuyla, bu arzumu, güvercinim uçmadan yerine getirmesini temennî ederim.”

¹ “Varlığını, tüm eksikliklerden uzak olan Allah’a adayıp, yalnız ona el açıp da mahrum olan kimse yoktur.

Yalnız ondan bir şey ümit eden onun kapısında bekleyen, mahrum edilmez.”

² Metinde “niġār”la beraber bulunmaktadır.

³ bkz. yukarıda, 3. Mektup.

inne küllü zirbeti (3) nāleteke min-ķavsi'z-zamāni nebālühā vaşalet ile'ş-şadri'l-cerihî cerāhuhā veseret ile'l-ķalbi'ş-şeciyyi nizālühā"¹ (4) Hakk sübhānehu ve ta'ālā hazreti cenāb-ı refi'ifñüze ve sâ'ir 'ākifān-ı harem-i şerife 'ömr-i tavil ve ecr-i cezil (5) müyesser buyurup harem-i muhteremifñüzi hemişe behcet ü 'āfiyetle ma'cür ve hātır-ı hākā'ik-nişānı fñün-ı (6) meserrāta mesrür kılvire. Āmin yā Rabbe'l-'ālemin.

55. Mektup²

(7) Tā ki eyyām u şühür tevātür ü tevālî ve a'vām u duhür te'ākub u tetālî üzere ola. Hazret-i Mālikü'l-mülki (8) ve'l-meleküt Rabbü'l-kibriyā'i ve'l-ceberüt celle celāluhu ve 'amme cem'i'l-'ālemin nevaluhu ol cenāb-ı celilü'l-mikdāruñ (9) her günlerin 'ıyd-ı cedid ve her gicelerin Kadr-i sa'id eyleyüp hemişe bunufñ emşāl ü nazā'irine gāyet-i (10) behcet ü sürür ve nihāyet-i ferhat ü hubür ile irgürüp himāy-ı sa'adet-nümāların cem'i mekkāre vü ālamadan (11) mahmî vü maşün ve fñün-ı sa'ādāt u iķballe meşhün kılvire. Āmin Rabbe'l-'ālemin. Ba'de-zālik (12) inhā'-i ārā'-i 'ālem-ārā budur ki giçen 'ıyd-ı şerif sefer-i hümāyufñuñ maṭla'ında vāki' olup ol ešnāda (13) muktezā-yı hāl 'asker-i hümāyün - fāl cenāh-ı irtiḥāl ve sür'at-i isti'cāl üzere olmaların izhār (14) itmek iken menzil-i iķāmetde zu'afā varup mu'tād üzere taķbil-i enāmil-i sulṭāniyye ile müşerref (15) olmak nev'an iķāmet ü sükün iş'ār itmegin gūşe-i 'uzletde da'vāt-ı devlete iştiğāl olunmuş idi. (16) Şimdi sefer-i hümāyün qarār u encāma peyveste olup ol mahzür ber-ṭaraf oldu. İcāzet-i hümāyün (17) var ise ol sa'adet mebdāisi tertibine taşaddi olma.

56. Mektup³

(18) Ve'l-ḥamdü lillāhi Rabbi'l-'ālemin ki bu ḥatb-ı ḥatır ve şān-ı kebirüñ esbāb-ı zāhiresin tertib ü i'dādāda (19) ve cenāb-ı Rabb-i 'izzetden istiğāşet ü istimdādāda cenāb-ı şerififñüzüñ fevķa'l-ḥadd ihtimām u i'tināñuzdan (20) mā-'adā sa'adetlü pādşāh-ı 'ālempenāh ḥalledallāhu ta'ālā ilā-gāyeti'd-dehri ve muntēhāhu ḥazretlerinüñ daḥı (21) kemāl-i te'eşşürleri ve naşr-ı dīn-i İslām ve ķahr-ı keferi-i li'ām için niyyet-i 'aliyyeleri ve 'azimet-i kaviiyyeleri [26b] olup sâ'ir meṭālib ü âmālden i'rāz-ı 'āmm ve bu maṭlab-ı a'lāya iķbāl-i tāmm buyurmaları naķl olunur. (2) Hakk sübhānehu ve ta'ālā hazreti eyyām-ı salṭanatların müstedām ve me'ārib-i 'aliyyelerin ḥayr u sa'adet ile taḥşil ü itmām (3) buyura. Vāki'an muktezā-yı ḥamiyyet-i salṭanat-ı ķāhire ve müsted'ā-yı gāyet-i ḥilāfet-i bāhire budur. Hulefā'-ı (4) 'Abbāsiyyeden Mu'taşimufñ diyār-ı Rüm'a gelür gider bir

¹ "Zaman yayının içleri parçalayan oklarının sana ulaşip göğsünü yaraladığı ve yiğit, mücadelecı kalbine doğru yürüdüğü doğrudur; doğru."

² 55. İ29b.

³ 56. İ29b.

tâciri var idi. Bir def'a Rûm'dan Bağdâd'a (5) varduğda "Rûm'da 'acâ'ibden ne gördüñ" diyü şorduğda "Amûriyyede bir kâfir elinde esir oldum. (6) Bir müslimân kızçığazına bir tabanca urduğda vâ-Mu'taşımâh diyü ağlayıcağ Mu'taşım gelüp seni kırtarsa mı (7) gerek diyü vâfir döğdi." diyü hikâyet itdükde Mu'taşım kalkup 'Amûriyye cânibine teveccüh idüp (8) andan "lebbeyk eyyetühe'l-câriyeti lebbeyk" diyüp ol sâ'at hemân sefer-idüp gelüp 'Amûriyye'yi feth (9) idüp ol kâfiri buldurup emvâli ve evlâdı ile kızçığaza temlik itmişdür. Hâkğ sübhânehu (10) ve ta'âlâ hazreti dergâhından mutazarrı'dur ki sa'âdetli pādşâh-ı dîn-penâh hazretleri bunca şühedâ' (11) u esârânuñ lisân-ı hâlle feryâd u istimdâdlarına feryâd-res olup küffâr-ı hâksârdan intikâmların (12) alıvirmegi müyesser kılvire. Âmin Rabbe'l-'âlemîn

57. Mektup¹

Rüstem Pâşâ sultânna yazılan mektûbdur

(13) Hâkğ sübhânehu ve ta'âlâ celle celâluhu ve 'amme nevâluhu hazreti zât-ı a'lâsı ve şifât-ı 'ulyâsı ve esmâ'-ı hüsnâsı (14) hürmetiyçün cenâb-ı halife-i 'azîmü'ş-şânuñ eyyâm-ı salânatların dâ'im ü muhalled kılup sâye-i salânat-ı zâhire (15) ve pây-e-i hilâfet-i bâhirelerinde ol yemîn-i mülk ü millet ve emîn-i dîn ü devletüñ 'izzet ü sa'âdetlerin (16) sâbit ü mü'ebbed idüp üzerleriñüzden bir lahza nazarların ayırmayup envâ'-ı sa'âdetlerle biri (17) biriñüzden ayırmayup cemî' 'azâ'im ü niyyâtıñuzu rızâ-yı şerîfine muvâfık ve emr-i münifine mu'tabık (18) kılup kâffe-i evkâtta 'ayn-ı 'inâyet-i Rabbâniyye ile melhûz ve hıfz u himâyet-i Sübhâniyye ile mahfûz (19) kılvire. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn ve yâ hayre'n-nâşırîn. Bu za'îf-i nâ-tüvân Hâkğ sübhânehu ve ta'âlâ hazretinüñ (20) bu iki ni'met-i celilesinüñ kâdrini bilen kıllarından olup bu ni'metler devâmından gayrı hâtırına bir maqşad (21) u merâm hutür itmek hâk-pây-i şerife mahfi degül iken hâliyen fünün-ı ni'am-ı celiletü'l-mikdâr u cemiletü'l-âşâr [27a] ifâza buyurılıp kılları hâkden ref' buyurulmuş bu ni'am-ı celilenüñ şükri bu zerre-i bi-mikdârüñ (2) dâ'ire-i isti'tâ'atından hâricdür. Lâkin cenâb-ı kâziü'l-hâcât ve mucibü'd-da'vât dergâhından hezâr (3) tâzarru' u ibtihâlle mes'uldür ki bu ihsân-ı bi-pâyân ahsen-i mükâfâta mükâfât buyurup cemî' maqâşid-ı (4) dîniyye vü dünyeviyyelerinüñ hâtır-ı şeriflerine gelenlerini ve gelmeyenlerini bile ahsen-i vücûh üzerine müyesser (5) ü muhaşşal kılvire. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn ve recâ'e'l-mü'emmelin ve Rabbe's-semâvâti ve'l-arzîn. Key lehüm (6) câren mimmâ yehâfüne 'azze cäreke ve celle şenâ'uke ve lâ-ilâhe gayruke hayra mes'ül ve ekreme me'mül ve sallî (7) 'alâ-seyyidinâ Muhammedin ve âlihi ve şahbihi ecma'in ve sallî 'alâ-cemî'i'l-enbiyâ'i ve'l-mürselin ve 'ale'l-melâ'iketi'l-muqarrabin.

¹ 57. İ30a.

12 sultânna: hâtunna İ.

58. Mektup¹

(8) Râfi-i risâle-i du‘â Mevlânâ Fazlî dâ‘ifîüz merhûm u mebrûr fâzîl-ı meşhûr Mevlânâ ‘Ali Kûşcı (9) neslinden yarar ehl-i ‘ilmdür. Üstüvânî Belgrad kazâsı şadağa buyurulmuşdur. Câdde-i şer‘-i şerîfden (10) ‘udül itmeyüp aḥkâm-ı şer‘iyyede kemâl-i ‘adâlet üzerine olup taht-ı kazâsında olan re‘âyâ vü berâyâyı (11) âsûde-ḥâl itmek recâ olunur bendefîüzdür. Ḥuşûşani’n-nâsî ‘alâ-dîni mülûkehum muḳtezâsınca cenâb-ı (12) celilü’l-miḳdâr ve cemîlü’l-âşârîñuzuñ ḥimây-ı ma‘delet-nümâ ve livâ‘-i naşfet-ârâñuzda olmaḳ ile (13) ‘adâlet itmek lâzım olur şöyle ki minhâc-ı ‘adâletden ḥurûc ide. Aşlâ muḥabâ vü ‘unuvv buyurılmayup (14) sâ‘irlerden ziyâde mu‘âheze buyunla ki zulminüñ ğâ‘ilesi bu muḥibbiñüze daḥı sirâyet idüp (15) âḥiretimüze ḥalel gelmeye. Nihâyet eltâf-ı ‘aliyyeden mercûdur ki naşîḥat-ı şerîfe ve irşâd-ı şerîfe (16) dirîğ buyurılmaya ki tarîḳ-i Ḥaḳḳdan ‘udül idüp şerri bu muḥibbiñüze daḥı sirâyet idüp (17) âḥiretimüze zararı ola.

59. Mektup²

(18) Meclis-i şerîf-i ma‘âli-nigâr ve maḥfil-i münîf-i e‘âli-medâr mehedallâhu ta‘âlâ kavâ‘ide mecduhu ilâ-yevmi’l-ḳarâr semtine (19) dürer-i da‘vât-ı şâfiyât-ı muḥibbâne ve ğurer-i taḥiyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne ithâf ḳılınduḳdan soñra inhâ‘-ı (20) risâle-i du‘â budur ki maḥla‘-i âftâb-ı feyz-i ilâh ufḳ-ı devlet-i celâlet ü câh maḫhar-ı âşâr-ı (21) ‘avârif-i Rabbâniyye ve manzar-ı enzâr-ı ‘avâtîf-ı Raḥmâniyye bercis-i burc-ı salṭanat-ı zâhire [27b] nâhid-i evc-i ḥilâfet-i bâhire ḥâḳân-ı rüy-ı zemîn ve ḥalife-i Resûl-i Rabbu’l-‘âlemin ḥalledallâhu zılâle salṭanatuhu (2) mâ te‘âḳubu’l-eyyâmi ve’s-sunûn ve ecriye aḥkâme ma‘deletuhu fi-aḳṭârî’r-rub‘i’l-meskûn cenâb-ı celilü’l-miḳdâr (3) ve cemîlü’l-âşârlarından âftâb-ı ‘inâyet-i ‘aliyye tulû‘ ve envâr-ı re‘fet-i seniyye sutû‘ idüp (4) medâric-i devlet ü iḳbâlde ve me‘âric-i câh u celâlde rütbe-i münifeñüz müteşâ‘id Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta‘âlâ (5) ḥazreti her ni‘met ki feyz buyurur vesîle-i vuşûl-i devlet-i dâreyn ve zerî‘a-i ḥuşûl-i sa‘âdet-i neş‘eteyn (6) ḳılıp hemîşe maḥla‘-i âftâb-ı feyz-i İlâh ufḳ-ı devlet ü sa‘âdet ü câh maşdar-ı âşâr-ı ‘avârif-i (7) Rabbâniyye ve maḫhar-ı envâr-ı ‘avâtîf-ı Raḥmâniyye bercis-i burc-ı salṭanat-ı zâhire ve nâhid-i evc-i ḥilâfet-i (8) bâhire ḥâḳân-ı rüy-ı zemîn ḥalife-i Resûl-i Rabbu’l-‘âlemin ḥalledallâhu ta‘âlâ zılâle salṭanatuhu mâ te‘âḳabeti (9)’l-eyyâmi ve’s-sunûn ve ecriye aḥkâme ḥilâfetuhu fi-eknâfi’r-rub‘i’l-meskûn ḥazretleriniñ zılâl-i ‘inâyet-i (10) ‘aliyye ve sâye-i ri‘âyet-i seniyyelerinde sâ‘ir silk-i sa‘âdetde muntazam olan erbâb-ı ‘izz-i şâmiḥ (11) ve eşḫâb-ı mecd-i râsiḥ ile ‘azîz ü kâmrân olasuz bi-fazlillâhi sübhânehu.

¹ 58. İ30b.

² 59. İ31a.

18 ta‘âlâ: S-.

60. Mektup¹

(12) Budur ki bu derece-i celilü'l-mikdârîñuz medâric-i mecd ü ikbâlde müterakki vü mütezâ'id ve rütbe-i cemiletü'l-âşârîñuz (13) me'aric-i câh u celâlde mütezâ'if ü müteşâ'id olmış. Haqq sübhânehu ve ta'âlâ mübarek ü meymün (14) ve fûnün-ı sa'âdete maqrûn kılp ...

61. Mektup²

(15) Hâşiyeye-i bisâf-ı salţanat-ı zâhire şifâh-ı âdâbla taqbîl olıñduğdan şofıra ma'rüz-ı zerre-i (16) nâ-büd budur ki mülk Haqq ta'âlâ hazretinüñ dîn Haqq ta'âlâ hazretinüñ bu dâhiye-i hâ'ile ve vâkı'a-i nâzilesi ki dâ'ire-i 'uqûl ü evhâmdan (17) hâricdür. Rüşendür ki bizüm ihtilâl-i ahvâl ve-seyyi'ât-ı a'mâlimüzden ve ma'âşî vü şürür (18) ve melâhi vü gurûrımız için Rabb-i 'izzet cenâbından güş-mâl tariki ile vâkı' olmışdur. Nestagfirullâhi (19)'l-'Aliyyi'l-'Azîm. Sübhâneke enebnâ ileyke ve reca'nâ 'ammâ künnâ 'aleyhi mimmâ lâ-terzâ fe-ecebet yevminâ inneke ente't-Tevvâbü'r-Raĥîm.

62. Mektup³

(20) Sünnet-i seniyye-i Rabbâniyye ve irâdet-i 'aliyye-i Sübhâniyye muktezâsınca maĥmiyye-i Kütâhiyye lâ-zâlet meşhûneti (21) bi'l-'avâtıfı'l-Îlâhiyye kudüm-ı hümayün ve nüzül-i rif'at-efzün ile teşrif buyurılmış "tübâ lehâ [28a] ve limen fihâ ecma'in"⁴ Haqq sübhânehu ve ta'âlâ hazreti mübarek ü meymün ve fûnün-ı sa'âdete maşhûb u maqrûn (2) kılp eyyâm-ı sa'âdet-encâmîñuz 'ıyd u leyâli devlet-i intizâmîñuz Kıadr-i sa'id idüp meţâlib-i dîniyye (3) vü dünyeviyyeñüz huşûle qarın ve me'arib-i evleviyye vü uhreviyyeñüzi vuşûle rehîn kılp cenâb-ı (4) refi'îñüzi leyl ü nehârda ve hażar u esfârda 'ayn-ı 'inâyeti ile manzûr u melhûz ve 'avn ü ĥimâyeti (5) ile maĥmî vü maĥfûz kılp zılâl-i vücüd-i şerifiñüzi kâffe-i ehl-i 'âlem ve 'amme-i benî-Âdem üzerine (6) lâ-siyemmâ 'âkifân-ı şavma'a-i ihlâş ve mücâvirân-ı ĥânkâh-ı ihtişâş üzerine memdûd eyleye. (7) Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn.

1 60. İ31b.

12 budur ki: S- / bu: İ-.

2 61. İ31b.

3 62. İ31b.

4 "Oraya ve oradakilere müjdeler olsun."

63. Mektup¹

(8) Bundan esbak cenâb-ı emîn-i dîn ü devlet ve yemîn-i mülk ü millet nâmûs-ı esrâr-ı salţanat-ı zâhire (9) ve kâmûs-ı bihâr-ı hilâfet-i bâhire şâhib-i sa‘âdetimiz halledallâhu ta‘âlâ eyyâme salţanatuhu mede’d-duhûri (10) ve’l-a‘şâr hazretlerine ‘alâka-i nesebiyye ve râbıta-i hasebiyyeñüz olduğundan gayrı (11) zât-ı melek-şifâtıñuz müstecmi‘ olduğu melekât u kemâlât-ı kesbiyye ve mefâhir-i ‘aliyye ve me‘âşir-i celiyyeñüz (12) kâffe-i enâm ve ‘âmme-i havâşş u ‘avâmm mâ-beyninde şöhre-i âfâk olup her vârid ü şâdır (13) ve bâdî vü hâzır ve muķim ü süffâra vird-i lisân olmuşdur. Efvâh-ı ricâl ve elsine-i debûr u şimâlden (14) istimâ‘ olunmaķ ile maķabbet ü meveddetiñüz şamîm-i fu‘âdımuza râsih olup dâ‘imâ da‘vât-ı devlet-i ebed- (15) peyvendiñüze müdâvim ü müsâbir idük. Lâkin bu ğazâ‘-i sa‘âdet-nümâda verâ‘-ı rivâķ-ı kümûnda olan (16) aķkâm-ı şecâ‘at-i celiyye ve âşâr-ı şehâmet-i ‘aliyye zühûr u bürüz idüp i‘zâz-ı dîn-i İslâm ve i‘lâ‘-ı (17) a‘lâm-ı şer‘-i seyyidü’l-enâmdan yed-i beyzâ ve âyât-ı kübrâ izhâr idüp hâzm ü haşm ve etbâ‘ (18) u eşyâ‘ mübâşeret ü taşaddı idicek umûr-ı hâ‘ile ve devâhi-i nâzileye bi’z-zât müdâvele idüp (19) mezâ‘iķ-i kürüb-ı müşkileye ve me‘ârik-i ğurüb-ı mu‘zileye nefsi-ı kerîmeñüz ile iķtiĥâm u ihtimâm (20) idüp i‘lâ‘-ı a‘lâm-ı dîn-i kavîmde ğudûd-ı beyândan birün aĥbâr-ı meserret-âşârıñuz istimâ‘ı (21) ile maķabbet ü ihlâşımız ez‘âf-ı muzâ‘afa ziyâde olup merâtib-i a‘dâddan efzûn cevânib-i [28b] (cevânib-i)² a‘dâddan birün olup derûn-ı dilde maķzûn ve şamîm-i fevâ‘idde meknûn olan ihlâşımızı (2) izhâr ve mesâ‘i-i celîle-i cemîleñüz dergâh-ı ‘âlem-penâh-ı Rabbânide maķbûle ve meşķüre olup Rabb-i ‘izzetiñü (3) me‘âric-i Rızvânına ‘urûc idüp ser-firâz olduğıñuz tebşir ü ihbâr için risâle-i (4) du‘â irsâl olındı.

64. Mektup³

(5) Evvelâ tedâriki vâcib olan emr-i Ħaķķ sübhânehü ve ta‘âlâ Ħazreti dergâhına bu kürübuñ keşfi için tazarru‘ (6) u ibtihâldür. El-ĥamdü lillâhi Rabbi’l-‘âlemin sa‘âdetli pâdşâh Ħazretleri bu münâcâtı itmişler. Recâ‘-ı vâşık (7) olınur ki Ħaķķ sübhânehu ve ta‘âlâ Ħazreti kabûl buyura. Biz daĥı bu muşibete bâ‘iş olan seyyi‘ât-ı a‘mâlimüzden (8) tevbe vü istiĝfâr idüp Ħazret-i Ğaffârü’z-zünûba tazarru‘ u tezellül ü ibtihâl iderüz. “Lâ-ilâhe illâ ente (9) subĥâneke innî kuntu mine’z-zâlimîn”⁴ “Subĥâneke tübtü ileyke ve ene

¹ 63. İ32a.

² Metinde fazlalıktır.

³ 64. İ32b.

⁴ “Senden başka ilah yoktur; seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum.” (Sûre Zümer, 21): 87.

evvelü'l-muslimîn"¹ Feḳbel tevbeti inneke (10) ente't-tevvābu'r-Raḥīm. 'Asākir-i İslāmiyyenüñ cemī' tavā'ife gālib olmaları ālāt u esbābla (11) degüldür. Ḥaḳḳ ta'ālā ḥazretinüñ 'ināyeti iledür. Mā-dām ki anlar şalāḥ üzere olalar manşūr u muẓaffer (12) olmaḳ muḳarrerdür. Lā-cerem sa'ādetli pādşāḥ ḥazretinden mutaẓarrı'dur ki anlara şalāḥ emr olma.

65. Mektup²

(13) Mevḳıf-i ecell-i refi'u'l maḥall lā-zāle maḥmiyyen bi-ḥimāyetillāhi 'azze ve celle cenābına inhā'-i faḳır budur ki bundan aḳdem (14) rikāb-ı hümayün-ı sulṭāniye Celāl ḥaḳḳında bir mektüb şunıldıḳda maḥfil-i menī'-i sulṭānide faḳire (15) isnād itdügi istimā' olındıḳda taḥammül olinup cezāsı Ḥaḳḳ ta'ālā ḥazretine tefvīz olinmış idi. (16) Ḥalā istimā' olındı ki ol mertebe ile ḳanā'at itmeyüp raṭb u yābis fūnūn-ı fuḣşiyānı cāmī' (17) bir dāstān nazm idüp içinde cumhūr-ı 'ulemāya ta'n u ihānet ve aḥḳām-ı şer'-i şerifi ḳadḥ (18) u istihzā idüp meclisine gelen erāzil ü evbāşa iftiḥāren okıyırırüp sār mecālis-i (19) ehl-i hevāya daḥı şüretin virüp şā'i' u zā'i' idüp şer'-i şerifün ve ehlinün 'ırz (20) u 'ünvānların pāy-māl eylemiş. Ba'z kimesneler nüşhasın getürdiler gördük. "İnnā lillāhi ve innā ileyhi rāci'un"³ (21) Şer'-i şerif-i 'azizü'l-cenābuñ bu miḳdār zilletine mü'min olan taḥammül itmek mümkin degüldür. Ḥazret-i Resülullāh [29a] sallallāhu 'aleyhi ve sellem hicce-i vedā'da Ka'be-i mu'azzamada 'id-i azḥā ḥuṭbesinde Ḥaḳḳ ta'ālā ḥazretinüñ evāmır ü aḥḳāmın (2) beyān şadedinde ḥalkā ḥiṭāb idüp "Yā eyyühe'n-nās Rabbiñüz celle celālühü her birinüzün üzerine her birinüzün (3) ḳanın ve mālın ve 'ırzın ḥarām eyledi bu beled-i ḥarāmda bu şehir-i ḥarāmda bu yevm-i ḥarāmuñ ḥürmeti gibi" diyü buyurup (4) 'aḳabinçe üç def'a "Ḥaḳḳ ta'ālā ḥazretinüñ emrini size tebliḡ itdüm mi?" diyü su'āl buyurup her birinde ḥalk (5) belā yā Resülullāh" didüklerinde kemāl-i ihtimām izḥār idüp "İmdi ḥāzır olanlar gā'ib olanlara i'ḳlām (6) eylesünler" diyü tenbīh ü te'ḳid buyurmışlardır. Ol mecma'-ı şerifde henüz İslāma gelmiş za'ifü'l-ḥāl neçe kimesneler (7) olduḡı muḳarrer olmaḡın bu naşş-ı ḳatı' ile kāffe-i ehl-i imānuñ erāzil ü edāninüñ 'ırzlarınıñ ḥürmeti (8) daḥı yevm-i ḥarām ve şehir-i ḥarām ve beled-i ḥarām ḥürmetleri muḳābelesinde olduḡı şābit ü zāhir olur. Lā-cerem (9) vereşe-i enbiyā'-i 'izām 'aleyhimü's-şalātu ve's-selām olan zümre-i 'ulemā ki taḥrīr-i 'ulūm-ı dīn ve taştīr-i aḥḳām-ı (10) şer'-i mübīn şadedinde ḳalemlerinden cārī olan midādları bi-fazlillāhi ta'ālā yevm-i ḥisābda şühedā ḳanı (11) ile mizānda ber-ā-ber vezn olınsa gerekdür. Anlarıñ 'ırzlarınıñ

1 Ayeṭ "müslimin" ile deḡil "müminin" ile bitiyor. "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim; sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." Araf (7): 143.

2 65. İ32b.

Nuri Arlasez 59 (63b-64a) ve Esad Efendi 3436'da (22a-b) bu mektubun birer nüshası mevcuttur.

3 bkz. yukarıda, 3. Mektup.

hürmeti ne mertebede olur. Hakk sübhānehu ve ta‘ālā (12) hazretinüñ ben ‘abd-i za‘ifi mebdē-i fıtratundan menşē-i şalāh u felāh olup bu saltanat-ı zāhirenüñ (13) devlet-i kâhiresi du‘âlarınıñ şavma‘a-i hâşşasında neşv ü nemā bulup ‘ämme-i evkātum ‘ulüm u ma‘arife (14) mülāzemet ve tã‘āt u ‘ibādāta müdāvemet ile geçüp dört halife-i ‘azimü’ş-şān ve sātı‘u’l-bürhān (15) ‘aşr-ı şeriflerine yetişüp rebib-i ni‘met ve rehīn-i hıdmetleri olup ‘uyūn-ı ‘ināyetlerine manzar (16) ve fūnūn-ı ri‘āyetlerine mazhar olup her birinüñ ‘aşr-ı hümāyūnlarında isti‘dāduma göre menāşib şadaқа (17) buyurılıp me‘aric-i ifāde olan medāris-i ‘āliyenüñ her birinde bi-‘ināyetillāhi ta‘ālā emşāl ü akrān (18) ve ekābir ü a‘yān içinde ‘ilmen ve diyāneten hayr ile mezkūr olup ‘ırz u nāmūsım ri‘āyet ü himāyet (19) olını gelüp manşib-ı kazā şadaқа buyurılduğda eger kazā-i bilāddur eger kazā-i ‘asākir ü ecnāddur (20) her birinde ne vechle hıdmet itdügüm ‘ilm-i şerifden gā‘ib degüldür. Yigirmisekiz yıldur ki bu emānet-i ‘azıme (21) hıdmet iderin. Ne vechle hıdmet itdügüm kaffe-i enāma vazıhdur. Zãf-ı hāl ve inkisār-ı bālle kendi hālūme [29b] meşgūlin. Evkātım eşgālūme güçle yetişür. Ahvāl-i ‘ālemden gāfilin billāhi’l-‘Aliyyü’l-‘Azım “ellezī lā-yahfā (2) ‘aleyhi hāfiyetun fi’l-arzi velā fi’s-semā”¹ ol şunılan mektūbdan aşlā haberüm yoқdur. İçinde ne yazılmışdur (3) bilmezim. Ve şunan ve şundur kimdür bilmezim ve şimdi dağı bilmezim. Ol şahşuñ dāstānı fehvāsından (4) bir kaç fetvā bile şunılmak fehm olunur. Ol fetvālaruñ fehvālarına şimdi aşlā şu‘urum yoқdur. Yazdım ise (5) yazduğum vaқt kimüñ haққında yazılmışdur ve kim yazdurmışdur vuқūfum olmamışdur. Hazret-i ‘Allāmu’l-guyūb (6) hālūme şahiddür. Benüm hālüm böyle iken ol mertebede iftirā vü bühtān ve zulm ü ‘udvān müslimden şadır olur mı? (7) Hakk sübhānehu ve ta‘ālā hazreti halife-i ‘azimü’ş-şānı ve sizi emīn-i dīn ü devlet ve yemīn-i mülk ü millet (8) idüp kaffe-i umūr-ı cumhūrı re‘y-i münirifūze tefvīz buyurup ihyā-i merāsım-i ‘adl ü dādı ve itfā-i (9) nā‘ire-i şerr ü fesādı zimmet-i himmetiñūze havāle kılmışdur. İmdi cenāb-ı şerifiñüzden mes‘üldür ki yetmiş seksen (10) yıldan beri hazret-i Rabbü’l-‘ālemīne tā‘atüm hasebiyle ve bunca hulefā-i ‘izāma hıdmetüm sebebiyle iktisāb (11) itdügüm ‘arz-ı şerī‘at-i şerīfeye bi-günāh bu vechle ihānet iden şahşuñ hālını ve bu bābda benüm hazret-i (12) halifetullāhdan Hakk ta‘ālā hazretinüñ hükmini istid‘ā itdügümü pāye-i serīr-i saltānata ‘arz idesüz. Vallāhi’l-Müste‘ān (13) veileyhi’l-merci‘i fi-küllü şān “ve ufevvizu emri ilallāh innellāhe başırun bi’l-‘ibād”²

12 fıtratundan: fıtratımda İ.

1 “Yerde ve gökte Allah’tan saklı bir şey yoktur.”

2 “Ben işimi Allah’a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını çok iyi görendir.” Mümin (40): 44.

66. Mektup¹

(14) ‘İlm-i şerîf-i muhîte der-hidmet-i tedrisde olanlar ba‘z-ı evkâtta hâric-i bu‘ada ikâmet-i hidmet (15) itmege şer‘an ruḥṣat vardır. Ammâ taklîd-i Sultânî edâ‘-i hidmet-i bu‘ada olunmak üzere cârî (16) olup berevât-ı şerife daḥı ol vechle taḥrîr olunup hem öyle olmayacak nizâm-ı ta‘lîm ü ta‘allüm (17) bi‘l-küllîyye muhtell olmak lâzım gelmegin müderrisler ve müsta‘iddler hakkında bu huşuş istifsâr olındukda (18) tamâm-ı ğadr-ı şer‘i olmayacak müderris ü müsta‘idd ders-hâne de ifâde vü istifâde itmeyicek şer‘an vazîfeye (19) müstaḥikḳ olmazlar diyü cevâb yazılır. Lâkin bu za‘ifüñ yevmen-fe-yevmen za‘fı mütezâ‘if ve eşġâlî (20) mütezâyid ü müterâdif olup tedbîr-i meşâlih-i mühimme ve tedârik-i nevâzil-i mülimmeye evkât-ı müsâ‘ade (21) itmez olup bi‘z-zarûre ba‘z-ı mühimmât-ı umûr ‘avḳ olunmak lâzım gelür oldı. Eger ğâhî kemâl-i muzâyâka vü ıztırâr [30a] evkâtında hidmet-i ders evde ikâmet olunup ders-hâne ye varup gelince ğiçen evkât ba‘z-ı levâzım-ı (2) mühimmeye şarf olunmaĝıçün izn-i hümayûn istidfâ olunmak bu faḳirden sü‘-i edebe maḥmûl olmaz ise mercûdur ki (3) pây-e-i serir-i a‘lâya ‘arz olunmaĝa ‘inâyet olma. A‘ânîkümullâhu ‘azze ve celle fi-küllî merâm.

67. Mektup²

(4) Râfî‘-i risâle-i du‘â faḥrî‘l-ümenâ‘i‘ş-şîkât himây-ı ma‘deletîñüzde eski câmi‘ mütevellisi Mehmed Beg Enşârî (5) ğâyet-i emânet ü diyânet ve nihâyet-i kifâyet ü şıyânet ile ma‘rûf olmaĝın Sultân Yıldırım Ğân (6) tevliyeti daḥı aña zamîme kılınmışdur. Ğâliyen der-i devlete muḥâsebe virmek zamânı olmaĝın cenâb-ı refi‘îñüzden (7) mercûdur ki mezkûruñ tevliyetlerinüñ muḥâsebeleri kemâl-i i‘tinâ‘ vü ihtimâm ile ğorilüp her birinüñ nazm-ı (8) meşâlihinde bezl-i maḳdûr ve şarf-ı meysûr idüp irâd u ısdârında izḥâr itdüĝi âşâr-ı taşarrufât-ı (9) celile ve aḥkâm-ı mesâ‘î-i cemîlenüñ uşûl ü ḥaḳâyıḳı ve celâ‘il ü daḳâ‘ıḳı levḥa-i muḥâsebesinde icmâl (10) ü tafşil üzerine ḥüsn-i beyân ile taḳrîr ü taḥrîr olındukdan ğayrı mezkûruñ kemâl-i istikâmeti (11) ve fûnûn-ı ri‘âyâta istihḳâḳ u liyâḳati aḥsen-i ‘ibârât-ı fâ‘ıḳa ve eyemen-i i‘tibârât-ı râ‘ıḳa ile der-i (12) devlete ‘arz olunmak bâbında himmet-i ‘aliyye diriĝ buyurılmaya. Vallâhi sübhânehu yehallüde cenâbîkümü‘r-refi‘i menâten (13) li-meşâlihi‘l-cumhûri maşrûfen ‘an-eknâfihi ‘acârifü‘d-duhûr.

¹ 66. İ34a.

² 67. İ34a.

68. Mektup¹

(14) Budur ki ol cenāb-ı refi‘u’l-kıbbāb ve maḥmū‘l-cenāb maṭla‘-ı şems-i ‘izzet ü iḳbāl neyyir-i a‘zam-ı sipihr-i celālden (15) bu ‘akif-i şavāmi‘-ı ḥumūle kitāb-ı kerim-i berā‘at-nesim vārid olup tazā‘if-i şerifesinde şehāb-ı (16) ‘avāṭif-ı ‘aliyye-i ḥudāvendi midrār ve ‘ubāb-ı ‘avārif-i seniyye-i ser-bülendi zehḥār olup ‘işābe-i (17) ‘ulemāya fā‘iz olan mevā‘id-i iḥsān ve ‘avā‘id-i bi-kerān beyān buyurulmuş hemişe bi-‘ināyetillāhi ‘azze ve celle (18) maḳālīd-i umūr-ı ‘ıḳd ü ḥall ḳabza-i ḳudret-i bāhireñūze menūṭ olup ‘atebe-i şāmiḥatu’l-‘imād ve rāsiḥatü (19) ‘l-evtādīñuz menāṭ-ı nizām-ı ‘ālem ve medār-ı meşāliḥ-i kāffe-i ümem olmaḳdan ḥālī olmaya. Āmin. Ve ba‘z-ı bendelerīñūze (20) daḫı mevā‘id-i kerime iş‘ār buyurulmuş ‘ilm-i ‘ālem-ārāya ḥāfi olmaya ki bizüm ecell-i ṭālib ve e‘az-ı me‘āribimüz (21) devām-ı eyyām-ı ḥümāyūñūz ve ḳıyām-ı ḥıyām-ı devlet-i rüz-efzūñūzdur. Lā‘iḳ degüldür ki anuñ ğayrı bir merāma [30b] teveccüh ü istişrāf idevüz.

Huve’l-‘ilmu’l-ferdullezi leyse li’l-verā

Sivā zıllihi fi’l-ḥāfiḳayna maḳām

(2) Huve’l-maṭlabi’l-a‘lā fe-menzellezi leh

Sivā neyluhu fi’l-‘ālemine merām²

Ve’l-ḥamdu lillāhi Rabbi’l-‘ālemīn ki de‘ā‘im-i devletiñüz (3) üstüvār ve ḳavā‘im-i sa‘ādetiñüz şābit ü pāydār āftāb-ı cāh u celālīñüz evc-i ‘izzetde tābān ve kevkeb-i (4) mecd ü iḳbālīñüz burc-ı rif‘atde raḥşāndur. Lā-cerem her vechle kām-kār u kām-rānuz. Ḥaḳḳ sübhānehu ve ta‘ālā (5) dā‘im eyleye. Āmin yā Rabbe’l-‘ālemīn ‘aleyke netevekkelu ve bike nesta‘in.

69. Mektup³

(6) Mevāṭın-ı kevn ü fesād ve mesākin-i dehr-i ḥarāb-ābādda meşāhid-i ḥayāta nüzül ve ma‘āhid-i vücūd-ı (7) bi-şebāta ḥulül iden efrād-ı enām ve āḥād-ı ḥavāşş u ‘avāmmdan bir ferd yoḳdur ki miḥnet ü ‘anāya (8) ḳarīn ve nekbet ü temennāya rehīn olmaya. Cümle ... İläḥire.

¹ 68. İ34b.

² “O, bilinen tek bir şeydir ki doğuda ve batıda onun gölgesinden başka bir şey yoktur. O, en yüce arzudur ki alemde ondan başka bir şey isteyen ona kavuşamaz.”

³ 69. İ35a.

70. Mektup¹

(9) Hâzretinüñ vilâyet-i Rûm-ı ma'mûretü't-tuḥûma enzâr-ı 'inâyet-i Rabbâniyye ve âşâr-ı ḥimâyet-i Sübhâniyyesi müte'allik olup (10) silk-i vilâyet-i zâhireñüzde muntazam ve sımt-ı eyâlet-i bâhireñüzde mülte'im kıldı. Hâḳḳ sübhânehu ve ta'alâ (11) hâzreti mübârek ü meymûn ve fûnûn-ı behcet ü sa'âdete maşḥûb u maḳrûn kı lup şeref-i kudûm-ı sa'âdet-(12) rûsûmıñuz ile müşerref olduḳda envâr-ı ma'delet-i cihân-ârâ ile aḳṭânı pür-nûr ve âşâr-ı naşfet-(13) âsâ ile emşâr u bilâdı ma'mûr olup kâffe-i enâm ve cumhûr-ı ḥavâşş u 'avâmm zıll-i hümayûnıñuzda (14) âsûde-ḥâl ve mesrûrû'l-bâl olup ḥuşûl-i sa'âdet-i dîniyye vü dñyeviyye ve vuşûl-i me'ârib-i evleviyye (15) vü uḫreviyyeñüz du'âlarına müdâvim ü mülâzım ola. Vallâhi Mücibü's-sâ'ilin 'aleyhi netevkekelu ve bihi nesta'in.

71. Mektup²

(16) Maḥfil-i ecell-i refi'u'l-maḥall lâ-zâle maḥmiyyen bi-ḥimâyetillâh 'azze ve celle cenâbına 'arz-ı faḳîr budur ki medrese-i şerifeye (17) lâ'ik müderris tedârîki fermân buyurulmuş Hâḳḳ sübhânehu ve ta'alâ hâzreti zamîr-i münîr-i 'âlem-tâbîñuzı mîzân-ı 'adl (18) ü iḥsân ve mi'yâr-ı 'ilm ü 'ırfân kılmışdur. Derecât-ı menâşıb u ṭabakât-ı 'ulemâ diyâneten ve ḥulḳan ḥâlleri (19) ve me'alleri 'ilm-i muḥîṭden gâ'ib degüldür. Hâḳḳ sübhânehu ve ta'alâ hâzreti zamîr-i münîr-i 'âlem-ârâñuzı mîzân-ı 'adl (20) ü iḥsân ve mi'yâr-ı 'ilm ü 'ırfân kılmışdur. Cümlemüzden a'lem ü a'refsüz. Re'y-i rezîn ve fikr-i raşîn (21) nenüñ üzerine muḳarrer olursa bi-'inâyetillâhi ta'alâ ḥaḳḳ u şavâb oldur. Hâḳḳ ta'alâ re'y-i münîriñuzı menâṭ-ı nizâm-ı 'âlem (22) ve medâr-ı meşâlih-i kâffe-i ümem itmekden zâ'il eylemeye. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn.

72. Mektup³

[31a] Maḥfil-i refi'-i sa'âdet-penâha da'vât-ı dervîşâne ve taḥiyyât-ı bî-kerâne ithâfindan şofıra inhâ'-i zamîr-i (2) münîr budur ki muḳtezâ-yı luṭf-ı bî-pâyân ve müsted'â-yı şevâfi'-i bîr ü iḥsân üzerine (3) 'avâ'id-i kerem-i bî-kerân dirîḡ buyurılmayup memlaḥa ḥuşûşın 'inâyet buyurmuşsuz. Hâḳḳ sübhânehu ve ta'alâ (4) hâzreti zât-ı melek-şifâtıñuzıñ ve maḥdûm-zâdelerüñ yevmen-fe-yevmen rifâtlarin ziyâde kı lup (5) cemî' murâdât-ı dñyeviyye vü uḫreviyyeñuzı ḥayr ile ḥuşûle ḳarin idüp cenâb-ı Aşaf-ı Cem-iḳtidâr (6) ve şâḥib-i Ferîdün-vaḳâr ḥalledallâhu zılâle celâlûhu ilâ-âḫiri'l-

¹ 70. İ35a.

² 71. İ35a.

³ 72. İ35b.

a'şār ḥazretlerinüñ bir günlerin (7) bifi eylesün. Şavma'a-i du'â-i devlet ve zâviye-i şenâ'-i ḥaşmetlerinde tazâ'if-i da'vât ve tezâyüd-i şenâ vü taḥiyyâta (8) bâ'ış oldı. Hemişe sa'âdet ü iḳbâl mütezâyid-bâd bi-Rabbi'l-'ibâd.

73. Mektup¹

(9) Eşhâb-ı 'uḳûl u efhâm ve erbâb-ı başâ'ir ü ahlâm katında maḥfi vü mektûm ve pûşide vü nâ-ma'lûm (10) degüldür ki bâ'ış-i ibdâ'-ı efrâd-ı ḥalâ'ik ve dâ'i-i ihtirâ'-ı zevât u ḥakâyık ve 'ibâdet-i ḥazret-i Rabbü'l-erbâb (11) ve ma'rifet-i Ḥâlik-ı Mâlikü'r-riḳâbdur. Nete ki Furḳân-ı 'azimde “Ve mâ ḥalaḳtu'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'budûn”² (12) buyurulmuşdur. Ve ḥadiş-i küdside “Kuntu kenzen maḥfiyyen fe-aḥbebtu en u'refe fe-ḥalaḳtu'l-ḥalka li-u'refe”³ (13) vârid olmuşdur. Ammâ ma'rifetden murâd-ı mücerred muḳtezâ-yı 'aḳl üzerine taşavvur u taḥayyül degüldür. Zirâ (14) cenâb-ı Ḥaḳḳ cellet 'azametuhu şöyle degüldür ki her vâride şerî'at ü menhel ve her râ'ide menâḥ u menzil (15) ola. Şahrâ-yı mülk ü melekûtda efhâm u 'uḳûl ḥayrân ve ḥimây-ı celâl ü ceberûtda ezhân-ı fuḥûl ser-girândur. (16) Hidâyet-i enbiyâ vü rüsûl ve irşâd-ı muvazzahân-ı sübüül olmayınca ol tārâ'ika sülûk emr-i muḥâl ve şey'-i (17) bedî'u'l-mişâldür. Belki 'ibâdete muḳârin olan 'ilm ü ma'rifetdür. Felâsifenüñ şerâ'i'-i enbiyâya iḳtidâ' (18) itmeksüzün riyâzât-ı keşire ve mücâhedât-ı 'asire ile taḥşil itdükleri bâb-ı ma'rifetden degüldür. (19) Cümlesi hebâ'-i menşûrdur. Ba'z-ı meşâ'ih-i kibârdan Resûlullâh sallallâhu ta'alâ 'aleyhi ve sellem ḥazretini vâḳı'ada (20) görüp İbni Sinâdan şorduḳda “Benüm vesâtatumsuz Ḥaḳḳ ta'alâ ḥazretine vusûl-i ḳaşd eyledi. Elüm ile (21) urdum nâra düşdi” diyü sordılar diyü naḳl olunur.

74. Mektup⁴

[31b] Dürret-i ikilü'l-'azameti ve'l-celâl ve gurret-i cebinü'l-'izzeti ve'l-iḳbâl meliketü'l-melikât melekiiyetü'l-melekât 'aliyyetü'z-zât (2) şafiyyetü'ş-şifât zâtü'l-'ulâ ve's-sa'âdât sülâletü's-salṭanati'l-'uzmâ neticetü'l-ḥilâfeti'l-kübrâ (3) el-muḥtaşşatu bi-mezîd 'inäyetü'l-Meliki'd-deyyân cenâb-ı sultân 'azimetü'ş-şân ḥalledallâhu ta'alâ eyyâme devletuha (4) ilâ-inşirâmi ḥablu'd-duhûri ve'l-ezmân ḥazretlerinüñ maḥfil-i refi'-i 'azamet-nişân ve meclis-i menî'-i celâlet-(5) 'ünvânlarına fûnûn-ı i'zâm u iclâl ve şunûf-ı zarâ'at u ibtihâlde da'vât-ı ihlâş-âyât ve (6) taḥiyyât-ı ihtişâş-ğâyât ithâf olınduḳdan şofira

¹ 73. İ35b.

² “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” Zariyat (51): 56.

³ “Gizli bir hazine idim; bilinmek istedim, bunun için (alemleri) yarattım.” Hadis-i Küdsî, bkz. Aclûnî: *Keşfu'l-Ḥafâ*, C. 2, s. 132.

15 ser-girândur: ser-gerdândur İ.

⁴ 74. İ36a.

inhâ-i fakîr budur ki istimâc olnur ki (7) zâmir-i münîr-i mihr- tenvîr ve hâtîr-1 ‘âtîr-1 ‘uârid -nazîrden cenâb-1 kuds-âşyân-1 cennet-mekân merhûm (8) u mebrûruñ müfârekatı âlâmı zâ’îl olmayup belki yevmen - fe-yevmen dahı ziyâde olur imiş. ‘İlm-i (9) şerîfe pûşide olmaya ki eger ağlayup âlâm çekmekle merhûmı dünyâya i‘âde mümkün olaydı (10) yâhûd âhiretde bir fâ’ide olaydı cemîc ‘âlem ‘ömrin ağlamağla ve âlâm u aẓânla geçürürler idi. (11) İmdi sa‘âdetli pâdsâh hazretlerinüñ cenâb-1 şerîflerinden tazarruc (12) olnur ki Hâkķ sübhânehu ve ta‘âlâ hazretinüñ emr-i şerîfine rızâ izhâr idüp müfârekatlarından gelen vahşet (13) meh-mâ-emken def‘-i mizâc-1 şerîfe nev‘an hâlel viricek kadar âlâmı hâtîr-1 şerîfe getürmeyesüz ki andan merhûma (14) fâ’ide olmaduğundan ğayrı zarar u ziyân dahı vardır. Hâkķ sübhânehu ve ta‘âlâ hazreti sizüñ âlâmınuzı (15) anlara bildürmekle bî-ħuzûr olurlar.

75. Mektup¹

(16) Maḥfil-i refîc-i efâzıl-medâr ve meclis-i menîc-i fazâ’îl-nigâr semtine da‘vât-1 şâfiyât-1 ihlâş-âyât (17) ve taḥiyyât-1 vâfiyât-1 ihtîşâş-ġâyât ithâfından şofıra inhâ-i ruķ‘a-i du‘â budur ki zâmir-i münîr-i [mihr]² -tenvîr (18) ve müşteri-tedbîr tefâkķud-i aḥvâl-i cânib-i fakîre müteveccih olursa el-ḥamdu lillâhi sübhânehu meyâmin-i himmet-i ‘aliyye (19) ile el ân selâmet ü ‘âfiyet üzerine da‘vât-1 devlet-i ebed-peyvende müdâvim-i mülâḥaza buyurıla. (20) Eḥâdiş-i şevķ u ġarâmuñ rüsül ü resâ’il-i birre beyânı mümkün degüldür. Hazret-i Câmî‘u’n-nâsi li-yevmi (21) lâ-reybe fih cellet ‘azametuhu dergâh-1 ‘âlem-penâhından mutazarrı‘dur ki verâ’-i rivâķ-1 ġaybden sa‘âdet-i mütâla‘a-i [32a] cemâl-i bî-mişâle mü‘eddî bir laṭife ibrâz buyura. Kaşâş-1 ġuşâş-i firâķ ve ḥikâyât-1 nikâyât-1 iştîyâķ (2) bi’z-zât rivâyet olına. Âmin. Ba‘dehu bâ‘iş-i risâle-i iştîyâķ zeynü’l-efâzîl’l-fihâm (3) el-mevle’l-ecl’l-ekremî Mevlânâ Şeyḥ ‘Abdü’l-‘azîzü’z-Zemzemî dâ‘îfüz müstahîķķ-i iclâl-i ‘azîzdür. (4) Bâb-1 ma‘âşda muzâyâķası vâķi‘ olup ‘arz-1 ḥâl için ‘atebe-i sultâniyyeye gelüp levḥ-i taķdir-i (5) Rabbânide bu diyârda każâ olunması muķadder olan evṭârını każâ idüp ‘inân-1 ‘azîmeti (6) Şavb-1 evṭân-1 me’lûfeye ‘aṭf eyledi. Şeref-i ġuzûr-1 meclis-i şerîfiñüz ile müşerref olduķda (7) mercûdur ki enzâr-1 ‘inâyâtıñuza mażhar olup tevzi‘ u ta‘yîni re’y-i şerîfiñüze menûṭ olan (8) şadaķât-1 Haremeyn-i şerîfeynden behremend itmek bâbında himmet-i ‘aliyye diriğ buyurılmayup (9) ḥayr - du‘âsı iḥrâz olına ki bî-reyb müstetbi‘-i meşûbât-1 bî-kerânedür. Hemîşe sa‘âdet pâyende-bâd.

1 75. İ36b.

2 Metindeki diğerk örneklere dayanılarak buraya konuldu.

76. Mektup¹

(10) Dürret-i ikilî'l-'azameti ve'l-celâl gurret-i cebînü's-sa'âdeti ve'l-ikbâl meliketü'l-melikât melekiyyetü'l-melekât (11) 'aliyyetü'z-zât şafiyyetü's-şifât zâtü'l-'ulâ ve's-sa'âdât şâhibetü'l-'izzeti ve'l-ihtişâm sâhibet-i (12) ezyâlü'd-devleti ve'l-ihtirâm el-muhtaşşatü bi-'inâyetillâh sübhânehu ve ta'âlâ sa'âdetli sultân edânullâhi ta'âlâ (13) 'izzehâ ve ikbâlehâ ve hâlede câhehâ ve celâlehâ hazretlerinüñ maḥfil-i refî' ve meclis-i münîflerine gâyet-i (14) ihlâş ve nihâyet-i ihtişâşla du'âlar ve şenâlar 'arz olunduğdan şofira inhâ²-i dâ'î-i devlet-h^vâh (15) ve inbâ²-i muḥliş-i bî-iştibâh budur ki kâffe-i enâm ve 'âmme-i ehl-i İslâm lâ-siyemmâ 'ulemâ²-i dîn ve fırka-i (16) fuzalâ²-i ḥaḥḥ-ı yakın gice gündüz Ḥaḥḥ sübhânehu ve ta'âlâ hazretinüñ dergâh-ı 'âlem-penâhına sa'âdetli pādşâh (17) e'azzellâhu ta'âlâ enşârehu hazretlerinüñ manşûr u muzaffer olup devlet ü ikbâlle serîr-i salṭanat (18) ve maḥarr-ı 'izzetlerini müşerref itmeleri için tazarru' u ibtihâlle du'âya meşğüller idi. El-ḥamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemîn (19) Ḥaḥḥ ta'âlâ hazreti kemâl-i luṭf u iḥsânından ol maḥşad-ı aḥşâ ve maṭlab-ı a'layı aḥsen-i vücûh (20) üzerine müyesser buyurdu. Ḥaḥḥ sübhânehu ve ta'âlâ hazreti maḥdem-i şerîflerini mübârek ü meymûn eyleyüp mübârek (21) gözleriñüzi hemîşe rûşen idüp biri birinüz ile ve sa'âdetli şâh-zâdeler hazretleri ile [32b] ve sâ'ir fûrû^c-ı kerîmeleri ile müşerref olmañuzu müstedâm eyleyüp cümleñüzi cemî' âlâmdan (2) emîn eyleyüp sürûr-ı behcetîñüzi dâ'im idüp cem'iyetîñüzi perişanlığdan şaḥlayup dünyâ vü âhîret (3) ḳorḳılarından emîn idivire. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn.

77. Mektup²

(4) Dest-i tazarru' u ibtihâl dergâh-ı 'âlem-penâh-ı Rabbâniye ref' olup cenâb-ı ḥalîfe-i rûy-ı zemîn (5) ḥalledallâhu ta'âlâ zılâle salṭanatuhu 'âlâ-mefâriḳi'l-'âlemîn hazretlerinüñ Ḥaḥḥ sübhânehu ve ta'âlâ hazretleri eyyâm-ı (6) devletlerin dâ'im itmeğicün tazarru' u münâcât ḳılınup ve emîn-i dîn ü devlet ve yemîn-i mülk ü millet (7) nâmûs-ı eṣrâr-ı salṭanat-ı zâhire cenâbına nazm-ı meşâliḥ-i cumhûr-ı enâm ve tertîb-i mühimmât-ı ḥavâşş u 'avâmmda (8) tevfiḳ u imdâdın ziyâde itmek için du'âlar ḳılunduğdan şofira inhâ²-i faḳîr budur ki zamîr-i münîre ḥâfî (9) degüldür ki ehl-i zimmet ḥamrların ehl-i İslâma bey' itmeyüp ve biri birine bey'lerin izhâr itmeyicek şerî'at-i (10) şerîfe üzerine anlara ta'arruz olunur degüldür. Sâbıḳan vâḳi' olan men^c-i küllinüñ sebebin sizler (11) a'lemsüz. Zâhiren fehm olınan budur ki mezkûrlar emr-i şer^c-i şerîfe tâ'at itmeyüp ḥadden

1 76. İ37a.

2 77. İ37b.

4 tazarru': zarâ'at İ.

tecāvüz idüp (12) ehl-i İslâma bey' idüp ve kendiler mâ-beynlerinde olan bey' u şirâ'ı 'alâniyet idüp zarb u habs ile (13) ve cerime-i gâlıza olunmak ile zabtları ve fesâdlarınıñ def'i mümkün olmamağın zecr için vâkı' olmuş ola. (14) İmdi hâtıra vâzıhdur ki himây-ı şerî'at-i şerifeyi himâyet farz olduğı gibi sa'âdetli pādşâh-ı (15) 'âlem-penâh hazretiniñ meşâriğ u meğâribe 'adl ü dâd ile meşhûr olan nâm-ı şeriflerin şıyânet (16) dahı vâcib ü lâzımdur. Serîr-i saltanatı teşrîf buyurup cemî' ahkâm-ı ma' delet-i sultâniyyeyi müsellem ü muğarrer (17) kıldukları aqtâr-ı 'âleme münteşir olup mecâlis ü mahâfil zıkr-i cemilleri ile meşhûn olup cumhûr-ı ümem (18) ve kâffe-i ehl-i 'âlem şükrleri idüp devâm-ı devlet-i rûz-efzûnlarına du'âya meşğûl olurlar. Şimdi (19) bunlara vech-i mezbûr üzerine ehl-i İslâma bey' itmeyüp kendilere bey'lerin dahı izhâr itmek şartı (20) ile izn virilüp muhâlefet taqdirince olgelen zarb u habs u cerime siyâsetinden a'zam u eşedd bir (21) siyâset ile va'îd ü tahvîf olunmayıcak zâhir-i ârâ'-ı sultâniyyede nev'an televvün ü tezelzül tevehhüm [33a] olduğundan mâ-'adâ anlar ol siyâsete münkâdlardur. Kaṭ'â anuñla münzecer olmayup qadimden idegeldükleri (2) fesadı idecekleri Allâhu a'lem muğarrerdür. Andan soñra muṭtezâ-yı hamiiyet-i sultâniyye üzerine tekrâr (3) men'-i külli olunrsa televvün ü tehettük lâzım olur. Ne'ûzu billâhi ta'âlâ müsâhele olunrsa muşibet-i diniyye (4) lâzım olur. İzn câ'iz olursa tâ'ife-i mezbûrenüñ a'yânı batrîkleri ile hâk-pây-i şerife (5) yâhûd divân-ı 'âliye getirilüp şöyle ki aşlâ ehl-i İslâma bey' itmeyüp ve biri birine bey'lerini (6) kaṭ'â izhâr itmeyüp kemâl-i mertebede ihfâ itmek üzerine 'ahd idüp kaṭ'â birisi muhâlefet (7) itmemege a'yânları ve batrîkleri mültezim olup muhâlefet idenleri esir itmekle yâhûd diyâr-ı ba'ide (8) sürgün itmek ile va'îd ü tahvîf olunmağla izn virile tâ ki kâffe-i ehl-i İslâm hâkân-ı rub'-ı (9) meskûn edânullâhi ta'âlâ devletuhu mâ-dâmeti'l-arzûn hazretleriniñ evâmîr-i şerî'at-i şerifeyi ri'âyet ü şıyânet (10) ve ahvâl-i re'âyâyı dahı himâyet buyurdukların müşâhede itmekle du'âları muzâ'af ola. Faṭîre lâyh (11) olan budur. Hâtır-ı 'âtır-ı nazîr muṭtezâsınca nizâm-ı 'âleme ne vaż' lâ'ik ise pây-e-serîr-i 'âlem-maşîre (12) arz buyurıla.

78. Mektup¹

(13) Ammâ tedârik-i esbâb-ı zâhire huşûşında vâkı'â re'âyâda tâkat ü kudret kalmayup hâlleri kemâl-i (14) ihtilâl üzerine idüğinde iştibâh yoğdur. Memâlik-i mahmiyyede olan ağniyâdan mu'âvenet taleb (15) olunmak şer'an câ'iz midür. Câ'iz olduğı taqdirce âyât-ı kerime ile mi şâbitdür eḥâdiş-i şerife ile mi (16) şâbitdür yâhûd e'imme-i dîn ictihâdları ile mi şâbitdür beyân olma diyü fermân buyurulmuş.(17) İlm-i 'âlem-i ârâya hâfi olmaya ki emvâl ve enfüs ile cihâd u gazâ hakkında vârid olan âyât-ı kerimenüñ (18) ve eḥâdiş-i şerifenüñ haddi ve haşrı yoğdur. Kudreti olana hem nefsi ile

¹ 78. İ38b.

hem mâlı ile cihâd (19) farzdur. Mâlı ile kâdir olup nefsi ile kâdir olmayıcağ mâl virüp itdürmek meşrû'dur. (20) Ammâ ihtiyârları ile virmeyicek beytü'l-mâl-i müsliminde kifâyet miqdârı mâl olıcağ eger fuğarâdan eger ağniyâdan (21) mâl taleb olunmağ mekrûhdur. Ammâ beytü'l-mâlda zarûret olıcağ ağniyâdan mu'âvenet taleb olunmağ kerâhetsiz [33b] meşrû'dur. Hâzret-i Resül 'aleyhi's-selâm Şafvân nâm bir kimesnenüñ zırhları var idi. Anı alup (2) rızâsınsız 'askere tefriğ buyurmışlardır. Hâzret-i 'Ömer rażıyallâhu 'anh atı olup kendi gidemeyenüñ (3) atın alup gidenlere virmişdür. Hük-m-i şer'-i şerif budur. Lâkin hizâne-i 'âmirede nesne yoğdur. (4) Sırrın illere izhâr itmege dilümüz varmaz. Bir müşkil dağı bu oldu ki bunüñ gibi mühimm vağtde âstâne-i (5) sa'âdet Edirne'de bulındı. Bunda olsa bu huşuşda ve çonanma-i humâyün tedârikinde fevka'l-hadd (6) fevâ'id olurdu. Egerçi bunda olan kullarıñuz sa'yde bezl-i mağdür iderler. Ammâ zıll-i hümayün-ı (7) sultâni bunda olsa her günde bir aylığ iş görileceğine hidmetde olan kullarıñuzuñ (8) ittifağları vardır. Min-ba'd dağı 'inân-ı 'azâ'im-i sultâniyye bu cânibe mün'atıf olmağ ârâ'-i şerife-i (9) sultâniyyeye muvâfiğ olursa menâfi'-i bi-nihâyeti mücibdür. Fermân 'atebe-i 'ulyânuñdur.

79. Mektup¹

(10) Budur ki ol mağla'-i âftâb-ı fażl-ı ilâh neyyir-i a'zam-i celâlet ü câh cenâb-ı şâmihu'l-eyvânından (11) bu 'âkif-i şavâmi'-i ihlâş ve mücâvir-i hânkâh-ı ihtişâş cânibine kitâb-ı kerim-i berâ'at-nesim (12) ve hitâb-ı vesim-i vâcibü't-ta'zim vârid olup tazâ'if-i şerifesinde mûnderic olan enbâ'-i (13) selâmet-i mizâc-ı şerif ve ağbâr-ı 'âfiyet-i 'unşur-ı laţif ve sâ'ir tefâşil-i eğâdiş-i sa'âdet-nümâ (14) telağğı olunmağ ile mü'tâlâ'a-i cemâl-i bedi'u'l-mişâlden hırmân ve sâ'ir âlâm-ı dehr - hân ile vâlih (15) ü hayrân olan dil-i mürdeye hayât-ı câvidân müyesser olup eğâş-i medâric-i behcet ü sürûra irtikağ (16) ve e'âli-i me'âric-i ferhat ü hubûra i'tilâ olup Hâğğ sübhânehu ve ta'âlâ hazretine mağâmid-i bi-kerâne (17) kılındı. Hemişe ağbâr-ı sa'âdet-âşarıñuz istimâ'ı ile mesâmi'-i âfâğ müşerref olmağdan hâlî (18) olmaya. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn. Ba'dehu mağâvî-i kitâb-ı kerimde tevfit-i dîn-i İslâm ve teşyid-i (19) şer'-i seyyidü'l-enâm bâbında kavlen ve fi'len sa'y olunmağ işâret-i 'aliyye buyurulmuş. 'İlm-i şerif-i (20) cihân-ârâya hâfi olmaya ki ol bâbda tefsire imkân yoğdur. Bizüm mağdürumuz Hâğğ sübhânehu ve ta'âlâ (21) hazretine huşû' u ibtihâl ve huşû' u su'âldür. Egerçi du'âmuzuñ dergâh-ı Hâğğda kabûle liyâkati yoğdur. Lâkin [34a] gayrı melce' ü ma'âz ve mesned ü melâzımız yoğ ki aña ilticâ idevüz. 'Ubüdiyyet yüzün türâb-ı mezellete (2) sürüp mâ-dâm ki hayâtdayuz mağbûl eger merdûd tazarru' u du'adayuz. Redd ü kabûl cenâb-ı Celiline (3) menûğdur. Şeyğ

¹ 79. İ39a.

¹⁰ Budur ki: İ-

Muhyi'd-din-i Arabî hazreti kitâb-ı müsâmeresinde ehl-i mükâşefeden bir 'azîz katında bir piri (4) gördi ki gâyet şevk u harâret lebbeyk çağırur. Her çağırdukdâ mukâbelesinde "lâ lebbeyk" hitâbı gelür idi. Bu kimesne varup "Yâ Şeyh! Kendiñe zaḥmet virmeseñ olmaz mı? Çendân fâ'ide daḥı añlamadum. Her lebbeyk didüğünce mukâbelesinde redd olunup lâ-lebbeyk âvâzı gelür" didükde "Ey oğul! Sen anı şimdi işitmişsin. Ben ol hitâbı yetmiş yıldır işidürin. Ammâ nicedin gayrı kapum yok ki aña varam diyüp ağlayınca lebbeyk hitâbı geldi" dir. Mercûdur ki Hâkḥ sübhânehu ve ta'âlâ hazretinüñ nefehât-ı rahmetinden bir nefḥa-i 'amîmetü'l-berekât zuhûr idüp bizüm evzâ'-ı evzâr ile mâl-â-mâl olan kalb-i kâsimüze fesâdın giderüp rikḫat ü incilâ müyesser eyleyüp cenâb-ı 'izzetine münâcâta isti'dâd vire. Âmin Rabbe'l-'âlemîn.

80. Mektup¹

(5) Ve'l-ḥamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemîn bu ḥatb-ı ḥatîr ve emr-i kebîrde cenâb-ı şerîfiñüzün kemâl-i i'tinâ vü ihtimâmıñuz (6) ve tertîb-î mebâdî-i cihâd ve temhîd-i kavâ'id-i gâzâda ve cenâb-ı 'izzetden istimdâd u isti'dâda fevḫa'l-ḥadd (7) himmet ü 'inâyetinüz naḫl iderler. Ve sa'âdetli pâdşâh-ı 'âlem-penâh eyyedallâhu ta'âlâ ve kavvâhu venşur men mâlâhu (8) vekhur men 'adâhu hazretlerinüñ daḥı kemâl-i te'eşşürleri ve nuşret-i dîn-i İslâm ve kahr-ı keferi-i li'âm için (9) külli ikdâm u ihtimâmları ve nihâyet-i mertebede kavî niyyetleri ve 'azîmetleri olup sâ'ir meḫalîb ü âmâlden (10) i'râz idüp maḫzâ bu maḫlaba ikbâl buyurmaları naḫl olnur. Vâkı'â ḥamiyyet-i salṭanat-ı kâhire ve naḫvet-i (11) hilâfet-i bâhire muḫtezâsı daḥı budur ki izhâr buyurmışlar. Hâkḥ sübhânehu ve ta'âlâ ömr ü devletlerin dâ'im ve 'azm (12) ü niyyetlerin şârim idüp vücûd-ı şerîflerin âfât u 'âhâtdan maşûn ve maḫâşid-ı şerîfelerin (13) ḫuşûle maḫrûn ide. Âmin. Şeyḫ Arabî naḫl ider ki Mu'taşım ḫalife bir gün diyâr-ı Rûmdan Bağdâd'a varan (14) tâcirine diyâr-ı Rûmda 'acîb ne gördün diyü şordukda 'Amûriyyede bir müslimân kızcıgâzı bir kâfirün elinde esîr iken kâfir, kızcıgâza bir ḫabança urdukda "vâ Mu'taşımâh" diyü kızcıgâz ağladukda kâfir "Mu'taşım seni gelüp ḫurtarsa mı gerekdür" diyü vâfir dögdü. "didükde, Mu'taşım tâcire şorup: "Amûriyye ne cânibedür?" didükde câriyeti gösterdükde ḫalkup "Lebbeyk eyyetühe'l-câriyyeti, Lebbeyk" diyü, çağırup ol sâ'at sefer çağırup Bağdâd'dan gelüp 'Amûriyyeyi fetḫ idüp ol kızcıgâzı buldurup uran kâfiri evlâdı ve emvâli ile kızcıgâza temlik itmişdür. Mercûdur ki sa'âdetli pâdşâh hazretleri bunca şühedânun lisân-ı ḫalle tazarru' u feryâdına feryâd-res olup keferi-i fecereden intikâmların alıvireler.

4 Her çağırdukdâ mukâbelesinde ... âmîn Rabbe'l-'âlemîn: S-.

¹ 80. İ40a.

kızcıgâzı: kızcıgâz İ / bir kâfirün elinde ... intikâmların alıvireler: S-.

81. Mektup¹

(15) Vezîr-i a'zama Mollâ Çelebi için yazılmışdur

(16) Budur ki âstâne-i sa'âdet-penâhıñuzun ehaşş-ı 'abîdi olan Mollâ Çelebi bendeñüzi hâkden evc-i 'izzete (17) ref' buyurdıñuz. Haqq sübhânehu ve ta'âlâ hazreti säye-i sa'âdetiñüz kâffe-i ehl-i İslâm huşuşan cumhür-ı 'ulemâ'-ı a'lâm (18) üzerinden ayırmayup erbâb-ı hâcâtı 'atebe-i 'ulyañuzdan gayra muhtâc itmesün. Lâkin ol tabakada olan (19) sâ'ir bendeleriñüz oğullarına vazîfe şadağa buyurmak ile külli ri'âyete mazhar olmuşlardır. Bu bendeñüz (20) zâtı hasebi ile ve 'atebe-i 'aliyyeñüze hulûş-ı 'ubüdiyyeti haşyete ile anlardan dağı a'lâ himmet ü 'inâyete (21) ehaqq u evlâ idügi hâk-pây-i şerîfe 'arz olındı. Fermân re'y-i münîre menûtdur. Vallâhi yehalledu tilke's-suddeti's-seniyyeti (22) merci'a'l-kâffeti'l-umem ve menâtu'n-nizâmi'l-'âlem.

82. Mektup²

[34b] Vezîr-i a'zama yazılmışdur Celâl haqqında

(2) Mevkıf-i ecell-i refi'u'l-mahall lâ-zâle mahmiyyen bi-himâyetillâhi 'azze ve celle cenâb-ı celiline inhâ'-ı fakîr budur ki efrâd-ı (3) berâyâdan her ferd belâyâ-yı dehrden bir belâyâ mübtelâ olup def'ine kendi kâdir olmayıcağ hâlin esâtin-i (4) mülk ü millete 'arz idüp def'i için istimdâd itmege Bâri-i ta'âlâdan me'mûr olduğı gibi esâtin-i devlet (5) dağı i'ânet ü imdâd itmege me'mûrlardur. Aña binâ'en bundan aqdem Celâlden bu fakîre işâbet iden umûr için (6) hizmet-i 'aliyyeñüze du'ânâme yazılup tafşil üzerine pây-e-i serîr-i saltanata 'arz olına diyü tazarru' u istid'â (7) olunmuş idi. Neçe zamândur ki aslâ eşeri zâhir olmadı. 'İlm-i şerîfe hâfi olmaya ki biz sizlerden istimdâda (8) me'mûr olduğumuz gibi sizler dağı Haqq ta'âlâ hazreti cenâbından i'ânet ü imdâda me'mûrsuz. Haqq ta'âlâ hazretinüñ (9) emr-i şerîfine imtişâl itmezseñüz işâret buyurasuz. Şimdiye degin metâlib-i dünyâdan bir maflabiçün pây-e-i (10) serîr-i sultânî haffehullâhu ta'âlâ bi'l-luţfi'r-Rabbânî cenâbına 'arz-ı tämme yazmak vâki' olmamış iken şikâyetnâme (11) yazduk

¹ 81. İ40b.

15 Mollâ: Monlâ İ // 16 Mollâ: Monlâ İ.

² 82. İ40b.

1 Vezîr-i a'zama yazılmışdur celal haqqında: İ.

83. Mektup¹

Bu dağı Celâl hakkında yazılmışdur

(12) Egerçi sizlerden müsâ'ade olmayıcağ hazret-i halife-i rüy-ı zemîn halledallâhu zılâle saltanatuhu (13) 'ale'l-'âlemîn cenâb-ı refi'ine ilticâ vü tazarru'a dağı me'mûruz. Lâkin şimdiye degin me'tâlib-i dünyâdan (14) bir ma'tlab için pâye-i serir-i sultânî cenâbına bir saır yazmak vâki' olmamış iken şimdi bir şikâyetnâme (15) yazmak aşlâ lâ'ik görilmeyüp şüret-i hâl hizmet-i 'aliyyeñüze 'arz ile iktifâ olunmuşdur. (16) Eger müşâ'ade vü imdâd yok ise işâret buyurla ki esbâbdan kaç'-ı 'âlâka idüp hemişe (17) kâffe-i mühimmâtda ve cümle-i mülimmâtda tazarru' u münâcât idegeldüğümüz dergâh-ı 'âlempenâh-ı Rabbâniye (18) ilticâ idelüm.

84. Mektup²

Ol şahşuñ bu beytlerde cenâb-ı refi'-i sultânî (19) hakkında itdüğü cinâyetler ve bî-edeblikler sâ'irler hakkında itdüğinden hezâr bâr a'zamdur. Eger (20) cenâb-ı ma'deletpenâh-ı sultânide mezkûrûñ itdüğü da'vâ-yı ta'arrüb ü ittihâd kavlen yâ fi'len tekzib (21) olunup şahş-ı mezbûr menzele-i sâfilesine tenzîl olunup aḥkâm-ı 'adl ü dâd icrâ' olunmak (22) âşârı zuhûr iderse haḥkı olan halifetullâh hazretine muḥâkeme idüp Ḥaḥk ta'âlâ hazretinüñ hükmin taleb [35a] ideler. Eger şahş-ı mezbûr itdüğü da'vâlarda tekzib olunmayup belki el-'ıyâzü billâhi ta'âlâ kavlen yâ fi'len (2) 'alâ'im-i taşdik zuhûr iderse el-hükümü lillâhi'l-'Aliyyü'l-Kebîr mü'min ü muvaḥḥid olup hazret-i halifetullâha (3) bî'at ü tâ'at idenlere ḥuşuşan ḥuḳûkullâhuñ ve ḥuḳûk-ı hilâfetullâhuñ 'uluvv-i şânın ve sümuvv-ı (4) mekânın mufaşşalen bilen 'ışâbe-i 'ulemâya lâ'ik budur ki dâ'ire-i edebden ḥurûc itmeyüp mişâk-ı (5) bî'at ü tâ'ati muḥâfaza idüp şabr idebilenler aşlâ mükâfât-ı dünyeviyye kaşd itmeyüp ḥuşûmeti (6) aḥkâm-ı saltanat-ı dünyâ mensûḥ olup mülk ü melekût aḥkâmı hazret-i Rabbü'l-erbâba münḥaşır olduğı (7) güne teḥîr idüp ḥuḳûkını mecma'-ı evvelin ü âḥirinde "yevme yeḳümü'n-nâsu li-Rabbi'l-'âlemîn"³ muḫâlebe eyleyeler. (8) "Ve seya'lemellezîne zalemü eyye münkalib yenkalibün"⁴ şabr idemeyenler dağı lâ'ik budur ki şerâ'it-i âdâbı (9) ve aḥkâm-ı mişâkı tamâm ri'âyet ideler dağı hazret-i Aḥkemü'l-hâkimine muḥâkeme idüp haḥklarını dünyâda (10) alıvirmek için tazarru' u

¹ 83. İ41a.

¹¹ Bu dağı Celâl hakkında yazılmışdur: İ-

² 84. İ41b.

Bu mektubun İzmir nüshasının başlık kısmında "Ebu's-su'üd" yazılıdır.

³ bkz. yukarıda, 7. Mektup.

⁴ "Haksızlık edenler, hangi akıbete döndürüleceklerini yakında bileceklerdir." Şuara (26): 227.

münâcâta müdâvemet ü mülâzemet ideler. Vallâhi'l-Müste'an. Hârûn-ı Reşide (11) bir gün bir hâtun gelüp "Yâ emîre'l-mü'minîn! Oğlancık evvel-emrinde her murâdın anasından görmegin (12) her murâda anasına zar' u mürâca'at ider. Bir miqdâr büyüdüde anasından babası dağı aqvâ idügin (13) göricek babasına mürâca'at ider olur. Dağı büyüyüp halka karışdukdâ babasından kazılar ve begler ve vüzerâ' (14) dağı aqvâ idügin müşâhede itdükde başına bir iş geldükde anlara ve anlardan aqvâ emîri'l-mü'minîne (15) mürâca'at ider. Benüm de başuma bir hâl geldi. Def'i için kuzâtuña ve ümerâña ve vüzerâña mürâca'at idegördüm. (16) Çäre bulımadum. Cümleden aqvâ sensün. Saña geldüm. Belâmı def' ider misin yoksa sendan aqvâ Rabbü'l-'âlemîn (17) var aña tazarru' ideyin mi?" didükde tahtından inüp "Nedür hâcetün?" didükde "Yetimlerümüñ bir çiftligi (18) var idi. Cümlemüzüñ ma'âşı aña münhasır idi. Oğluñ Fazl gâşb idüp aldı" didükde ol sâ'at (19) Fazlı getirüp hâtun ile ber-â-ber idüp gâşb itdügi zâhir oldukdâ hâtuna çiftligi (20) hüküm idüp alıvırmışdır.

85. Mektup¹

(21) 'İzz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûra du'âlar 'arzından şofıra inhâ'-i muhibbâne budur ki mektûb-ı mergûbıñuz vârid olup [35b] tazâ'ifinde umûr-ı cihâdda kemâl-i ihtimâm u i'tinâyâ terğib olınuş sâbıkan ve lâhıkan vâki' (2) olan tedbirlerde halel ü kuşûr vâki' olduğına işâret olınmış zamir-i müniriñüze muşavver olmaya ki (3) Hakk sübhânehu ve ta'âlâ hazreti bu kulına tefvîz buyurduğı umûr-ı dîn ü devlet ve meşâlih-i mülk ü millet hakkında (4) maqdûrum bezl idüp tedbir-i meşâlih-i kâffe-i ümem ve tertib-i mebâdi-nizâm-ı 'âlemde ve temhîd-i kavâ'id-i (5) 'adl ü dâd ve teşyîd-i ma'âkîd-i harb ü cihâdda bi-'inâyettillâhi ta'âlâ dakîka fevt olınmayup sâbıkan ve lâhıkan (6) vâki' olan tedbirât ... İlahire

86. Mektup²

(7) Südde-i seniyye-i 'azamet-medâr ve 'atebe-i 'aliyye-i celâlet-nigâr ki muqabbel-i şifâh-ı iqbâl ve mu'affer-i (8) cibâh-ı erbâb-ı 'izz ü iqbâldür. Lâ-zâlet a'âlâme rif'atuhu hâfıkatu fi'l-hâfıkayn ve şevâriğ-ı şevketuhü şârikatu (9) beyne'l-mâşriğayn mü'eyyedetu bi-mevâkibi'l-'izzî ve't-temkin ve ma'anibü'n-naşri'l-'azîzi ve'l-fethi'l-mübîn mevâkıf-ı (10) füşhatü'l-eknâflarına hezârân hezâr kavâfil-i zarâ'at ü huzû' ve revâhil-i istikânet ü huşû' (11) ile cünûd-ı da'vât-ı şâfiyât-ı muhlîşâne ve vüfûd-ı tahıyyât-ı vâfiyât-ı bî-kerâne tevcih olınukdan şofıra (12) 'arz-ı 'abd-i fakîr-i keşirü't-takşîr budur ki ufğ-ı mecd-i devlet ü iqbâl maşriğ-ı şems-i 'izzet ü iclâl (13) cenâbından bu 'âkîf-i şavâmi'-i hicret ve

1 85. İ42a.

2 86. İ43a.

mücâvir-i hânkâh-ı uzlet üzerine şevâriğ-ı envâr-ı (14) ‘âtıfet-i hâniyye sâti‘ ve bevâriğ-ı âşâr-ı re‘fet-i sultâniyye lâmi‘ olup âşâr-ı yerâ‘at-i berâ‘at (15) aḥkâm-ı menâhic-i belâgat fihrist-i cerîde-i sa‘âdet ‘ünvân-ı şahîfe-i siyâdet ser-nâme-i ḥaṭṭ-ı (16) kâm-kâri tevki‘-i refi‘-i şehriyârî raḡam-zede-i kilik-i gevher-bâr ve nigâşte-i hâme-i bedâ‘i‘-nişâr (17) zılâl-i enâmil-i deryâ-nevâl ve erḡâm-ı aḡlâm-ı bedi‘atü’l-mişâl a‘nî kitâb-ı kerîm-i faḡâmet-nesîm (18) ve ḡiṭâb-ı cesîm-i vâfirü’t-ta‘zîm nâzil oldı. Hîn-i vürûdında cenâb-ı Rabbü’l-erbâb Mâlikü’r-riḡâb (19) ḡazretinüñ sâḡa-i şükrinde ta‘fir-i cibâh u ḡudûd ve iḡâmet-i merâsim-i sücûd kılınḡudān şofıra (20) matâvî-i gevher-feşânda münderic olan evâmir-i ‘âliye ve nikât-ı sâmiye telâḡḡi olınmaḡla aḡşâ-yı (21) medâric-i sürûra irtikâ ve a‘lâ-yı me‘âric-i ḡubûra i‘tilâ kılınup âyât-ı ḡamd-i Rabbânî ve da‘vât-ı (22) şükri-i sübhânî bi-şümâr kılındı. Ammâ ... İlahire.

87. Mektup¹

[36a] ḡazret-i refi‘u’d-derecât celle celâluhu ve ‘amme nevâluhu ol cenâb-ı ‘azamet-nişâbuñ a‘lâm-ı rif‘atlerin fark-ı (2) ferḡadeyne hem-ser ve elviye-i eyâletlerin seb‘-ṭbâḡdan berter eyleyüp hemişe iltifât-ı ma‘âli-simâtle (3) ol astâne-i sa‘âdet-âşyâneye ‘ubûdiyyet üzere olan fuḡarâyı aḡyânen iḡyâ itmekden ḡâlî (4) olmayup hem-vâre maḡâlîd-i umûri re‘y-i müniriñüze menûṭ ve meşâliḡ-i cumḡurı cenâb-ı ḡaṭîrlerine merbûṭ (5) idüp kâffe-i re‘âyâ ve ‘amme-i berâyâyı kenef-i ḡimâyetinüzde âsüde-ḡâl ve marzîü’l-bâl kılıvire. Âmin.

88. Mektup²

(6) Mevḡıf-i celîl-i ‘azamet-medâr ḡaffehullâhu subḡâneḡu ve ta‘âlâ bi-cunûdi’t-tevfıḡi’r-Rabbânî ve eyyedehu bi-vufûdi’l-menni’s-subḡânî (7) cenâbına inhâ‘-i faḡîr budur ki ol cenâb-ı refi‘ ve maḡall-i menî‘den kitâb-ı kerîm-i berâ‘at-nesîm vârid olup (8) maẓmûn-ı şerîfinde Anḡara’da Seyf medresesinden müddeti yitmedin ma‘zûl olan Mevlânâ Tâcü’d-dinüñ (9) şâmı necedür ve medreseye istiḡḡâḡı var mıdur beyân olına diyü buyurılmış zamîr-i münire püşide (10) olmaya ki Mevlânâ-yı mezbûruñ keyfiyyet-i ‘ilmiyyesi bu faḡîre ma‘lûm degüldür. Aşlâ bir zamânda muşâḡabet-i (11) ‘ilmiyye vâḡi‘ olmamışdur. Şimdi yirine varan ... İlahire.

1 87. İ43b.

2 88. İ43b.

89. Mektup¹

[38b] (8) Ebedâ pādşâh-ı cihân ve Süleymân-ı zamân hazretlerinin serîr-i refî'ü's-şâmı (9) ol Âşaf-şifâtunî zât-ı şerîf-i melek-i melekâtları ile müşerref ü mu'allâ olmak du'ası ki fi'l-leyli ve'n-nehâr (10) bi's-sırrı ve'l-cihâr vird-i zebân-ı cân ve verd-i cinân-ı cenândur. 'Âdet-i me'lûfe üzerine takdîm (11) olunup ve dâ'imâ şahen-şâh-ı evân ve İskender-i deverân cenâbının sürâdîk-ı menî'u'l-mekân-ı (12) vekâleti ol cenâb-ı Aristosimâtuñ 'unşur-ı laţîfi ile müzeyyen ü muhallâ olmak şenâsı ki fi'l-'aşıyyi ve'l-ibkâr (13) nihân u âşkâr merhem-i hemm ü râhat-ı cerâhat-i rûh ve sekîne-i sine vü devâ-i dil-i mecrûhdur. (14) Kâ'ide-i ma'rûfe üzere tetmîm kılnup muşabbel-i eşref-i enâm olan enâmîl-i şerefü'n-niyâm ve mülteşem-i (15) emâsil-i enâm olan eyâdi-i te'yid-i iltizâm de'b-i edeb-i eşhâb-ı âdâb ve resm-i ereb-i erbâb-ı elbâb (16) üzere lübb-i 'izzet-i taleb ile bi'l-iclâli ve'l-i'zâm taķbîl ü iltişâm olınduktan şofıra inhâ-i (17) fakîrâne-i bende-i kemter ve inbâ-i haķîrâne-i dâ'i-i kihter zamîr-i münîr-i felek-mesîr ü melek-müşîre ve hâţır-ı haţır-i (18) iksîr-te'sîr ü eşîr-tebdîre ki medâr-ı nîzâm u intizâm-ı tamâm-ı 'âlem ve menâ-ı revnaķ u refâhiyet-i (19) cemî-i benî-Âdemdür. Budur ki Haķķ sübhânehu ve ta'alâ 'Alîm ü 'Allâm ve Bâri-i 'izz ü 'alâ muţţalî-i mâ-lâ-kelemdur (20) ki i'lâm-ı ilâm-ı firâķ-ı şedîdü'l-âlâm ve izhâr-ı ihtirâķ-ı iftirâķ-ı 'adîmü'l-intikâm-ı 'asîrü'l-itmâm (21) bel 'adîmü'l-in'idâmdur. Ve haķķâ sümme haķķâ bu bende-i miħnet-dîde dideden dür olmağla dîlden dür olup [39a] ve didârdan mehcür olmağla bir vechle müte'ellim ü biħuzürdur ki irtifâc-ı ğuyûm-ı ğumûm-ı zâhirü'l-vüfûrî (2) ve indifâc-ı hücum-ı humûm-ı vâfirü'z-zuhûrî meger mesnedüm ve devletüm ve müstenedüm ve sa'âdetüm cenâb-ı (3) vâlânuñ müceddeden pertev-i enzâr-ı merħamet-i bi-pâyanları ile muşadder ü maşdür olup ve sebep-i rif'atüm (4) ve menâ-ı celâletüm olan ol hazret-i 'ulyânuñ mükerreren şaş'a-i şefkat-i firâvânları ile (5) müyesser ü meysür ola. Bu sebebden ki 'âlimü'l-hâlât-âĝâh ve kâziü'l-ħacât-ğüvâhdur ki ol (6) maşhar-ı 'adl ü dâd hazretlerinin du'a-i devlet-i dâ'imü'l-izdiyâdı bu bende-i hâlişü'l-vidâd ve çâker-i (7) muħlişü'l-fu'âd ile evlâdınun evrâdı olup a'ķâb-ı şalavâtda ve evķât-ı ħalavâtda ħadden bîrûn-ı (8) ħuşûc-ı derûn-ı pür-ħûn ile ve 'adden efzûn-ı ħuzûc-ı hâţır-ı maşzûn ile dâ'i ve bu diyâruñ (9) 'azîzlerine du'a itdirmekte sâ'i olmağda aşlâ taħayyül-i ķuşûr ve kaţ'a teveħhüm-i fütür yok iken (10) sa'âdetlü sulţânunuñ evvelden idegeldüĝi 'inâyet-i bî-ĝâyetlerinde ve ri'âyet-i bî-nihâyetlerinde bî-sebeb nev'an (11) ķuşûr ve bilâ-vechin min-vech fütür şüyüc bulup ve âstân-ı merħamet-âşyânlarına istinâdum maşşûr (12) ve 'atebe-i mekremet-mekânlarına intişâbum maşşûr iken ħâk-pây-i kimyââsâlarına yüz sürdüĝüm eşnâda (13) buyurdıkları va'de-i kerîme vefâsında tâlî-i menħûsum ve baht-ı menķûsum te'sîrinde

¹ İzmir nüshası 43b'de bittiğinden dolayı bu mektup İ'de yoktur.

te'hir (14) vukûc buldı ve derecâtla bu bende-i memnûn ve efgende-i maḥzûndan bi'z-zât ve bi'z-zamân dūn olanlar (15) niçe kerre taḳdīm olunmaḳdan ḥâtır-ı meksûr-ı mecrûḥ ve lâ-yezâl bâb-ı melâl-i mühlikü'r-ricâl bâl-i perişân- (16) ḥâlde meftûḥ olup şavâ'ik-i ḥayret ve bevâriḳ-ı ḡayret maẓmûm olup ve şügür-ı taḡayyür (17) ü taḡayyür binâ-i şabr u taḡammüli mehdûm ve nehc-i tehekküm ü te'llüm esâs-ı fikr ü te'emmüli ma'dûm idüp cinân-ı (18) cenân-ı deḳâ'ik-zehr ve ḥadâ'ik-ı cân-ı ḥaḳâ'ik-şemr 'avâṭif-ı inficâl ve kavâşif-ı ihtilâl ile şoldı. (19) Lâ-cerem ol inşâf ile ittishâfı cihânda meşhûr ve 'adl ü iḥsânı efrâd-ı insân beyninde menşûr (20) olan şefkatlü sultânımuñ 'izz-i ḥuzûr-ı mevfuru'l-ḥubûrlarına ve şeref-i ḥidmet-i meysûru's-sürûrlarına (21) maḥfi vü mestûr olmaya ki bi-iḥtiyâr ḡâyet-i 'adem-i ıştıbâr ve nihâyet-i vücûd-ı iztirâb u iztirârdan [39b] bu baḡtetü'ş-şudûr mestûr olup tevaḳḳu'c belki tazarru'c-ı bende-i maḥrûr budur ki eltâf u a'tâf-ı (2) nâ-maḥşûrdan ma'füvv ü ma'zûr buyurıla. Ḥâşâ ve şümme ḥâşâ ki ol bende-perver ve 'aṭâ-güster (3) olan devletlü sultânımuñ eltâf-ı 'amîme ve a'tâf-ı 'azîmelerinden ki min-ba'd bu ḥulûş u 'ubûdiyyeti (4) meczûm olan dâ'î-i zâhirü'l-ḥuşûşı maḥrûm kıilup "vehfiz cenâḥake li-meni't-teba'ake mine'l-mu'minin"¹ (5) mefhûmı ile 'amel-i 'ilm-i 'âlem 'alemlerine ma'lûm "es-sâbiḳüne's-sâbiḳün"² medlûli tab'ı 'âlî-himemleri ḳatında (6) ma'mûl iken bu meşmûl-ı nazar-ı bi-nazîri muḥaşşilü'l-me'mûl eylemeyeler. Bâki emr [ü]³ fermân-ı ḳazâ cereyânlarına (7) menûtdur.

1 "Sana uyan müminlere kanadını indir." Şuara (26): 215.

2 "Önde olanlar öndedirler." Vakıa (56): 10.

3 Metindeki örneklerine dayanılarak konuldu.

Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3431

90. Mektup¹

[125b] Monlā Ebu's-su'ūd ḥazretleriniñ pādşāh Sulṭān Süleymān Ḥān-ı
 'ālem-penāhdan Ka'be-i şerife icāzet taleb itdügi 'arzuñ şüretidür

(2) Hāşiye-i bisāṭ-ı ḥilāfet-i bāhire ḥalledallāhu eyyāmehe'z-zāhire şifāh-ı iclāl u i'zām ile taḫbīl olıduḡdan soñra fūnūn-ı zarā'at (3) ü ibtihāl 'arz olunur ki tavāf-ı Beyt-i Ḥarām ve ziyāret-i Ravza-i Ḥazret-i Resūl 'aleyhi's-selām mu'azzam-ı erkān-ı dīn-i Ḥanīf ve 'umde-i (4) aḥkām-ı şer'ı şerīf olıduḡından ḡayrı ol menāzil-i sa'ādet-nişābına yüz sürüp vedī'ı devlet-i rüz-efzūn (5) içün tazarru'ı münācāt itmeḡiçün cumhūr-ı ehl-i İslāma ehemm-i maḡāşid ve etemm-i merāsıd olmaḡın ol diyār-ı cemīletü'l-āşār ve aḡtār-ı celīletü'l-aḡdāra (6) üftān ü ḥizān teveccüh eylemek bu za'if-i nā-tüvāna zamān-ı medid va'ıd-ı ba'ıddür ki ecell-i meṭālib ve e'azz-ı me'āribdür. Lākin taḡdīr-i Rabbānī (7) mücibi üzre istid'ā-ı izn-i ḥümāyūn bu zamāna deḡin müte'aḡḡır olmuş idi. Ḥālen kuvvet-i sübhāniyye za'fa mütebeddil ve ḡudret-i rühāniyye (8) 'acze müteḡavvil olup ol meṭālib-i 'āliyeden ḡırmān-ı ḡavfı müstevli olmaḡın mütevekkilen 'alellāh 'azze ve celle şefi'ı ḡumāyūn ümīdine şüret-i ḡāl (9) pāye-i serir-i 'azamet ü celāle ref' olındı. Fermān dergāh-ı 'ālem-penāha menūḡdur. Ve rettebehū sulṭānehu yeḡalledehū menāṭi'l-umūri'l-cumhūr (10) mede'l-aḡḡābi ve'd-duhūr. Āmīn yā Rabbe'l-'ālemīn.

Ed-dā'ıü'l-ḡaḡīr Ebu's-su'ūd 'afā 'anhu

¹ Lala İsmail 706'da (354b) bu mektubun bir nüshası vardır.

Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3436

91. Mektup

[62b] (7) İrsâl-i naşihatnâme-i Mevlânâ merhûm Ebu's-su'ûd

(8) Fî'l-kużâti Mevlânâ Fazlullâh vaḳḳafehullâhi t̄ (ta'âlâ)¹ li-merâzihi bi-luṭfihi ve li'ânihî.

(9) Ba'de't-tahiyyeti ve's-selâm, inhâ'-i risâle-i muḥabbet budur ki emr-i ḳazâ bir mu'azzam emrdür. Huşûşen fi-zamâninâ ḥaṭar-ı 'azîmdür. Lâ-cerem kemâl-i (10) tedebbür ü tefekkür ü hâzer olup her huşûşda 'âkıbetin mülâḥaza-i tämme eylemeyince bir cânibe cereyân eylemeyesin. Himâ-yı hükümetinde ehvenen (11) tavâ'if-i muhtelifenüñ içinde tâ'ife-i şulehâ vü 'ulemâ vü fuḳarâ ile muşâḥabet idesin, muḳâyelelerinde li'ân idesin. Cemî' umûruñda (12) Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ḥazretine tevekkül ve ḳazâyâ-yı şer'iyeden te'emmül ve ḥalkuñ la'niyyetine taḥammül idesin. Tehettük ü televvünden hâzer idesin. (13) Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ḥatâ vü halelden 'işmet eyleye bi-fazlillâhi t̄ (ta'âlâ) bi-luṭfihi ve keremihî.

Ebu's-su'ûd na'amehullâh.

92. Mektup

(14) Merhûm Ebu's-su'ûd Efendi Ḥazretleri Şâh Efendi Edirne kâzısı iken gönderdikleri naşihatnâmenüñ ibtidâsıdır.

(15) Benüm şâhum! Saña üç vaşiyetüm vardur: Biri budur kim cümle emründe te'emmül; ve biri daḥı budur kim ḥâkim olduğunuz (16) ḥayşiyetle izdiḥâm-ı 'avâma taḥammül; ve biri daḥı budur kim luṭf-ı Ḥaḳḳa tevekkül.

Ve's-selâm yâ Şâh!

İtteḳullâhe 'an-ḳat'î rızḳı ḥalkillâh Lâ-ḥavle ve lâ-ḳuvvete illâ billâh Ebu's-su'ûd raḥimehullâh.

¹ Kısaltmanın açılımı olarak yazıldı. bkz. aşağıda, 13. satır.

Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3505

93. Mektup

[58b] (10) Nâdi-i fazâ'il-nigâr ve maḥfil-i efâzıl-medâra envâc-ı eşvâk ve eşnâf-ı da'vât-ı şâfiyât-ı muştâkâne ve teslimât-ı vâfiyât-ı bi-kerâne ithâfından soñıra ruḥ'a (11) budur ki zâmîr-i münîr-i mihr-tenvîr bu cânib-i âhvâli tefahhuşına müteveccih olursa bi-'inâyetillâhi sübhânehu cemîc müte'allikâtla selâmet ü 'âfiyet üzereyüz. Lâkin zimmet-i (12) za'feye lâzım olan ḥuḳûḳ-ı 'azîmenüñ 'uhdesinden ḥurûcla kemâl-i za'f-ı hâl ü zıyḳ-ı mecâldeyüz. Evvelki hâl gitdi kuvvet ü kudret (13) ânen-fe-ânen nokşân u tedennide olup müşkilât-ı meşâlih-i enâm ve ğavâmız-ı fetâvi vü aḥkâm yevmen-fe-yevmen tezâyüd ü terâḳîdedür. Bu emânet-i 'azîme (14) kemâ yenbaĝi ikâmet olunmaḳ mutaşavver olmaduĝı ma'lûmdur. Sizüñ ḥâliñüz daĝı bizümkinden ḳalur degüldür. Dâ'ire-i kudret ve ḥimây-ı tâḳatde (15) olan mertebe bezl-i mechüd ve sa'y-i ma'ḥüd idüp cemîc umürda cenâb-ı 'Allâmu'l-ĝuyüb ve Keşşâfü'l-kürüb Rabbü'l-'inâyeti ve't-tevfîḳ (16) müfîzu'l-'adâ'îhi ilâ-sevâ'i't-tarîḳ celle celâluhu ve 'amme nevâluhu dergâh-ı 'alem-penâhına ilticâ vü iltizâm ve 'urve-i vüşkâ-yı ḥıfz u ḥimâyetine (17) temessük ü i'tişâm olunmaḳdan ĝayrı melce ü melâzzımız ve maḳarr u me'âdımız yoḳdur. Biz nefsimüzi ve sizi tarîk-i Ḥaḳḳ üzerine şâbit- (18) ḳadem idüp ḥaḳâ vü ḥalelden 'ısmet itmek için tazarruc u ibtihâlde ḳar'ı bâb-ı münâcât üzereyüz. Sizler daĝı luḳf (19) idüp tazarruc u du'âları nefsiñüze ḥaşr itmeyüp bu cânibi daĝı yâd idesiz. Mercüdur ki ḥazret-i muḳallibü'l-ḳulûbi ve'l-ebşâr (20) Rabbü'l-mülki ve'l-meleküt cellet kudretühu ve 'allet ḥikmetühu rızâ-i şerîfine mevâḳıf-ı a'mâl müyesser buyurup muḥâlif-i ḥavl ü 'amelden 'ısmet (21) buyurup ḥayâtımız ve memâtimuzı Ḥaḳḳ mübîn üzerine eyleyüp "yevme tüble's-serâ'ir"¹ fazâḥatden 'ısmet buyurup zümre-i muḥlişileriyle ḥaşr buyura. Âmîn yâ Rabbe'l-'âlemîn.

Ed-dâ'î Ebu's-su'ûdi'l-ḥaḳîr.

¹ Bkz. yukarıda, 52. Mektup.

94. Mektup

[59a] **Ḥazret-i merḥūm ḡuddise sırrahu'l-‘aziz merḥūm Piyāle Pāšā Ḥazretlerine ḡazāda irsāl (2) buyurduklarıdur ḡalem-i ŧeriflerinden menḡıldür**

(3) Allāhumme Mālikü'l-mülki Rabbu'l-erbāb Bāriü'l-beriyyeti Māliku'r-riḡāb mursilu'r-rusuli munzilu'l-kitāb nāşıru'l-mu'minīn hāzimu'l-aḡzāb innā nuveccih vücühu'z-zulli (4) ve'l-ibtihāli naḡū mā bike'l-menī'ı ve nerfe'u eydi'z-zara'a ve's-su'āl ileyye cenābeke'r-refı'ı ve nes'eluke bi-nūri vechike ellezi mele'e erkāne 'arşuke ve bi-ḡudretike (5) elletı ḡadderte bihā 'alā-cemı'ı maḡdūrātike ve raḡmetike elletı vesı'at kulle ŧey'in ve bi-‘ilmike ellezi eḡāḡa bi-kulli mā kāne ve mā seyekune en tefızu 'aleyhā min-ḡazā'ini (6) ḡudretike ve ma'ādini 'ilmike ve ḡikmetike mā efaḡtuhu 'ale'l-enbiyā'ı ve'l-murselin min-mevā'idi'n-naşrı'l-‘aziz ve 'avā'idi'l-fetḡı'l-mubin ve tuneccizlenā va'dike'l-kerim (7) ellezi neḡaḡa bihi kitābıke'l-meknūn “ve leḡad sebaḡat kelimetunā li-‘ibādine'l-murselin innehum lehumu'l-menşūrūn ve inne cundenā lehumu'l-ḡālibūn”¹ ḡattā naḡdire 'alā-a'la'ı (8) kelimetike'l-‘ulyā ve i'zāze dıneke'l-aḡvā fe-ennehu lā-ḡāḡatelenā bi-ḡayri ḡudretike ve lā-ḡavle illā bi-ḡavlike ve ḡuvvetike ente'l-melāzi fi-kulli emrihim ve ente'l-ma'āzi (9) fi-kulli ḡuḡbi mulimmin lā-Rabbe ḡayruke ve lā-ḡayre illā ḡayruke “Rabbenāḡfırnenā zunūbenā ve isrāfenā fi-emrinā ve ŧebbit aḡdāmenā venşurnā 'ale'l-ḡavmi'l-kāfirin”.²

(10) Dergāh-ı 'ālem-penāh-ı Rabbānıde leyl ü nehārda ve 'aşıyy ü ebkārda bel kāffe-i evḡātda lā-siyemmā aḡḡāb-ı ŧalavātda ḡā'ib-ı ŧarā'at ü ḡuşū' (11) ve nihāyet-i istikānet ü ḡuzū'la minhāc-ı muḡarrer-i meşḡur ve üslūb-ı muḡarrer-i mezkūr üzerine ḡar'ı bāb-ı münācāt u du'āya cemāhır-i ehl-i İslām (12) ḡuşūsen meşāhır-i 'ulemā'-ı a'lāmıla müdāvım ü mülāzımuuz. Vallāhi müfettiḡı'l-ebvāb 'aleyhi netevekkelü ve ileyhi'l-me'āb cenāb-ı ŧāmiḡı'l-‘imād (13) ve rāsiḡı'l-evtādıñıuzdan tazarru' u istid'ā olunur ki sizler daḡı bu bābda imdād u is'ād idüp Ḥaḡḡ sübhānehu ve ta'ālā ḡazretinden (14) 'ale'd-devām istimdād üzere olasız. Mübāşeret-i esbāb u ālāt ve müzāvele-i muḡaddemāt u edevāt himmet-i 'āliyeñüzi ve 'azımet-i māziyeñüzi (15) cenāb-ı müsebbibü'l-esbāba tevcıhin 'avḡ itmeyüp ḡālet-i ŧerifiñüz ile tertib-i mebādı-i ḡazā vü cihād ve nazm-ı meşāliḡ-i 'asākir ü ecnāda meşḡul (16) iken ḡalb-ı münibıñüz ile cenāb-ı Rabb-ı 'izzetden

¹ “Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir. Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.” Saffāt (37): 171-173.

² “Ey Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı başışla; ayaklarımızı sabit kıl; kafirler topluluḡuna karşı bizi muzaffer kıl!” Âl-i İmrān (3): 147.

isti‘ānet ü istimdâddan hālî olmamağa himmet ü ‘ināyet eylesiz ki cemī‘-i esbāb u ālāt (17) ve mebdāi vü edevāt te‘şirden ‘ārīdür. Her birinde zuhūr iden āşār u aḥkām āşār-ı kudret-i Rabbānīdür.

in hesti-i tū hesti-i hest-i diger est
 V’in mesti-i tū mesti-i mest-i diger est
 Rev ser-be-giribān-ı tahayyür der-keş
 K’in dest-i tū est be-dest-i diger est¹

Veffaḥanallāhu ta‘ālā ve iyyākum li-ma‘rifetihi (19) esrāre mulkehu ve melekūtehu emīne Rabbu’l-‘ālemīn. Da‘vāt-ı ma‘hūdeye müdāvīm ü müşābir ve peygām-ı sa‘ādet-encāmıñuza müterakḳıb u nāzır iken fihrist-i (20) cerīde-i feşāḥat ‘unvān-ı şāḥife-i belāğat a‘nī kitāb-ı kerīm-i berā‘at-nesīm vārid oldı. Maṭāvi-i güher-feşānında mūnderic olan aḥbār-ı (21) sa‘ādet-āşār telakḳı olınmağla medāric-i ḥubūra irtikā ve e‘ālī-i me‘āric-i sūrūra i‘tilā olıñup Rabb-i ‘izzet cenābına ḥamdler (22) ḳılınduḳdan şofıra vezā‘if-i du‘ā vü niyāz ez‘āf-ı muzā‘if ziyāde ḳılındı. Vallāhi ‘azze subḥānehu huve’l-maḥabbeti nesta‘in ve ‘aleyhi netevkekelu (23) ve ileyhi unīb.

Ed-dā‘ü’l-faḳır Ebu’s-su‘ūdi’l-ḥaḳır

¹ “Bu senin varlığın bir başka varlık ve bu senin sarhoşluğun bir başka sarhoşluktur. Yürü! Boynunu şaşkınlıkla bük ki bu senin elin bir başka eldir.”

Süleymaniye Ktp. Lala İsmail 706

95. Mektup

[359b] Mevkıf-ı refi'î-i 'azamet-penâh ve maḥfil-i meni'î-i celâlet-destgâh lâ-zâle maḥmiyyen bi'l-luṭfi'r-Rabbânî ve maḥfüfen bi'l-menni' (2) s-sübḥânî cenâb-ı celîl-i şâmiḥu'l-eyvân ve bâb-ı cemîl-i râsiḥu'l-erkânıma vüfûd-ı iclâl u i'zâm ve cünûd-ı tefḥîm (3) ü ihtirâmla da'vât-ı şâfiyât-ı muḥlişâne ve taḥiyyât-ı vâfiyât-ı bi-kerâne tevcih olınduktan soñra ma'rûz-ı (4) dâ'î-i ḥaḳîr budur ki ol maṭla'î-ı âftâb-ı câh u celâldan bu mu'tekif-i şavâmi'î-i ihlâş u ibtihâl olan (5) za'îf-i nâ-tüvâna kitâb-ı kerîm-i 'azîmü's-şânları vârid olup tazâ'if-i sa'âdet-meşḥûnında münderic (6) olan aḥbâr-ı meserret-nümâ ve enbâ'-ı behcet-efzâ müṭâlâ'â olunmak ile kemâl-i sürûr ve nihâyet-i ḥubûr ḥaşıl olmuştur. (7) Hemîşe o cenâb-ı refi'î-uñ aḥbâr-ı sa'âdetleri istimâ'ı ile mesâmi'î-i rûy-ı zemîn müşerref olmaḥdan ḥâlî (8) olmaya. Ba'de-zâlik maṭâvi-ı kitâb-ı kerîmde da'vât-ı devlet-i ebed-peyvende iştiğâl ü ihtimâm olunmağa (9) işâret buyurulmuş ol ḥöd vazîfe-i lâzîmemüzdür. Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ ḥalîfe-i sa'âdet-penâhuñ (10) zıll-ı vücûd-ı şerîflerin kâffe-i ehl-i İslâm üzere memdûd ve 'izz ü sa'âdetlerin evtâd-ı ḥuluvvda ma'ḳûd (11) idüp envâ'-ı feth ü zafer ḳarîn ü reh-berleri olup cenâb-ı refi'îleri hemîşe 'ayn-ı 'inâyetleri (12) ile melḥûz ve ḥıfz u ḥimâyetleri ile maḥfûz olup aḥkâm-ı ma'deletleri ile memâlik-i maḥmiyye ma'mûr olup (13) 'âmme-i ehl-i İslâm mübtehic ü mesrûr olmaḥ müyesser ola ve bu ma'nâlara ümidimiz cânib-i 'adl ü dâda meyl (14) ü rağbet ve hedm-i bünyân-ı zulm ü bid'at itmege sa'y ü teveccühleri iledür. Mâ-dâm ki ihyâ'-ı merâsim-i dîn olmaya (15) da'vât-ı müslimîn icâbete ḳarîn olmaḥ ba'îd idügi vâzîḥ u mütebeyyindür. Ḥaḳḳ sübhânehu ve ta'âlâ te'yîd ve her (16) emrde tesdîd itmekle ḥâdî vü mübîn ve naşır u mu'în ola bi-ḥürmeti Seyyidi'l-mürselin.

Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa 2828

96. Mektup

[116a] Merhûm Ebu's-su'üd Efendi Hâzretleriniñ vaqf-ı binâ bi-düni'l-arz (2) haqqında eşhâb-ı sa'ādâtdan birine irsâl itdüği (3) mektûb şüretidür ki haqq-ı şeriflerinden (4) istinsâh olınmışdur

(5) Maḥfil-i refi'î-i fazâ'il-nigâr u efâzıl-medâr cenâbına da'vât-ı şâlihât-ı ihlâş-âyât ref'inden soñra (6) inhâ'-i zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr budur ki bu fakîre Mevlânâ İbrâhim Çelebi gönderilüp mevķûfâtçı Mehmedüñ (7) evķâfı huşûşı tefahhuş olındukda zâhir olan şüret sâbıkan divân-ı 'âlî-cenâbından (8) âdem gönderilüp istifsâr olındukda yazılup gönderilen cevâba tamâm muṭâbık olmayup (9) ve ol cevâbda tamâm beyân şâfi olınmamış ve ḥîn-i tescilde e'imme-i 'izâmdan kimüñ kavli üzerine ḥükm olındukğı taşriḥ olınmayup icmâl üzerine ihtilâfât-ı e'imme zıkr olınup (11) [evķâf-ı ma'hüdenüñ şihhatine ve lüzümına ḥükm olındukğı]¹ şerâ'it-i fezâ ri'âyet olınup ḥükm (12) olındı dimekle iktifâ olınmış ḥâliyen kimüñ re'yi üzerine ḥükm olındukğı taşriḥ olınup (13) i'lam olına diyü işâret olınmış meclis-i şerife maḥfi olmaya ki ol vaḳti divân-ı a'lâ (14) cenâbından âdem gelüp istifsâr itdükte icmâl üzerine şerâ'it-i fezâ ri'âyet olınup evķâf-ı (15) ma'hüdenüñ şihhatine ve lüzümına olındukğı ve yirsüz binânuñ vaḳfınuñ şihhatinde ve ḡalle-i bi-nefsine (16) şart itmegüñ şihhatinde ihtilâf vâridüğü ve vaḳfiyye fakîr kâtibi kâlemi ile olmayup imzâ eylemege (17) getürdüğü eşnâ'-i sefer olup içindeki vaḳfdan ḥâric nesneleri çıkarup tekrâr yazmağa mecâl (18) olmadukda sâbıkan mülki olanlaruñ vaḳfiyyetine ḥükm olınmış olmağın ol vaḳfiyye imzâ olınup haḳıḳat (19) ḥâl-i imzâda beyân olınmağla iktifâ olındukğı 'acele ile yazılup irsâl olınmış idi. Ḥâliyen (20) müsveddesi 'aynı ile ḥidmet-i şerife gönderildi. Meclis-i şerifünüñde zuhûr iden şürete (21) muḥâlif nesne var ise işâret olına. Aşlâ muḥâlefet mutaşavver degüldür. Zıkr olan (22) icmâlüñ zâhir olan şüret-i tafşilidür. Cevâbda icmâl olınmağ egerçi ta'cîl olınmış ider (23) 'ammâ tafşile ḥâcet yokdur diyü vâkı' olmuş idi. Çünki ol vaḳt murâd ma'lûm (24) olmayup yazılan sözleri ḡayrı maḥmile ḥaml olınmış tafşili budur ki ol evķâfuñ cemî'inde [116b] 'âribet ḥükminde olup vaḳf rücû'a kâdir olmağın anlaruñ kavli (2) ma'mûlun-bih olmayup.

¹ Metinde bu kelimeler cetvelle çizilmiş durumda.

Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi 2396

97. Mektup¹

[191b] Cennet-mekân firdevs-âşyân Sulţân Süleymân Hân hazretleri “bizi du‘â-i hayrdan (2) ferâmüş eyledifüz mi” diyü Ebu’s-su‘üd hazretlerine tezkire gönderdiginde fâzıl-ı müşârun-ileyhüf (3) cevâbî mektûbıdur

(4) Dürret-i ikililü’l-‘azameti ve’l-celâl ve gurret-i cebinü’s-sa‘âdeti ve’l-ikbâl (5) ‘aliyyetü’z-zât melekiyyetü’s-sıfât zâtü’l-‘ulâ ve’s-sa‘adât cenâb-ı Sulţân-ı (6) ‘azimü’s-şân hazretlerinüf huzûr-ı şeriflerine hezârân hezâr ta‘zîm ü ihtirâm ile (7) du‘alar olındıktan soñra inhâ‘-i muhlişâne budur ki ol cenâb-ı şerîfüf (8) du‘â vü şenâları hîdmetinde bu dâ‘i-i kemîne ve muhliş-i dîrine taşşir itmekle (9) işâret buyurulmuş ve du‘â-i devlet iştiğâli üzerimüze farz iken âhir (10) ‘ömrümüzde bu za‘if farzı terk itmek ihtimâli virilmek ol cenâb-ı refî‘e (11) lâıyık olmaya. Eger du‘ânüf ba‘z-ı âşarı zuhûr itmediği için öyle buyurılırsa (12) dergâh-ı refî‘inde bu za‘if-i nâ-tüvân hiçden hiç olup zerrece vücûdı (13) olmadığına haml olına. ‘İlm-i şerîfe mañfî olmaya ki cümle âdem oğlanı (14) cinnüf ‘öşridür, bu iki cümle yir yüzinde olan hayvânâtuñ ‘öşridür ve bu (15) üçü kuşlaruñ ‘öşridür ve bu cümle dañı defîizde olanlaruñ ‘öşridür, (16) bu cümle dañı yir yüzinde olan melâ‘ikenüñ ‘öşridür, zıkr olanlaruñ [192a] cümlesi evvelki gökde olan melâ‘ikenüñ ‘öşridür yine bu zıkr olanuñ (2) cümlesi ikinci gökde olanuñ ‘öşridür. Yedinci göge varınca hâl böyledür. Yirde (3) ve gökde olanlaruñ cümlesi kürside olanuñ katında gâyet öyle azdan azdur. (4) ‘Arş-ı Rahmânuñ altı kerre yüz biñ serâ-perdesi vardır. Şimdiye degin zıkr (5) olan mañlûkâtuñ cümle [si]² ol serâ-perdelerüñ birinde olan meleklerüñ ‘öşridür. (6) Bu zıkr olan mañlûkâtuñ cümlesi ‘arşuñ eñrafında tesbîh iden melâ‘ike katında (7) bañrden bir kañre kadardur. Andan soñra levh-i mañfûza mañşûş olup (8) hazret-i İsrâfil ‘aleyhi’s-selâm tevâbi‘inden olan melâ‘ike ve hazret-i Cebra‘îl (9) ‘aleyhi’s-selâm tevâbi‘inden olan melâ‘ike ne miğdar idüğini Hañk

¹ Hacı Beşir Ağa 656’da (238b) bu mektubun bir nüshası vardır.

² Mektubun içindeki diğerk örneklere dayanılarak eklendi.

sübhānehu ve ta‘ālā (10) hāzretlerinden ğayrı kimse bilmez. Hāzret-i Resūlullāh sallāluhu ‘aleyhi ve sellem sa‘ādetle (11) mi‘rāca giderken melā’ikeden bir t̄ā’ifeye uğradılar nihāyeti yok idi. (12) Hāzret-i Resūl Cebrā’ilden su‘āl eylediler ki “bunlar ne t̄ā’ifedür kandan gelürler.” (13) Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām aydur “bilmezem, ammā, Hāḡḡ sübhānehu ve tā‘ālā beni ḡalk ideli (14) bunları böyle gördüm” diyü cevāb virdükde aytdı “ol t̄ā’ifenüñ birinden (15) şordum, Hāḡḡ ta‘ālā seni ḡalk ideli ne miḡdār zamān vardur, didüm; [192b] cevāb virdükde aytdı ki “bilmezem, ammā, Hāḡḡ ta‘ālā hāzretleri dört kerre yüz biñ (2) yılda bir yıldız ḡalk ider, benüm zamānumda dört kerre yüz biñ yılda bir yıldız (3) ḡalk eyledi, diyü cevāb virdi.” İmdi Hāḡḡ sübhānehu ve ta‘ālā hāzretlerinüñ ‘azāmeti (4) ve celālī şöyle olmayıcaḡ bu zerre ḡaḡirüñ ne vücūdi ve ne miḡdārı ola kim (5) dergāh-ı ‘izzetine du‘ā itmege ve du‘āsı ḡabūl olınmaḡa lāyıḡ ola. Ammā bu mertebe (6) ‘azāmet ü celāl ile ḡitāb idüp “ud‘ünī isteciblekum”¹ diyü buyurmaḡın (7) ve eḡādiş-i şaḡihde zıkr olındıḡı üzere gicenüñ şülş-i āḡiri ḡalıcāḡ hāzret-i (8) Rabbü’l-‘ālemīñ ḡullarına du‘āñuza icābet ideyim” diyü buyurmaḡın ne ḡadar (9) yokdan yok ise tazarru‘ u meskenet topraḡına yüz sürüp yüce (10) dergāhına münācāt iderüz. Va‘de-i kerīmi üzere mercūdur ki ḡabul (11) buyurup ḡullarınun ḡayr-ı maḡāşidını irādet-i şerīfesi müte‘allıḡ oldıḡı (12) zamānda müyesser buyura. Her nesne vāḡti ile olur. Vāḡti gelmeden vücūda (13) gelmek olmaz. Hāzret-i Mūsā ile Hāzret-i Hārūn ‘aleyhime’s-selām Fir‘avn (14) ḡaḡḡında itdükleri du‘ā ḡabūl olındı diyü vāḡy indükden şofıra ḡırḡ yıl (15) geḡince eşeri zāhir olmayup Fir‘avn ḡaḡḡ olmadı. Cemī‘-i ehl-i İslām [193a] şol bed-baḡt ḡaḡḡında olan du‘āları mercūdur ki ḡabūl olınmış eşeri (2) zāhir olıcaḡ sā‘atları yitüşüp Hāḡḡ ta‘ālā ḡör u zelil idüp yir yüzini (3) şerr ü fesādlarından emīn eyleye. Sa‘ādetlü ḡalifetullāh Hāzretlerinüñ ve cemī‘-i (4) müte‘allıḡāt-ı şerīflerinüñ devletleri ve sa‘ādetleri du‘āsına meşḡul olmaḡ (5) bu ‘abd-i naḡif-i nā-tüvānuñ üzerine farzdur mā-dām ki ḡayātda olam. Cemī‘ (6) müte‘allıḡātla dergāh-ı Hāḡḡ münācātındayuz. Leylen ve nehāren mercūdur ki ḡaḡ‘an tafzīl olmaya.

¹ “Bana dua edin, kabul edeyim.” Mūmin (40): 60.

Süleymaniye Ktp. Tercüman Gazetesi, Y. 141

98. Mektup

[45a] Merhûm Ebu's-su'ûdufî Hân Hazretlerine zekât hakkında mektûbı şüretidür

(2) Mevķıf-ı menî'ci 'aliyyü'ş-şân-ı hâķānî ve maħfil-i refî'ci şāmiħu'l-eyvān-ı sulţānî lâ-zāle maħrûsen bi'l-'ināyeti (3) 'l-'aliyyeti'r-Rabbāniyye ve maħfufen bi'l-himāyeti's-seniyyeti's-subhāniyye cenāb-ı ma'āli-ķıbābına hezārān hezār ķavāfil-i (4) tebcil ü i'zām ve revāhil-i ikrām u ihtirām birle durer-i da'vāt-ı şāfiyāt-ı ihlāş-āyāt ve ğurer-i taħiyyāt-ı (5) vāfiyāt-ı ihtişāş-ġāyāt nişār kılınduķtan şofıra zāmîr-i münîr-i nāhid-ihtirām ve hātîr-ı 'ātîr-ı (6) 'uţārid-ihtişām budur ki el-ān cenāb-ı şerîf-i 'azamet-medār ve nādî-i münîf-i celālet-nigār (7) refe'a refî'u'd-derecāt rivāķa celālihi ilā-muħiţî'l-hazrā' ve'l-başt-ı bisāta iķbālihi 'alā-bāsiţî'l-ġabrā' (8) semtinden bu dā'î-i şāfiü'l-fu'ād ve muħliş-i hālişu'l-vidād cānibine kitāb-ı kerîm-i celîlü'l-miķdār (9) ve ħiţāb-ı cesîm-i cemîlü'l-āşār vārid olup maţāvî-i ğüher-feşān ve mihādî-i berā'at-nişānında (10) ħizāne-i 'āmîre-i sa'ādet-meşħunîñuzda ba'z-ı mevāridden vārid olan emvāl için zekāt (11) vücûbında nev'an tereddüd ü iştibāh vāķî' olup ħāķîķat-i ħāl beyān olma diyü işāret-i (12) 'aliyye tazmîn buyurulmuş. İmdi 'ilm-ārā-yı ma'celet-āsāya maħfî degüldür ki cenāb-ı Rabbü'l-erbāb (13) ve Mālikü'r-riķāb cemmet bedāyi'ci na'mā'ihî'z-zāhire ve 'ammet şānāyi'ci ālā'ihî'l-bāhire ħazretinüñ evāmîr-i (14) 'aliyyetü'ş-şānı ve aħķām-ı ķazā cereyānı bābında kaffe-i 'ibādî hem-ser ve 'ämme-i ħāzîr u bādî (15) ber-ā-ber vāzî' u refî' yeksān ve hāķān u diħķān hem-'ināndur belki fûnûn-ı şükr ü 'ibādet (16) eşnāf-ı bîrr ü ni'mete tâbi' olmaĝın cumħûr-ı salāţîn-i fiħām sâ'ir tavā'if-i enāmdan iķāmet-i (17) vazā'if-i ħîdmet ve edā-yı merāsîm-i tātate eħāķķ u evlā ve ecder ü aħrādur. Eger 'ibādet-i bedenîyyedür (18) ve eger 'ibādet-i māliyyedür cümlesinüñ edāsı cem'ci efrād-ı mükellefine emr-i lāzım ve ħükm-i müteħattimdür. (19) Silk-i mülķ-i şerîfünüzde muntazam eşnāf u emvālün her birinde zekāt farzdur ammā mülķ-i şerîfünüz (20) olmayup 'ämme-i müslimünün ħuķûķı emvāl ki ķabza-i taşarruf-ı sulţānide olup irād (21) u şarf anlaruñ ārā'-ı şā'ibelerine menütdur. Eşnāf erba'adur. Her birinün beyt-i müfredi

vardur. (22) Cümleye beytü'l-mâl ıtlâk olunur. Biri beyt-i hams ve zekât-ı 'uşûrdur. Biri dağı beyt-i harâc-ı rü'ûsdur (23) ve arâzinüñ harâc-ı muvazzafı ve harâc-ı muķâsesmesi ve küffârüñ tâcirlerinden alınan bu beytde olur. [45b] Biri dağı bir beytdür ki vârişi olmayan terekât-ı mevî vâz' olunur. Biri dağı beyt-i (2) lakâţâtdur. Bu buyût-ı erba'a-i emvâl salâtinüñ memlûkleri degüldür. Her birinüñ maşârif-i (3) maşşûşası vardur. Yerli yerine şarf eylemekden ğayrı salâţine nesne lâzım olmaz. (4) Vücüh-ı mezbüreden ğayrı cihâtdan salâţine tarîķ-i şer'î ile müteveccih olan emvâl (5) mülkleridür zekât-ı hatm lâzımdur. Kitâb-ı kerimde mûnderic olan memlaħa maşşûli ki istihrâc (6) olınan milħuñ bahâsıdır memlûkdür. Tarîķ-i istihrâc u taşşiline 'unf-ı salţanat muķâreneti (7) bahâsınüñ mülkiyyetine ğalel virmez ve zarb-ħâne ğaşılı ma'âdından ğaşıl olur. Ğums olmayup ba'z (8) memlûk kâr-ħâneler kirâsı olıcaķ ol dağı memlûkdür. Sâlyâne-i sultâniyyenüñ mülkiyyetine (9) iştibâh yoķdur. Bu mâddelerde ve nazâ'irinde vücüb-ı zekât tereddüd ü iştibâhına (10) mecâl yoķdur. Salâţine zekât olmamaķ emvâl-i salţanata ğoredür. Muħîtden naķl (11) iden ehl-i 'ilmüñ kelâmı buña maħmûl olıcaķ şahih olur. Emvâl-i memlûkelerinde 'adem-i (12) vücüb zekâtı ne Muħît-i Bürhânide ve ne Muħît-i Seraħside olmaķ dağı muħtemel degüldür. Uşûl-i (13) şerâyi'de muşarraħdur. (14) Ammâ ol bilâd-ı bereket-nihâdda sikke-i şerife-i ğâķâniyyeleriyle (15) mazrûb olan nuķüduñ ğaşy-ı ğâlib olmağın 'arüz maķûlesindendür. Ol nuķüduñ (16) cümlesinden ne miķdâr fizza-i ğâlişe çıkar ise ğesâb olup zekâtı aña ğöre virilmek (17) gerekdür. Hemişe atnâb-ı sürâdikât-ı câh u celâl bi-evtâdi ğulûd üstüvâr bâd bi-naşşı (18) 'n-nüni ve 'ş-şâd. Ebu's-su'ud ve'l-ħayr 'afâ 'anhu

Süleymaniye Ktp. Tercüman Gazetesi Y. 160

99. Mektup

[70b] (13) Ebu's-su'üd Efendi Hâzretleri oğluna gönderdiği mektûb şüretidür

(14) Râhat-ı rûhum
Dilde fütûhum
Oğlum Nûhum
Ba'de selâmî

(15) İlme harîş ol
Şuğle enîs ol
Ehl-i celîs ol
Görme melâmî

(16) Fârisen gör, bil
Ehlin ara bul
Efşah-ı nâs ol
‘Arab ‘Acâmî

Vaqt-i namâz it
Hakka (17) niyâz it
Hâlika yâd it
Gözle imâmî

Nik eger bed
Herkes (18) hulk it
Eylemeyüp redd
Ehl-i merâmî

(19) Tamla-be-tamla
Göl olur afile
Sözümü diñle
Görme melâmî

(20) Şāliha yār ol
Eyüce cār ol
Dünyāda var ol
Bul eyü nāmı

(21) Kurrete ‘aynī
Kurrete zihnī
‘İzzete zihnī
Diñle kelāmı

(22) Şormağa zinhār
Eylemegil ‘ār
Añla ne kim var
‘İlm-i tamāmı

(23) Bildüğini ögret
Dersüñi fikr it
Eyleme hiç redd
Hāşş u ‘āmmı

(24) Kendüñi görme
Kimseyi yirme
‘Unfile urma
Söze licāmı

Çok eger az
Bulduğun yaz
Sed idene sâz
Olmağıl gamı

(25) Luţf u edeble
Sağla ve bekle
Kānde ise yoğla
Hilmi nizāmı

‘İlmi mükerrer
Eyle muğarrer
Şoñra muğarrer
Temme kelāmı

Tārīḫ-i Peçevi, İstanbul 1282, C. 1

100. Mektup

[63] (8) Şüret-i tezkere

(9) Benüm efendüm! Ma'lûm ola ki dünyānuñ māl u menāl ve manşıb u cāhı ile (10) bi'z-zāt temettü' itmek fakıre lāyık u münāsib olmak geçmiştir. Behcet (11) ü sürürüm sizüñ behcet ü sürürüñuza tābi'dür. Bu kadar şürür-ı mekkār (12) yedinden hikāyet ü muķāsāt idüp bu za'f-ı hālle bu nice umür-ı (13) ḥā'ilemüz evvelisi ihtiyār olunup içinden çıkdıgum terācu'-ı hālle (14) sizlere nev'-ı inkişāf-ı bāl ü yālüm alçaklığı gelmesün diyüdür. Otuz yıla (15) qarıbdür ki Ḥaķķ sübhānehu ve ta'ālā ḥazretlerinüñ dergāhında qar'-ı (16) bāb-ı tazarru' u münācāt üzerine olup merātib-i seniyyeden her mertebeye (17) lāyık olan kelimātı fā'ika ifāza buyurup āfāt u kavvād ḥadden 'işmet (18) buyurmak için cebin-i istikānet ü ibtihāli secdegāh-ı ḥuzū'dan (19) kaldurmadım. Gālibā merāsım-i übüvvetde daḫı taķşir itmeyüp belki sizüñ (20) cānibiñüzden bi-ḥükmi'l-ḥadāş e zuhūr iden 'uķūķ u izā'a-i ḥuķūķ (21) bābından daḫı mümkün olan müsāmaḫa vücūda geldiginden gayrı ol bābda size lāzım olan tedārik ü i'tizār ve tevbe vü istiğfārı daḫı (23) fakır idüp gice gündüz şānıñuzda Ḥaķķ ta'ālāya tazarru'dan ḥālī (24) olmadım ki ḫayātda oldıgumca ef'āl-i cemilıñüz müşāhedesiyle (25) mütemetti' olup vefātdan şofıra āşār-ı fünün-ı tāt ve mağānim-i elvān-ı 'ibādetiñüz [64] ile müntefi' olam. Elḫamdülillāhi sübhānehu kemāl-i luḫfindan müstaḫıķ olmadıgumı (2) ināyetler buyurup bu ḫadāset-i sinn içinde bunca fazā'il ü ma'ārif (3) ifāza buyurup ḫulüb-ı nāsa vāķi' ḫabüliñüzi ve elsinelerine zıkr-i (4) cemilıñüzi ilķā buyurup mücibi üzere bunca menāşıb-ı celile müyesser (5) buyurup bu fakıri her cihetden mağbüt-ı kaffe-i enām ve maḫşüd-ı ḫavāşş (6) u 'avāmm eyledi. Ḳādir oldıgumca bu ni'am-ı 'izāmuñ her birinüñ şükr (7) ü ḫamdine müdāvemet ü müşāberet üzerineyüz. Ammā siz dirāsete müdāvemetden (8) gayrı aşlā ḫiç birinüñ 'uhde-i şükrinden ḫurüc itmediñüz. Ḥuşusen (9) Ebi Eyyüb-ı Enşārınüñ rażıyallāhu ta'ālā 'anhu ḫuķūķ-ı celilelerin (10) ri'āyet itmediñüz ve ādāb-ı şerifelerin muḫāfaza itmediñüz. Gice (11) ve gündüz ḫavf iderem yine Ḥaķķ sübhānehu ve ta'ālā ḫazretleri (12) 'afv buyurup iḫsānın ḫaḫ' itmeyüp aķşā-yı gāyet-i tadrise (13) irgürüp bir maķām 'ināyet buyurdı ki irte ya bir gün ḫilāfet-i rüsül-i (14) enbiyā

‘aleyhimü’ş-şalâtü ve ‘s-selâm ki a‘zam-ı emânet ve ecell-i merâtib-i (15) ümmetdür. Zîmmetiñiñüze havâle kılnup zimâm-ı şerî‘at elifiñüze virile. Elhamdülillâhi (16) ta‘âlâ re‘y-i rezin ve fikr-i raşiniñüze merâci‘-i ‘ukalâ iktidâ itmekdür. (17) Mülâhaza idüñ, görüñ, ma‘kâmıñuz bu ma‘kâm iken lâyıķ mıdurki Hâķķ (18) ta‘âlâ hazreti cenâbından havf u haşyet ve fakır cânibinden ve cumhür-ı (19) ekâbir ü aşâgır cihetinden şerm ü haclet itmeyüp buğât-ı erbâb-ı (20) hevâ vü şürür ve tuğât-ı aşhâb-ı fısk u fücürüñ gâyet bi-ser ü sâmanı (21) ve bi-‘ırz u nâmüs olan şürîdeleriyle ancaķ mübâşeret itdügi (22) kabâyıh-ı şeni‘a ve fazâyıh-ı fazî‘aya münhemik olup bir erâzil-i bed-aşl (23) hizi yanıñuza alup dîn ü dünyâya yarar âşâr-ı fazâ‘iliñüz maḥâfil-i (24) ekâbir ü aşâgırda neşr ider kimesneleriñ muşâhabetlerinden i‘râz (25) idüp ve her biriyle bed-mu‘âmele üzerine olup gice ve gündüz eşnâf-ı [65] fısk u fücür üzerine muşır olup ‘indellâhi ta‘âlâ ve ‘inde’n-nâs (2) rüsvây olup kâffe-i nâs mâ-beyninde mesâviñüz meşhür olup (3) âḫir-i vaķtde dergâh-ı Hâķķa tutacaķ yüzüm ve il yüzine baķacaķ gözüm (4) ķomayasız. Hıuşusen böyle e‘âdi ardumda iken hele sâbıķan olan (5) fesâd sinnen ve manşiben ma‘kâm-ı riyâsete irmiş degül idi. Hâķķ ta‘âlâ (6) Hâzreti ‘inâyet buyurup ḫayrile ber-ṭaraf oldu. Şimdi bir mertebesüz (7) ki cüz‘i şe‘n virür. Emr şâdır olsa terk-i külli itdügiñüz (8) taķdirce nice zamân eşeri baķıdır. Hâl böyle iken bu tämme-i kübrânuñ (9) âşarı ne vaķte degin maḫv olur. İmdi luṭf u iḫsân idüp (10) ol mel‘ûmı yanıñuzdan ve getiriviren kâfiri medreseñüzden (11) giderüp Hâķķ ta‘âlâ hazretine tevbe-i naşûḫ idüp kemâl-i zühd (12) ü taķvâ üzerine olup a‘mâl-i birr ü ḫasenâtdan gayrı libâsıñuzu ve sâ‘ir (13) hey‘âtıñuzu ve eşhâbıñuzu vera‘ u taķvâyâ mülâyim ü münâsib idüp (14) bi’l-cümle bir hâl ihtiyâr idesin ki kâffe-i ‘âlem-i sedâd u reşâd üzere (15) istikrârıñuzu añlayalar. Luṭfiñuzdan yüz yıllık daḫı olursa (16) ḫuķûķ-ı bünüvveti każâ itmiş olursuz. Hâķķ ta‘âlâ ‘ömriñüzi (17) ve devletiñüzi dâ‘im eyleye, âmin yâ Rabbe’l-‘âlemin. Yok eger re‘yiñüz (18) muḫtażâsın ķomazsañuz, benüm efendim, ma‘lûmıñuz olsun ki Hâķķ ta‘âlâ (19) hazretini işhâd iderin ve Kirâmen-Kâtibini işhâd iderin ki sizi (20) Hâķķ ta‘âlâ hazretine işmarlayup teberri-i külli iderin. Şabrum (21) tükendi, taķatüm ķalmadı. Şöyle mülâhaza olunmaya ki bu kelimât-ı istilâ-yı (22) gażab u tehevvr ḫükmi ile yâḫüd gayr-ı vâķı‘ nesne işidilmege binâ‘en (23) yâḫüd sizleri istimâletde mübâlagadan şâdır olmuş söz olup (24) soñra ḫükmi virilmege mübâşeret itdügiñüz kabâyıḫuñ celilin ve raķıķın (25) esbâb-ı fesâdıñuzu tertib iden kimesneden istimâ‘ itdükden soñra [66] te‘emmül ü tedebbür ve istihâreden soñra muḫarrer ü muḫaķķaķ olmuş re‘ydür ki (2) ‘arz olındı. Cum‘a şabâḫına degin te‘emmül idüñ, görüñ. Kaḫül (3) câ‘iz ise fe-bihâ ve illâ ‘adem-i tağayyür-i ḫâl-i ‘adem kaḫüle ‘alâmet olsun. (4) Vallâhi’l-müste‘ân. “Fesetezkürüne mâ ekûlu leküm ve üfevviḫü emri ilallâh (5) innellâhe başırun bi’l-‘ibâd.”¹

¹ “Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah’a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını çok iyi görendir.” Mümin (40): 44.

SONUÇ

Şeyhülislâm Ebussuud Efendi (1490-1574), Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde yaşamış, ilmiye teşkilatının bütün kademelerinde çeşitli görevlerde bulunmuş bir Osmanlı bürokrati, hukukçusu, ilim adamıdır.

II. Bayezid, Yavuz, Kanunî, ve II. Selim gibi Osmanlı'nın en parlak döneminde adı geçen padişahların saltanatlarını idrak eden Ebussuud, 29'u şeyhülislâmlık makamı olmak üzere 60 yıla yakın bir süre ilmiye ve bürokrasinin önemli mevkilerinde hizmet etmiştir. Osmanlı tarihi ile ilgili kaynaklardan onun, ilmî haysiyete sahip, vakur, ciddî ve son derece tecrübeli bir kişi olduğu; görevlendirildiği makamlara hakkıyla geldiği anlaşılmaktadır.

Kanunî'nin "Kanunnâme"si dahil Osmanlı hukuk geleneğine yaptığı düzenlemelerin yanında ilmiye teşkilatında da bir çok düzenleme yapan Ebussuud, sosyal ve siyasi hayatla alakalı sayısız fetvaya imza atan önemli bir "müftî"dir. İmparatorluk içinde yaşayan halkın sosyal hayatına yönelik fetvalarının, son derece akılcı, pratik ve devrine göre modern niteliklere sahip olması, onun, asırlardır ismi anılan nadir bürokratların arasına girmesinde etkili olmuştur.

Yaşadığı ve bilhassa görev yaptığı devrin, padişahları ile birlikte önde gelenleriyle sayısız yazışmalarda bulunan Şeyhülislâm, çeşitli sınıflardan insanların akıl danıştığı bir kişi konumundadır. Devrin padişahları dahil harem, saray, ilim çevrelerine ve halktan kişilere yol gösterici mahiyette bir çok mektubu vardır.

Yapılan bu çalışmada, onun yine yukarıda belirtilen çevrelere yazdığı tespit edilip ulaşılabilen Türkçe mektupları bir araya getirildi. Bu mektupların, transkripsiyonlu ve (bir kısmı) tenkitli metinleri, çalışmanın metin kısmında yer almaktadır.

Nasihatnâme, terbiyenâme, tavsiyenâme, tesellinâme, izinnâme, taziyenâme, arzihâl, şikâyetnâme vb. türlerde bir çok mektup, Ebussuud Efendi'nin duygu ve düşünce dünyası ile beraber çeşitli ilişkilerini de derinliğine aydınlatacak niteliktedir.

Manzum olan bir mektubun dışında, diğerleri nesirdir. Bununla beraber, Arapça, Farsça, Türkçe şiirler, şiir parçaları, mensur mektupların içinde görülebilmektedir.

Mektuplardaki dua kısımlarından; âyet, hadis, kelâm-ı kibâr, şiir alıntılarında Ebussuud'un, Arapça ile olan aşinalığı anlaşılmaktadır. Türkçe mektuplarının toplandığı bu çalışmaya alınmayan Arapça mektuplarının yanında bir de Farsça mektubun varlığı onun Farsça'ya olan vukufunu ortaya çıkarmaktadır.

Mektuplar, dil ve üslup yönünden incelendiği takdirde Ebussuud'un, dili ve mektup türünü kullanma kabiliyeti daha iyi ortaya çıkacaktır. Bunun yanında mektupların, muhteva yönünden incelemeye tabi tutulması ile Şeyhülislâm'ın, devrindeki konumu, hissiyatı ve fikriyatı bir derece daha netleşecektir.

Bundan sonra Ebussuud Efendi'nin dil ve edebî yönü üzerinde yapılacak çalışmalar, onun şahsiyetinin daha doğru anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Aclûnî: Keşfü'l-Hafâ, C. 2, s. 132.

Ahmet Vefik Paşa: Lehçe-i Osmânî, (haz. R. Toparlı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

AKGÜNDÜZ, Ahmet: *Ebussuud Efendi*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 1994, C. 10, s. 365-371.

ATEŞ, Ahmet: *Metin Tenkidi Hakkında*, *Türkiyat Mecmuası*, C. VIII-VIII. S. 1 (1942). s. 253-267.

ATSIZ: İstanbul Kütüphanelerine Göre Ebussuud Bibliyografyası, İstanbul 1967, s. 51-52.

DURMUŞ, İsmail: *İnşâ (Arap Edebiyatı)*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2000, C. 22, s. 334-337.

Ebussuud Efendi: *Ebussuud'un Mektupları*, İzmir Milli Kütüphane, Türkçe Yazmalar, No: 1426/1.

_____ : *Münşeât-ı Ebussuud*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No: 3291.

Fevâid Mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Tercüman Bölümü, Y. 141, vr. 45a.

GÖKYAY, Orhan Şaik: *Tanzimat Dönemine Değın Mektup*, *Türk Dili Dergisi*, *Mektup Özel Sayısı*, XXX/274, (Temmuz 1974), s. 17-87.

HAKSEVER, Halil İbrahim: *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeâtı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Malatya 1995, 1-15.

İmam Münâvî: *Feyzü'l-kadir*, C. 2, (1938), s. 391.

KANAR, Mehmet – Rıza Kurtuluş: *İnşâ (Fars Edebiyatı)*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, C. 22, s. 337-338.

KARATAY, Fehmi Edhem: *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1965, C.1, s. 138.

- KORTANTAMER, Tunca: *Nev'i Efendi'nin Sadrazam Sinan Paşa'ya Ders Veren Bir Mektubu*, Osmanlı Araştırmaları, C. XI (İstanbul 1991), s. 215-228.
- KUT, Günay: Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu I, İstanbul 1989, s. 249-252.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S.: *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1998.
- LEVEND, Agâh Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi –Giriş-*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, C. 1, s. 113-116.
- Mecmua, Beyazıt Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi Bölümü, No.: 3197, vr. 28b-30b.
- Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Bölümü, No.: 706, vr. 354b.
- Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Bölümü, No.: 59, vr. 63b-64a.
- Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi. Şehid Ali Paşa Bölümü, No.: 2828, vr. 116a-117a.
- Mecmua, Süleymaniye Kütüphanesi. Tercüman Yazmaları No.: 160, vr. 70a.
- Mecmua, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi., Yazma No.: 256.
- Mecmua-i Mekâtib-i Mütenevvia, Beyazıt Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi Bölümü, No.: 2735, vr. 59a-59b.
- Mecmua-i Nefise, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No.: 3436, vr. 22a-24a, 62b.
- Mecmua-i Nefise, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, No.: 2396, vr. 191b-193a.
- Mecmua-i Risâle, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No.: 3505, vr. 58b-59a.
- Mecmuatü'l-Letâif, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Beşir Ağa Bölümü, No.: 656, vr. 238b.
- Mecmuatü'r-Resâil, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü, No.: 3431, vr. 125b-161 a-b.

Mustafa b. Şemseddin: *Ahter-i Kebîr*, İstanbul 1256.

Mütercim Asım Efendi: *Burhân-ı Katı*, (Haz. M. Öztürk - D. Örs), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

PAKALIN, M. Zeki: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, İstanbul 1993, C. I-III.

Peçevî İbrahim Efendi: *Tarih-i Peçevî*, İstanbul 1282, C. 1, s. 63-66.

Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu Yazmalar İndeks Kataloğu, Bedir Yayınevi, İstanbul 1991, s. 8.

TANSEL, Fevziye Abdullah: *Türk Edebiyatında Mektup*, Tercüme (Mecmuası), C. 16, S. 77-80, (1964), s. 386-413.

UZUN, Mustafa: *İnşâ (Türk Edebiyatı)*, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2000, C. 22, s. 338-339.

ÜNVER, İsmail: *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Türkoloji Dergisi, C. 2, s. 1, (Ankara 1993), s. 51-89.

YARDIM, Ali: *İzmir Millî Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*, İzmir Millî Kütüphane Vakfı Yayını, İzmir 1997, C. III, s. 330.

ÖZET

Ebussuud Efendi (1490-1574), Osmanlı İmparatorluğu'nun önde gelen şeyhülislâmlarından biridir. Sosyal ve siyasî alanda verdiği fetvalar yanında hukuk ve bilim alanında yaptığı düzenlemelerle de tanınan Ebussuud, din ve hukuk konularında bir çok eser vermiştir.

“Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları” isimli çalışmamızın amacı, yaptığı hizmetlerle Osmanlı kültür dünyasında etkili olmuş olan bu şeyhülislâmın duygu ve düşünce dünyasını, insanî ilişkilerini biraz daha aydınlatmaktır.

Çalışmanın esası, Ebussuud'un, tespit edilebilen ve ulaşılabilen Türkçe mektuplarının biraraya getirilmesidir. Çeşitli kaynaklardan toplanan 100 mektubun metni çalışmanın “metin” bölümünde yer almaktadır.

ABSTRACT

Ebussuud Efendi (1490-1574), is one of the prominent sheikhulislams of the Ottoman Empire. Not only famous with his fatwas for social and political life in addition to his arrangements in law and science, Ebussuud had many books about religion and law.

The aim of this study, "Turkish Letters of Sheikhulislam Ebussuud Efendi", is to clarify emotional and intellectual life and human relations of this sheikhulislam who effectively contributed Ottoman cultural life, a bit more.

This study is based on compiling his Turkish letters which could be determined and retrieved. The text of 100 letters compiled from various sources are in the text part of the study.

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı : Dağlar
Adı : Abdülkadir

Merkezimizde Doldurulacaktır

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları

Yabancı Dil : Turkish Letters of SheikhuIslam Ebussuud Efendi

TEZİN TÜRÜ:

Yüksek Lisans

Doktora

Doçentlik

Tıpta Uzmanlık

**Sanatta
Yeterlilik**

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ:

Üniversite : EGE ÜNİVERSİTESİ

Fakülte :

Enstitü :

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Diğer Kuruluşlar :

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Kortantamer, Tunca

Ünvanı :

Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 108

TEZİN KONUSU (KONULARI): Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin iki münşeât nüshasına dayalı olarak Türkçe mektuplarının metni ve incelemesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

- 1- Şeyhülislam Ebussuud Efendi
- 2- mektup
- 3- münşeât
- 4- el yazması
- 5- Eski Türk Edebiyatı

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: (Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus'ları kullanınız.)

- 1- Sheikhulislam Ebussuud Efendi
- 2- letter
- 3- münşeât
- 4- manuscript
- 5- Classical Turkish Literature

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

1- Tezimden Fotokopi Yapılmasından izin veriyorum	[]
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümden fotokopisi alınabilir.	[]
3- Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir.	[x]

Yazarın İmzası

Tarih: 22/08 / 2001

**T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZİ**